

ПЕТНАЕСТИ МЕЂУНАРОДНИ НОВОСАДСКИ КЊИЖЕВНИ ФЕСТИВАЛ

THE FIFTEENTH INTERNATIONAL NOVI SAD LITERATURE FESTIVAL

16–18. децембар 2020. године, Нови Сад * 16th–18th December 2020, Novi Sad

Број

225/226/227

Година XX
јул/авг./септ. 2020
www.dkv.org.rs

ЗЛАТНА ГРЕДА

Књижевност ♦ Уметност ♦ Култура ♦ Мишљење

блаци речи
gray clouds of words

*Књижевност и болесност * The Literature and Disease*

Niall Campbell, Nick Drake (England) * Achim Wagner (Germany) *

Mario Martín Gijón (Spain) * Francis Combes (France) * Razvan Voncu (Romania)

* Pál Sándor Attila (Hungary) * Тања Ступар и Никола Вуколић (R. Srpska) *

Nikolaj Milčev, Levena Filčeva (Bulgaria) * Krystyna Lenkowska (Poland) * Бојан

Васић (Serbia) * Драган Јовановић Данилов (Serbia) * Огњенка Лакићевић (Serbia) *

Benedek Miklós (Serbia) * Милица Дриндаревић (Serbia) * Alpár Losoncz (Serbia)

* Dragan Prole (Serbia) * Vladimir Gvozden (Serbia) * Farago Kornelia (Serbia) *

Srđan Damnjanović (Serbia) * Bojan Jovanović (Serbia)

* Damir Smiljanić (Serbia) * Duška Radivojević (Serbia) * Stevan

Bradić (Serbia) * Marija Šimoković (Serbia) * Milan Aleksić (Serbia)

* Mirjana Marković (Serbia) * Branislav Živanović (Serbia) *

David Kecman Dako (Serbia) * Dragan Babić (Serbia)

* Jan Krasni (Serbia) * Đorđe Ivković (Serbia) * Saša Nišavić (Serbia)

* Jovan Zivlak (Serbia)

ON LINE

ДРУШТВО КЊИЖЕВНИКА ВОЈВОДИНЕ
ASSOCIATION DES ÉCRIVAINS DE VOÏVODINE * SERBIA

Braće Ribnikar 5, 21000 Novi Sad • www.dkv.org.rs • e-mail: greda.dkv@gmail.com •
www.facebook.com/InternationalNoviSadLiteratureFestival

Министарство културе Србије / Serbian Ministry of Culture * Управа за културу

Novi Sad City Council of Culture * Секретаријат за културу АП Војводине

The Department of Province of Vojvodina

ISSN 1451-0715

Шпански песник Марио Мартин Хихон лауреат награде „Нови Сад“

21.12.2020 • 11:26 11:45

Извор: Dnevnik.rs

Овогодишњи добитник Међународне награде за књижевност „Нови Сад“ је шпански песник Марио Мартин Хихон, и то за допринос савременој поезији.

Фото: Youtube Printscreen

„Хихон је песник откривалаче тамне стварности човековог постојања, повезан језичким везама, крхотинама културе и крхотинама језика, тамности која је слика наших екстаза, сновима као супстанцама културе који учвршћују и просветљују заједницу, али коначно истински откривају да је човек као биће дубоко усамљен и осуђен на бесконачно трагање“, наводи се у обrazloženju жирија, који су творили Јован Зивлак, Давид Кецман Дако и Душка Радivojević.

Марио Мартин Хихон рођен је 1979. у Виланови де ла Серена (Шпанија). Докторирао је шпанску књижевност на Универзитету у Екстремадури, а предавао је на универзитетима у Марбургу (Немачка) и Брну (Чешка). Његови есеји су добили низ награда, укључујући и

„Жералдо Дијего“ за књижевна истраживања. Лауреат је и награде „Амадо Алонсо“ за књижевну критику.

Објавио је до сада два романа, који још увек, нажалост, нису преведени на српски језик, као и четири збирке поезије.

– Поезију Марија Мартина Хихона карактерише морфолошка промискуитетност која извире из интензивне свести о подложности језика за експериментисање. Речи постају лексичка глина у песниковим рукама, или артикулисане целине у које се могу телескопирати друге речи. Речи се ломе, одврћу, руше на страницу попут песка. Они су попут расутих делова мозаика који су поново састављени и чине нову слагалицу – истиче шпански песник Едуардо Мога, уз напомену да је Хихонов „језик љубави препун контрадикције као и сама љубав“.

Међународна награда за књижевност „Нови Сад“ ове године обележава јубилеј, 15. годишњицу постојања, а установљена је са идејом да укаже на значај књижевности као поља истраживања и на њену улогу у разумевању света, и развоју дијалошке и културне етике. Награду, иначе, додељује Друштво књижевника Војводине, у оквиру Међународног новосадског књижевног фестивала који је ове године одржан углавном у онлајн формату од 16. до 18. децембра.

M. C.

ПЕТНАЕСТИ МЕЂУНАРОДНИ НОВОСАДСКИ КЊИЖЕВНИ ФЕСТИВАЛ THE FIFTEENTH INTERNATIONAL NOVI SAD LITERATURE FESTIVAL

16–18. децембар 2020. године, Нови Сад • 16th–18th December 2020, Novi Sad

Међународна књижевна награда
Нови Сад
International Literary Award of Novi Sad
Бранкова награда / Branko's award
Симпозијум Књижевност и болест
Symposium The literature and Disease
Awarding the best young poet in Serbia

Омладински центар, Војводе Путника 1,
Градска библиотека / Youth Center,
City Library of Novi Sad, Voivode Putnika 1
Club Absolut in Zmaj Jovina street
Клуб Абсолут у Змај Јовиној
Balcony Absolute in Zmaj Jovina Street
Позориште младих / Theatre of Youth

сиви облаци речи
gray clouds of words

Књижевност и болест * The Literature and Disease

- Niall Campbell, Nick Drake (England) • Achim Wagner (Germany)
Mario Martin Gijón (Spain) • Francis Combes (France) • Razvan Voncu (Romania)
• Pál Sándor Attila (Hungary) • Tanya Cunap and Nikola Vukolić (R. Srpska) •
Nikolaj Milčev, Levena Filceva (Bulgaria) • Krystyna Lenkowska (Poland) • Bojan
Baculić (Serbia) • Драган Јовановић Данило (Serbia) • Огњенка Лакићевић (Serbia) •
Benedek Miklós (Serbia) • Милица Дридарешић (Serbia) • Alpár Losonczi (Serbia)
• Dragan Prole (Serbia) • Vladimir Gvozden (Serbia) • Farago Kornélia (Serbia) •
Srđan Damjanović (Serbia) • Bojan Jovanović (Serbia)
• Dimir Smiljanić (Serbia) • Duška Radivojević (Serbia) • Stevan
Bradić (Serbia) • Marija Šimoković (Serbia) • Milan Aleksić (Serbia)
• Mirkana Marković (Serbia) • Branislav Živanović (Serbia) •
David Kecman Dako (Serbia) • Dragana Babić (Serbia)
• Jan Krasni (Serbia) • Đorđe Ivković (Serbia) • Saša Nišavić (Serbia)
• Jovan Živlak (Serbia)

Друштво књижевника Војводине
ASSOCIATION DES ÉCRIVAINS DE VOJVODINE • SERBIA

Brace Ribnici 5, 21000 Novi Sad • www.dlv.org.rs • e-mail: greda.dlv@gmail.com • +381 21 6542 432

www.facebook.com/InternationalNoviSadLiteratureFestival

Министарство културе Србије / Serbian Ministry of Culture • Управа за културу Новог Сада /
Novi Sad City Council of Culture • Секретаријат за културу АП Војводина /
The Department of Province of Vojvodina

ЗЛАТНА ГРЕДА[©]

БРОЈ 225-226-227

лисӣ за књижевносӣ, умешносӣ, кулӯру и мишиљење

САДРЖАЈ

ПЕТНАЕСТИ МЕЂУНАРОДНИ НОВОСАДСКИ КЊИЖЕВНИ ФЕСТИВАЛ THE FIFTEENTH INTERNATIONAL NOVI SAD LITERATURE FESTIVAL

ПРОГРАМ

PROGRAMME

ДОБИТНИК МЕЂУНАРОДНЕ НАГРАДЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ НОВИ САД

Марио Мартин Хихон / Mario Martín Gijón
ЖРТВОВАЊЕ БЕЗ ВЕРЕ (поезија)

Интервју са Марио Мартином Хихоном
НЕ МОЖЕТЕ ПРОМЕНИТИ СВЕТ

АКО ПРВО НЕ ПРОМЕНИТ СВОЈ ЈЕЗИК

Interview with Mario Martín Gijón
YOU CANNOT CHANGE THE WORLD IF YOU DO NOT CHANGE YOUR LANGUAGE FIRST

Франсис Комб / Francis Combes

ДРВО У МУЗЕЈУ ЧОВЕКА (поезија)

Разговор са Николајем Милчевом

ВОЛЕО БИХ ДА ВИДИМ ПОЕЗИЈУ ПОВЕЗАНУ
СА ТРАДИЦИЈОМ

Interview with Nikolaj Milchev

I WOULD LIKE TO SEE POETRY RELATED
TO TRADITION

Николај Милчев / Nikolai Milčev

СТРАХОВИ (поезија)

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЖИРИЈА ЗА ДОДЕЛУ 60. БРАНКОВЕ
НАГРАДЕ ДРУШТВА КЊИЖЕВНИКА ВОЈВОДИНА

JURY EXPLANATION FOR PRESENTING THE 60TH
BRANKO'S AWARD OF THE ASSOCIATION
OF WRITERS OF VOJVODINA

Интервју са Ђорђем Ивковићем

ПОЕЗИЈА ЈЕ ЧИСТОЋА ЖИВОТА

An interview with Đorđe Ivković

POETRY IS THE PURITY OF LIFE

ПОВОДОМ БРАНКОВЕ НАГРАДЕ 2020.

ON THE OCCASION OF THE 2020 BRANKO'S AWARD

Ђорђе Ивковић / Đorđe Ivković

НЕКИ ПУТ С ОЦЕМ НА ЈУТРЕЊЕ (поезија)

Нил Кембел / Niall Campbell

РАД (поезија)

Aхим Вагнер / Achim Wagner	27
КОПРИВЕ (поезија)	
Кристина Ленковска / Krystyna Lenkowska	
МАЈКА НЕ ОДЛАЗИ (поезија)	29
Ник Дрејк / Nick Drake	
ХРОНИКА УЖАРЕНЕ СИЈАЛИЦЕ (поезија)	31
Атила Шандор Пал / Pál Sándor Attila	
БАЛАДА О СИМЕТРИЈИ (поезија)	33
Бојан Васић / Bojan Vasić	
ГРЕБЕНАЦ (поезија)	35
Тања Ступар Трифуновић / Tanja Stupar Trifunović	
С ОНУ СТРАНУ (поезија)	36
Драган Јовановић Данилов / Dragan Jovanović Danilov	
СРЦЕ ОСВЕТЉЕНИХ ТМИНА (поезија)	38
Никола Вуколић / Nikola Vukolić	
У МЕНИ (поезија)	40
Левена Филчева / Levena Filčeva	
БАЛЧИК (поезија)	42
Роберт Шербан / Robert Šerban	
ПРИПРЕМА (поезија)	44
Миклос Бенедек / Benedek Miklós	
ИЗГРАДИЛИ СМО КУЋУ (поезија)	45
Бранислав Живановић / Branislav Živanović	
ЈАНУАР. АМНИОН (поезија)	46
Милица Дрндаревић / Milica Drndarević	
МАЛИНЕ (поезија)	48
СИМПОЗИЈУМ	
БИОГРАФИЈЕ ПРЕВОДИЛАЦА	50
Алпар Лошонц	
КЊИЖЕВНОСТ КАО КОМПЕТЕНТНА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА БОЛЕСТИ	52
Дамир Смиљанић	
ТРАГЕДИЈА МЕДИОКРИТЕТА.	
ПРОТИВ ПАТОЛОГИЗАЦИЈЕ УМЕТНИКА	55
Бојан Јовановић	
ИСЦЕЉУЈУЋА МОЋ ПОЕЗИЈЕ	59
Корнелија Фараго	
БОЛЕСТ КАО МОДУС ПОСТОЈАЊА	62
Драган Проле	
ЛЕЊОСТ: БОЛЕСТ ПОСЛЕДЊЕГ ЧОВЕКА	65
Срђан Дамњановић	
АВЕТ ИСТОРИЈСКОГ МАТЕРИЈАЛИЗМА: ТУКИДИД И ЦРЊАНСКИ ВАН КАРАНТИНА	68
Биографије аутора	
РАЗГОВОР СА ПЕСНИЦИМА	71
На фестивалу	
МАЗИКА НА ФЕСТИВАЛУ	74
Музика на фестивалу	

ЗЛАТНА ГРЕДА[©]

лисӣ за књижевносӣ, умешносӣ, кулӯру и мишиљење

Излази квартално

Издавач: Друштво књижевника Војводине, Нови Сад, Браће Рибникар бр. 5

Главни и одговорни уредник: Јован Зивлак

Редакција: Владимира Гвозден (заменик главног уредника),
Зоран Ђерић, Алпар Лошонц, Стеван Брадић
и Бранислав Живановић

Секретар редакције: Јони

Лектура и коректура: Јони

Design: Colight

Припрема: Car@jova

Сталини сарадници: Драган Проле, Душан Пајин, Дамир Смиљанић,
Михајло Ђуга, Драган Бабић, Корнелија Фараго, Весна Савић,
Јелена Маринчић, Балаћ, Валентина Чизмар

Телефон редакције: 021-6542-431 и 021-6542-432

Интернет: www.dkv.org.rs

E-mail: zlatnagreda@neobee.net

Текући рачун: 340-2030-48, Ерсте банка

Рукописи се примају до 20-ог у месецу за наредни број.
Пожељно је да се доставе на CD-у или на e-mail у програму
Word for Windows, тајмс ћирилица.

Рукописи се не враћају.

Прештампавање, фотокопирање, у деловима или у целини, репродуковање
или јавно коришћење објављених текстова без сагласности листа и аутора
подлеже закону о ауторском праву и праву интелектуалне својине.

Дистрибуција: *Лајдана*, Змај Јовина 3, Нови Сад; *Мала велика књига*,
Игњата Павласа 4, Нови Сад; *Кафе-књижара Нублу*, Жарка Зрењанина
12, Нови Сад; *Кафе Изба*, Железничка 4, Нови Сад; *Вулкан*, ТС Mercator,
Булевар ослобођења 102, Нови Сад; *Делфи – Књижара СКЦ*, Краља Милана
48, Београд; *Zepter Book World*, Краља Петра I 32, Београд; *Вулкан*,
TC Delta City, Јурија Гагарина 16, Нови Београд; *Књижара Тејпар*, Трг
Слободе 7, Зрењанин; *Делфи*, Вождова 4, Ниш; *Лајдана*, Градско шеталиште
ББ, Чачак; *Лајдана*, Краља Петра I 46, Крагујевац; *Градска књижара*
Данило Киши, Трг Републике 16, Суботица

Штампа: Арт принт, Нови Сад

Средства за објављивање листа обезбедили су Министарство културе Републике Србије, Покрајински секретаријат за културу АП Војводине и Управа
за културу града Новог Сада.

Лист је уписан у регистар јавних гласила Решењем Министарства правде и
локалне самоуправе Републике Србије број 651-01-244/2001-09 од 22. 8. 2001.
године.

ISSN 1451-0715

**ПЕТНАЕСТИ МЕЂУНАРОДНИ НОВОСАДСКИ
КЊИЖЕВНИ ФЕСТИВАЛ**

16–18. децембар 2020. * Друштво књижевника Војводине, Нови Сад, Србија

Петнаesti Међународни новосадски књижевни фестивал поред домаћих песника представиће велики број значајних савремених песника из Европе.

Због финансијских потешкоћа и пандемије обим овог најпрестижнијег фестивала у региону битно смањен.

Међународни новосадски књижевни фестивал је за петнаест година представио преко 930 песника и књижевника (од прозних писаца, песника до критичара и филозофа), преко 160 преводилаца, око 160 музичара, обликујући се као један од најквалитетнијих књижевних догађаја у Србији и у региону. Сваке године фестивал окупља од 1500 до 2000 посетилаца. Фестивал се ове године одржао од 16–18. децембра. Померање се десило због проблема изазваних пандемијом корона вируса. Место одржавања је било у Омладинском дигиталном центру Градске библиотеке Нови Сад.

Више од 10 страних писаца (из Шпаније, Енглеске, Француске, Немачке, Пољске, Мађарске, Бугарске, Румуније и др) и преко 30 из Србије наступило је у средишњим програмима Фестивала онлајн или непосредно. У процес је било укључено 15 преводилаца и око 20 музичара.

На фестивалу су учествовали: Niall Campbell, Nick Drake (Енглеска), Achim Wagner (Немачка), Mario Martin Gion (Шпанија), Francis Combes (Француска), Robert Serban (Румунија), Pál Sándor Attila (Мађарска), Тања Ступар и Никола Вуколић (Р. Српска), Николај Милчев, Левена Филчева (Бугарска), Krystyna Lenkowska (Пољска). На Фестивалу из Србије су били заступљени песници Бојан Васић, Драган Јовановић Данилов, Милица Дриндаревић, Бранислав Живановић, Ђорђе Ивковић, Миклош Бенедек.

Симпозијум је био посвећен теми Болест и књижевност. Учествовали су: Алпар Лошонц, Драган Проле, Владимир Гвозден, Корнелија Фараго, Бојан Јовановић, Дамир Смиљанић и Срђан Дамњановић.

Марио Мартињин Хихон (1979), добитник Међународне награде за књижевност Нови Сад

Дијалошко представљање писаца одржано је у Омладинском центру. Преводиоци су разговарали са Ахимом Вагнером и Франсисом Комбом. Разговоре су водили критичари и преводиоци Весна Савић и Миљана Пешикан.

Међународна награда за књижевност Нови Сад уручена је шпанском песнику Марију Мартину Хихону. У оквиру фестивала је додељена 60. Бранкова награда Ђорђу Ивковићу из Београда.

Најзанимљивији песници на Фестивалу били су Niall Campbell – награда Eric Gregory, Nick Drake – добитник награде Forvard (Енглеска), Achim Wagner (Немачка), Mario Martin Gion (Шпанија), Francis Combes (Француска). На Фестивалу током три дана одржано је преко 20 књижевних и музичких програма. Репрезентативни избор ауторских прилога, од поезије до критичких радова, реализован на Фестивалу објављен је у посебној свесци Златне греде.

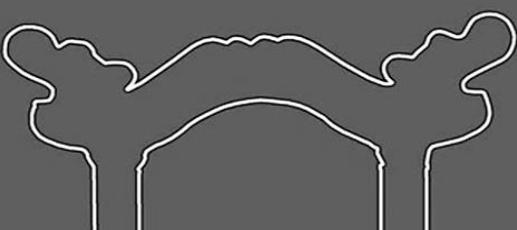
Штампан је Каталог фестивала, плакате, заставе. Фестивал је организовао онлајн пренос на фејсбуку.

Фестивал у пуној мери остварује своје циљеве омотајућући проширивање и богаћење културних веза са светом.

Због општих околноти и финансијских потешкоћа трајање Фестивала је смањено на три дана, број учесника је у свим програмима смањен.

Фестивал већ три године има наглашене финансијске проблеме. Фестивал је добио скромну помоћ од Градске управе за културу Новог Сада, Републичког министарства и Покрајинског секретаријата за културу иако је проглашен од Савета Европе за изузетан Фестивал међу европским фестивалима.

**МЕЂУНАРОДНИ НОВОСАДСКИ
КЊИЖЕВНИ ФЕСТИВАЛ**
**INTERNATIONAL NOVI SAD
LITERATURE FESTIVAL**

**THE FIFTEENTH INTERNATIONAL NOVI SAD
LITERATURE FESTIVAL**

16th–18th December 2020 * Association of Writers of Vojvodina, Novi Sad, Serbia

The fifteenth International Novi Sad Literature Festival features Serbian and a significant number of important contemporary European poets

Due to financial struggles and the COVID-19 pandemic, the scope of the most prestigious festival in the region is minimized

The International Novi Sad Literary Festival has featured over 930 writers (from prose writers and poets to literary critics and philosophers), over 160 translators, and around 160 musicians, turning into one of the most quality literary events in Serbia and the region. Every year, the Festival has between 1500 and 2000 audience members. This year's Festival was held from the 16th to the 18th December. It was postponed due to the global COVID-19 pandemic. The main location was the Youth Center of the City Library in Novi Sad.

Over 10 foreign writers (from Spain, England, France, Germany, Poland, Hungary, Bulgaria, Romania and other countries), as well as over 30 writers from Serbia, participated in

the main events of the Festival, both online and in person. The Festival also included 15 translators and 20 musicians.

The writers who participated were Niall Campbell and Nick Drake (England), Achim Wagner (Germany), Mario Martín Gijón (Spain), Francis Combes (France), Robert Serban (Romania), Pál Sándor Attila (Hungary), Tanja Stupar and Nikola Vukolić (Republika Srpska), Nikolaj Milchev, Levena Filcheva (Bulgaria), Krystyna Lenkowska (Poland). Serbian writers who took part in the Festival were Bojan Vasić, Dragan Jovanović Danilov, Milica Drndarević, Branislav Živanović, Đorđe Ivković and Mikloš Benedek.

Symposium was dedicated to the topic of "Disease and Literature". Participants were Alpar Lošonc, Dragan Prole, Vladimir Gvozden, Kornelija Farago, Bojan Jovanović, Damir Smiljanić and Srđan Damnjanović.

The conversations with writers took place in the Youth Center. The translators and critics Vesna Savić and Miljana Pekišan talked to Achim Wagner and Francis Combes.

The International Award "Novi Sad" was presented to the Spanish poet Mario Martín Gijón, while the 60th Branko's Award was presented to Đorđe Ivković from Belgrade.

Among the most interesting poets on the Festival were Niall Campbell, the recipient of the Eric Gregory Award and Nick Drake, the recipient of the Forward Award (both from England), as well as Achim Wagner (Germany), Mario Martín Gijón (Spain), Francis Combes (France). Over the course of three days, the Festival included over 20 literary and music programs. A representative selection of texts by the participants, from their poems to their essays, will be published in a special issue of *Golden Beam*.

The catalogue of the Festival was published, as well as the posters and flags. The Festival was livestreamed on Facebook.

The Festival fully realizes its goals by enabling the spread and the enrichment of cultural connections to the world.

Due to general circumstances and financial troubles, the Festival lasted three days and the number of participants and programs was minimized.

The Festival has been experiencing significant financial problems for the past three years. The Festival received a modest support from the Novi Sad City Council, the Serbian Ministry of Culture and the Provincial Secretariat for Culture, even though it was recognized as one of the exceptional European festivals by the Council of Europe.

**ПЕТНАЕСТИ МЕЂУНАРОДНИ НОВОСАДСКИ
КЊИЖЕВНИ ФЕСТИВАЛ**

THE FIFTEENTH INTERNATIONAL NOVI SAD LITERATURE FESTIVAL

16–18. децембар 2020. године, Нови Сад • 16th–18th December 2020, Novi Sad

Међународна књижевна награда
Нови Сад
International Literary Award of Novi Sad
Бранкова награда / Branko's award
Симпозијум Књижевност и болест
Symposium *The literature and Disease*
Awarding the best young poet in Serbia

Омладински центар, Војводе Путника 1,
Градска библиотека / Youth Center,
City Library of Novi Sad, Vojvode Putnika 1
Club Absolut in Zmaj Jovina street
Клуб Абсолут у Змај Јовиној
Balcony Absolute in Zmaj Jovina Street
Позориште младих / Theatre of Youth

сиви облаци речи
gray clouds of words

Књижевносћ и болесност * The Literature and Disease

Niall Campbell, Nick Drake (England) * Achim Wagner (Germany) *
Mario Martín Gijón (Spain) * Francis Combes (France) * Razvan Voncu (Romania)
* Pál Sándor Attila (Hungary) * Таня Ступар и Никола Вуколић (R. Srpska) *
Nikolaj Milčev, Levena Filčeva (Bulgaria) * Krystyna Lenkowska (Poland) * Bojan
Васић (Serbia) * Драган Јовановић Данилов (Serbia) * Огњенка Лакићевић (Serbia) *
Benedek Miklós (Serbia) * Милица Дрндаревић (Serbia) * Alpár Losoncz (Serbia) *
* Dragan Prole (Serbia) * Vladimir Gvozden (Serbia) * Farago Kornelia (Serbia) *
Srđan Damnjanović (Serbia) * Bojan Jovanović (Serbia)
* Damir Smiljanić (Serbia) * Duška Radivojević (Serbia) * Stevan
Bradić (Serbia) * Marija Šimović (Serbia) * Milan Aleksić (Serbia)
* Mirjana Marković (Serbia) * Branislav Živanović (Serbia) *
David Kecman Dako (Serbia) * Dragan Babić (Serbia)
* Jan Krasni (Serbia) * Đorđe Ivković (Serbia) * Saša Nišavić (Serbia)
* Jovan Živlak (Serbia)

ДРУШТВО КЊИЖЕВНИКА ВОЈВОДИНЕ
ASSOCIATION DES ÉCRIVAINS DE VOJVODINE * SERBIA

Brace Ribnikar 5, 21000 Novi Sad • www.dkv.org.rs • e-mail: greda.dkv@gmail.com • +381 21 6542 432
www.facebook.com/InternationalNoviSadLiteratureFestival
Министарство културе Србије / Serbian Ministry of Culture • Управа за културу Новог Сада /
Novi Sad City Council of Culture • Секретаријат за културу АП Војводине /
The Department of Province of Vojvodina

ON LINE

ГРЕДА

Петнаести Међународни новосадски књижевни фестивал

ПРОГРАМ

ПЕТНАЕСТИ МЕЂУНАРОДНИ НОВОСАДСКИ КЊИЖЕВНИ ФЕСТИВАЛ

16–18. децембра 2020, Нови Сад

Друштво књижевника Војводине

16. децембар, среда

11,00

"Омладински центар" Војводе Путника 1,
Народна библиотека
Прес конференција.

Јован Зивлак,
Бранислав Живановић (Србија),
Ахим Вагнер (Немачка),
Марио Мартин Хихон (Шпанија),
Франсис Комб (Француска)

14,00

"Омладински дигитални центар" – Разговор
Ахим Вагнер (Немачка),
Франсис Комб (Француска)

15,00

"Омладински центар" Војводе Путника 1,
Градска библиотека

Свечано отварање
Ахим Вагнер (Немачка),
Марио Мартин Хихон (Шпанија),
Францис Комб (Француска),
Бојан Васић (Србија)

17. децембар, четвртак

10,00

"Омладински центар" Војводе Путника 1,
Градска библиотека
Уручење 60. Бранкове награде
Гост програма добитник међународне награде
Нови Сад

15,00

Читање поезије "Омладински центар"
Војводе Путника 1, Градска библиотека
Роберт Шербан (Румунија),
Пал Шандор Атила (**Мађарска**),
Тања Ступар (Р. Српска),
Николај Милчев (Бугарска),
Добитник Бранкове награде Ђорђе Ивковић

18. децембар, петак

Градска библиотека Нови Сад, Омладински центар,
Војводе Путника 1

10,00–13,00

Симпозијум посвећен теми Болест и књижевност.
Учествују: Алпар Лошонц, Драган Проле, Владимир
Гвозден, Корнелија Фараго, Ђојан Јовановић, Дамир
Смиљанић, Срђан Дамњановић

14,00

"Омладински центар" Војводе Путника 1,
Градска библиотека
– Разговор
Најл Кембел,
Ник Дрејк (**Енглеска**),
Николај Милчев (Бугарска)

15,00

Читање поезије, Градска библиотека Нови Сад,
Омладински центар, Војводе Путника 1
Левена Филчева (Бугарска),
Кристина Ленковска (**Полска**),
Никола Вуколић (Р. Српска),
Милица Дридаревић,
Пал Шандор Атила (**Мађарска**),
Драган Јовановић Данилов (Србија)

Уручење Међународне књижевне награде
"Нови Сад"

PROGRAMME

THE FIFTEENTH INTERNATIONAL NOVI SAD LITERATURE FESTIVAL

16th–18th December 2020, Novi Sad

Association of Writers of Vojvodina

December 16, Wednesday

11.00

Novi Sad City Library, Youth Center,
Vojvode Putnika 1

Press conference

Jovan Zivlak,

Branislav Živanović (Serbia),

Achim Wagner (Germany),

Mario Martín Gijón (Spain),

Francis Combes (France)

14.00

Novi Sad City Library, Youth Center, Vojvode Putnika 1

Conversation

Achim Wagner (Germany),

Francis Combes (France)

15.00

Novi Sad City Library, Youth Center, Vojvode Putnika 1

Opening ceremony

Achim Wagner (Germany),

Mario Martín Gijón (Spain),

Francis Combes (France),

Bojan Vasic and Branislav Živanović (Serbia)

December 17, Thursday

10.00

Novi Sad City Library, Youth Center,
Vojvode Putnika 1

Ceremony of the 60th Branko's Award

The guest of the program is the winner of the international award Novi Sad

16.00

Reading poetry

Novi Sad City Library, Youth Center,
Vojvode Putnika 1

Pal Sandor Attila (Hungary),

Tanja Stupar (Republika Srpska),

Nikolaj Milchev (Bulgaria),

the Branko's Award winner Đorđe Ivković

December 18, Friday

10.00–13.00

Novi Sad City Library, Youth Center,
Vojvode Putnika 1

Symposium dedicated to the topic of Disease
and Literature

Participants: Alpar Lošonc, Dragan Prole,
Vladimir Gvozden, Kornelija Farago, Bojan Jovanović,
Damir Smiljanić, Srđan Damnjanović

14.00

Novi Sad City Library, Youth Center,
Vojvode Putnika 1

Conversation Niall Campbell,

Nick Drake (England),

Nikolai Milchev (Bulgaria)

16.00

Poetry reading

Novi Sad City Library, Youth Center,
Vojvode Putnika 1

Levena Filcheva (Bulgaria),

Kristina Lenkovska (Poland),

Nikola Vukolić (Republika Srpska),

Milica Drndarević (Serbia),

Pal Sandor Attila (Hungary),

Dragan Jovanović Danilov (Serbia)

Ceremony of the International Literary Award
"Novi Sad"

**Добитник Међународне награде
за књижевност Нови Сад је шпански
песник Марио Мартин Хихон (1979)**

Петнаesti пут се додељује Међународна награда за књижевност – Нови Сад, са уважавањем књижевности у откривању и сведочењу о размерама човека, његових разлика и свести и његове дијалошке и културне етике, са заступањем књижевности као поља истраживања и обнављања њене улоге у разумевању света.

Међународну награду за књижевност – Нови Сад додељује Друштво књижевника Војводине, у оквиру Међународног новосадског књижевног фестивала.

Жири у саставу Јован Зивлак, председник; Давид Кецман Дако и Душка Радивојевић донео је једногласну одлуку да се Међународна награда за поезију – Нови Сад за 2020. годину додели

Марио Мартину Хихону, Шпанија
за допринос савременој поезији

Награда се састоји из дипломе и новчаног износа.

Марио Мартин Хихон рођен је у Виланови де ла Серена, Шпанија, 1979. године. Докторирао је шпанску књижевност на Универзитету у Екстремадури. Предавао је на универзитетима у Марбургу (Немачка) и Брну (Чешка). Од 2010. предавач је на Одељењу за образовање наставника Универзитета у Екстремадура у Касересу.

Његови есеји су добили низ награда, укључујући награду Жералдо Дијего за књижевна истраживања, 2009; награду Амадо Алонсо за књижевну критику, 2012; као и награду Артуро Бареа за 2013. годину.

Објавио је романе *Un día en la vida del inmortal Mathieu* (2013) и *Un otoño extremo* (2017; делимично преведен на чешки језик) и четири збирке поезије: *Latidos y desplantes* (2011), *Rendicción* (2012; преведено на енглески као *Над(приказивање)* и објављено двојезично 2020), *Tratado de entrañezo* (2014) и *Des en canto* (2019). Неке од његових песама преведене су на енглески, италијански, немачки, пољски, румунски и кинески језик. Поводом књиге Хихонових песама *Над(приказивање)*, објављене двојезично 2020, критика за поезију Марио Мартина Гијона-а каже: то је низ кратких текстова који описују изгубљену и пронађену љубав. Ово можда не звучи као нешта ново у историји поезије, али песник нас урња у своју причу сложеним процесом језичке рекреације: рекреација у смислу поновног проналaska и рекреације такође као игре или заиграности.

Едуардо Мога објашњава његову методу: "Поезију Марија Мартина Хихона карактерише морфолошка промискуитетност која извире из интензивне свести о подложности језика за експериментисање. Речи постају лексичка глина у песниковим рукама, или артикулисане целине у које се могу телескопирати друге речи. Речи се ломе, одврђу, руше на страницу попут песка. Они су попут расутих делова мозаика који су поново састављени и чине нову слагалицу. То се постиже уметањем заграда око слова, косих црта, омогућавајући избор између слова, цртица које прекидају или повезују слогове, суфиксe или префиксe који припадају речима које их окружују. Умножава начине на које се фраза може прочитати, умножава њену потенцијалну истовремена значења. "Тако је песник у стању да жонгира сећањем на задо-

вољство са садашњом патњом, радошћу и болом у једном стиху: (pre / es / ab) сенце Двосмисленост тежња ка синхроности, језик љубави постаје препун контрадикције као и сама љубав. Хихон се посвећује језику који понекад делује самодовољно, аутономно, као одблесак честица светла у космичком океану незавршivости и коначности која нас вечно враћа на почетке нашег онтолошког ништавила. И мада су ове песме у великој мери непрозирне, оне ацоцирају нашу непревазилазиву егзистенцијалну антрополошку таму, где смо ми сами са својим језиком којим се бесконачно учимо да проговоримо и да с њиме разумемо свет.

Хихон је песник откривалачке тамне стварности човековог постојања, повезан језичким везама, крхотинама културе и крхотинама језика, тамности која је слика наших екстаза, сновима као супстанцама културе који учвршују и просветљују заједницу, али коначно истински откривају да је човек као биће дубоко усамљен и осуђен на бесконачно трагање.

У Новом Саду,
децембра. 2020. године

Жири награде: Јован Зивлак, председник
Давид Кецман Дако, члан
Душка Радивојевић, члан

МАРИО МАРТИН ХИХОН
MARIO MARTÍN GIJÓN

обећање да ме-ре(ћи) до тебе
даде
ми снагу наде да наставим

уговорих орање
направих бразде
по твом одсутном телу
посејах семе
по јаловој земљи

жртвовање без вере

ужаснут земљом без твојих стопа
ходао сам данас по предграђу
твог имена

жртвеник је имао мирис нагорелог(олог)
бала
клонуо принео сам жртву
на жртвенику твог одсуства
небеском
умилостивљујем?

спу
штајући се без прекида
у сећање на твоје очи
у њихов сјај нетакнути
урођенички
упливавам
понирим
 зависнички
толико
прогнаник колико твој

Erblinde schon heu
te
бе волим
очима свенулим
у часу одузетом ужасу
који сада доле
(виде)ће(ш)
неизбеж(з/д)[а]но

моје очи
а
дониране
из твоје око лине
ка
ваздуху набреклом
од мртвила
као риба пијавка пребивам
без љубави без љубави без љуба а
на гутља је глас а
неми(ли ми) прсти

Слеп још и го
Zur Blindheit über-redete Augen
бејасмо
светлост меобасја
зе
нит
на твојој кожи ред(у)кованој
о(п)стајем иако слеп
И го
зба наша
против с(игурног)лепила

летњи сан

о
го(љен)
о ко
ме не
раз градила си
имадох
лажну слику
док сан сневах
ти оде.

Препо/рађање/знавање
Im Quell deiner Aug
ен/у/палих/познах
твоје речи
(о)твар(аш) време(на)
расп(о)р(остртог)еног
[капију]
мами ме
тама
лечим
своје ране
бал(з)
са твоје коже
што пле[т/ш]еш
амо(рови)м
и

сла(на)ст
твога тела
да
течеиз даљине
да ти/е пр(ичам)онађем
поред мене.

hier werfe ich
ein Herz, das geweilt unter Mensch
ен/у

с(ос)из сн(иштавил)а?
тајну
мојих ноћи
најтамних
(ис)целивом(љујеш)
сневаним
на мом телу
р(е/ё)ве
н(é)ант

рањеномсоeur
рас(паль/пор)ено
бодежом
ништавило
(пот)цењеног
рођења
да бих те по(родио)знао.

Превела са шпанског Душка Радивојевић

Не можете променити свет ако прво не промените свој језик

Иншервју са Мариом Маршином Хихоном

Иншервјуса Јован Зивлак

Ваша поезија је својеврсно истраживање језика јамћења, језика љубави. Њихових концепција и немодућности јесничког стварања укућности присућности. Као ишчезли и немилосрдни бољчијум стопама лутамо у поштази за сјасом. Свет је супров, сећање је супрово, језик је супров и, како нам сугеришеши, нема утицаје, нема срећноћу тренутка избављења, осим остварања свејлости, илузије на којој се наша нада гнезди. Да ли је то поезија која се пројами, која доминира нашим животом?

Моја поезија, као што знате, доводи у питање границе језика, границе онога што можемо изразити речима. Репалност у којој живимо сваког новог дана постаје сложенија, али, на жалост, навикавамо се да тражимо једноставне одговоре, јер нас технологија на много начина ослобађа од напора. Можда је то разлог зашто политика са лаким слоганима (*America First, les Français d'abord, Ausländer raus*, на пример) може бити толико успешна: лакше је пронаћи жртвеног јарца него покушати пронаћи неке начине како се носити са сложеношћу и живети заједно са правима и дужностима за све. И лакше је осећати се на правој страни, али истина никада није само на једној страни. Мислим да је поезија начин да се пронађе истина која је сложена, али достијна. У свом писању, на пример у збирци *Над(приказивање)*, покушавам да кажем речима (са ресурсима као што су неологизми, заграде, курзив...) да осећања нису једносмерна улица, коју можете истовремено осетити као љубав и *rencoeur* (тако да кажем, мешајући шпански и француски, *rencoeur*), радост и меланхолија, жаљење и усхићење. Тако да мислим да би поезија требало да пројами наш живот ако желимо да се успешније бавимо многим њеним аспектима.

Као хуманистичка истражујеши интелектуални живот Шпаније, значење појединачних ћесова интелектуалаца и писаца, дотринос њихове интелектуалне културе духу ере. Шта значи оштриши, разумети прошlost за наш садашњи живот? Да ли култура има значајну вредност која повезује, веже и ствара историју?

Мислим да постоји врста правде у спасавању и изношењу на видело доприноса писаца који за свог живота нису били цењени. Задовољавајући је и меланхоличан, наравно. У мом случају, посебно сам се бавио делима шпанских прогнаница који су морали да напусте своју земљу после Франкове победе, а посебно су ме занимали они које је пројела њихова држава домаћин, као што су Хозе Херера Петере из Швајцарске, Максимо Хосе Кан у Аргентини или Хозе Марија Кампс у Источној Немачкој. Можда је разлог овог занимања био тај што сам много година живео као странац, у Француској, Немачкој и Чешкој. И заиста је било одушевљено ексхумацијом необјављених дела неких од ових писаца. С друге стране, ја сам против одређеног нарцизма подстакнутог друштвеним мрежама и уверен сам да писац мора бити у стању да осети дивљење и да напише "вежбе дивљења", како је Сиоран именовао критичара. У Шпанији имате песнике и критичаре, али врло мало песника се труди да се бави радом других песника, да напише критике неке дубине. Изузетан изузетак је Едуардо Мога, који је иначе прошле године боравио у Новом Саду, истовремено сјајан песник и одличан критичар. Али ова великодушност је заиста ретка.

Који је ваш јеснички пројекат? Да ли сиће ближи уметнику који се изра, ствара нове језичке свејлове, нове форме, шта се о значењу једног у времену скучене уметности, или мислиш да се о поезији може говорити и политички?

Мислим да оба циља нису некомпабилна. У ствари, кајем се што је политичка поезија пречесто била повезана са традиционалним, чак и конформистичким, облицима. Али моје је уверење да, колико год тачно било, како каже Витгенштајн, "границе мог језика значе границе мог света", не можете променити свет ако прво не промените свој језик. Наравно, већи део моје поезије бави се личним осећањима, посебно збиркама *Над(приказивање)* и *Tratado de entrañezza*, али у мојој последњој књизи *Des en canto* постоје песме са јасном политичком поруком. Антонио Мендез Рубио, важан шпански песник и, заиста, много политичнији песник од мене, написао је у свом предговору за *Des en canto* да ове песме "отварају несигурна значења, која значе као наклада језика рањеног кризом. Стога отварање према Вама, према другости и горисању одлуком јавних дискурса". Мислим да су најбоље политичке песме, оне које су преживеле своје векове, комбиновале иновативне форме са прогресивном поруком, од Сесара Ваљеха и Федерика Гарсије Лорке до Ренеа Шара, Паула Целана, Харолда де Кампоса, Раула Зурите или, у вашој земљи, Васка Попе.

Да ли налазимо у доба Иншернета права на илузију учешћа у свеју разговора који промовише человека, приближава га заборављеној људској и културној улози или смо на почетку нове ере идиотизма?

Интернет, за који смо у почетку мислили да ће бити јасно средство за отварање ума, може имати супротан ефекат: многи људи само читају и гледају оно што се уклапа у њихов поглед на свет и разговарају само са људима који размишљају на исти начин. Али у целини, мислим да предности надајућају недостатке. Зајављујући Интернету можемо бити у контакту са пријатељима и особама које деле интересе са нама, чак и ако живимо прилично одвојено (рецимо, Шпанија и Србија, Немачка, Пољска или Мексико), уместо да будемо присиљени да нас прилагодимо локалним мандаринама, као што је то био случај у бившим вековима. Мислим да би на политичком и културном подручју одговорни требало да се потруде да подигну ниво дебате, чак и ако је, наравно, лакше појачати идиотизам. Мислим да је још један велики проблем концентрација ових мрежа у неколицини америчких милионера. На пример, многе књижаре у Шпанији се затварају због Амазона, а ми бисмо требали бити доследнији и подржати наше локалне културне напоре.

*

Марио Мартин Хихон рођен је у Виланови де ла Серена, Шпанија, 1979. године. Докторирао је шпанску књижевност на Универзитету у Екстремадури. Предавао је на универзитетима у Марбургу (Немачка) и Брну (Чешка). Од 2010. предавач је на Одељењу за образовање наставника Универзитета у Екстремадури у Касересу.

Његови есеји су добили низ награда, укључујући награду Хералдо Дијега за књижевна истраживања, 2009; награду Амадо Алонсо за књижевну критику, 2012; као и награду Артуро Баира за 2013. годину.

Објавио је романе *Un día en la vida del inmortal Mathieu* (2013) и *Un otoño extremeño* (2017; делимично преведен на чешки језик) и четири збирке поезије: *Latidos y desplantes* (2011), *Rendición* (2012; преведено на енглески као *Над(приказивање)* и објављено двојезично 2020), *Tratado de entrañezza* (2014) и *Des en canto* (2019). Неке од његових песама преведене су на енглески, италијански, немачки, пољски, румунски и кинески језик.

You cannot change the World if you do not change your language first

Interview with Mario Martín Gijón

Interviewed by Jovan Zivlak

Your poetry is a kind of research into the language of memory, the language of love. Their contradictions and impossibility to poetically recreate the totality of presence. As a vanished and ruthless god in whose footsteps we wander in search of salvation. The world is harsh, memory is harsh, language is harsh and, as you suggest to us, there is no utopia, no happy moment of deliverance, except the island of light, the illusion on which our hope nests. Is it poetry that permeates, that dominates our lives?

My poetry, as you know, calls into question the borders of language, the limits of what we can put into words. The reality we live in is getting everyday more complex but, unfortunately, we are getting used to look for simple answers, as the technology delivers us from effort in many ways. Maybe that's a reason why politics with easy slogans (*America First*, *les Français d'abord*, *Ausländer raus*, for instance) can be so sucessful: it's easier to find a scapegoat than to try to find some ways to deal with complexity and to live together with rights and duties for everyone. It's easier too to feel oneself in the right side, but the truth is never only in one side. I think poetry is a way to find a truth that is complex but attainable. In my writing, for example in *Sur(rendering)*, I try to put into words (with such ressources as neologisms, brackets, italics...) that the feelings are not a one-way street, that you can feel at once love and rancour (so I speak, mixing Spanish and French, of *rencoeur*), joy and melancholy, regrets and elation. So I think that poetry should permeate our lives if we want to deal better with many aspects of it.

As a humanist, you explore the intellectual life of Spain, the meaning of individual gestures of intellectuals and writers, the contribution of their intellectual culture to the spirit of the era. What it means to discover, to understand the past for our current life. Does culture have a meaning value that connects, chains and creates history?

I think there is a kind of justice in rescuing and bringing to light the contribution of writers who were not apreciated in their lifetime. It is satisfactory and melancholic too, of course. In my case, I have dealt specially with the works of Spanish Exiles who had to leave their country after Franco's victory, and I was specially interested in those who were permeated by their host country, such as José Herrera Petere in Switzerland, Máximo José Kahn in Argentina or José María Camps in East Germany. Maybe a reason of this interest was that I lived for many years as a foreigner, in France, Germany, and Czech Republic. And indeed it was really thrilling to exhume unpublished works by some of these writers. On the other side, I'm against a certain narcissism stimulated by the social networks and I'm convinced that a writer has to be able to feel admiration and to write "exercices of admiration", as Cioran named the critic. In Spain, you have poets and critics, but very few poets bother to deal with the work of other poets, to write reviews of some depth. A remarkable exception is Eduardo Moga, who by the way was in Novi Sad last year, a great poet and an excellent critic at the same time. But this generosity is really rare.

What is your poetical project? Are you closer to an artist who plays, creates new language worlds, new forms, wonders about the meaning of one in a time of cramped art, or do you think that poetry can be spoken of politically.

I think both aims are not incompatible. In fact, I regret that political poetry has been too often associated with traditional, even conformists, forms. But it's my conviction that, as true as that, as Wittgentseint puts it, "the limits of my language means the limits of my world", you cannot change the world if you don't change

your language first. Of course, most of my poetry deals with personal feelings, specially *Sur(rendering)* and *Tratado de entrañezza*, but in my last book, *Des en canto*, there are poems with a clear political message. Antonio Méndez Rubio, an important Spanish poet and, indeed, a poet much more political than me, wrote in his preface of *Des en canto* that these poems "open uncertain meanings, the meaning as an hemorrhage of a language wounded by the crisis. Therefore the opening to the You, to an otherness ignored by the decision of public discourses". I think the best political poems, those which survived its ages, combined innovative forms with progressive message, from César Vallejo and Federico García Lorca to René Char, Paul Celan, Haroldo de Campos, Raúl Zurita or, in your country, Vasko Popa.

Have we in the age of the Internet the right to have the illusion of participating in a world of conversation that promotes man, brings him closer to his forgotten human and cultural role, or are we at the beginning of a new era of idiocy.

The Internet, that we thought at first would be a great means to open our minds, can have the opposite effect: many people only read and watch what fits into their worldview, and only speak with people who think the same way. But on the whole, I think the advantages overwhelm clearly the disadvantages. Thanks to Internet we can be in touch with friends and persons who share interests with us, even if we live quite apart (say, Spain and Serbia, Germany, Poland or Mexico), instead of being forced to adapt us to the local mandarins, as in former ages was the case. I think that, in the political and cultural area, the people in charge should make an effort to rise the level of the debate, even if, of course, it's easier to boost the idiocy. I think that another big problem is the concentration of these networks in a handful of American millionaires. For example, many bookshops in Spain are closing because of Amazon, and we should be more consequent and support our local cultural endeavours.

*

Mario Martín Gijón was born in Villanueva de la Serena, Spain, in 1979.

He holds a doctorate in Spanish Literature from the University of Extremadura. He has taught at the universities of Marburg (Germany) and Brno (Czech Republic). Since 2010 he has been a lecturer in the Teacher Training department of the University of Extremadura, Cáceres.

His essays have received a number of awards including the Gerardo Diego Prize for literary research, 2009, the Amado Alonso Prize for literary criticism, 2012, as well as the Arturo Barea Prize 2013.

He has published the novels *Un dia en la vida del inmortal Mathieu* (2013) and *Un otoño extremeño* (2017; partially translated into Czech) and four collections of poetry: *Latidos y desplantes* (2011), *Rendición* (2012; translated into English as *Sur(rendering)* published in bilingual edition in 2020), *Tratado de entrañezza* (2014) and *Des en canto* (2019). Some of his poems have been translated into English, Italian, German, Polish, Romanian and Chinese.

**ФРАНСИС КОМБ
FRANCIS COMBES**

ДРВО У МУЗЕЈУ ЧОВЕКА

На падинама Трокадера
Више нема деце
Акваријум је затворен
И дрвеће
Недалеко од Музеја човека
Сада је
Потпуно оголјено
Зима је
Тренутак у коме треба да се мисли
Да између њих и нас
Постоји нека рођачка веза
Као међу рибама
Или голубовима писмоношама;
Ми смо из исте породице
Припадамо истом биолошком стаблу
Дрвеће је наш предак
Дрвеће је у нама
Дрвеће расте у нама
Ми који смо пре много векова
Напустили шуме
И поља
И дошли да живимо у великим градовима
Ми смо на неки начин претворени
у Људе – Дрвеће
Осечамо у себи
Прелепу устепталост грена и лишћа
И чудно је то што их не препознајемо
И не можемо да их дозвовемо именом
Али осечамо неку неизмерну љубав према њима
Дрвеће су наша браћа
Наши пријатељи
Због њих очајавамо
Вазда бринемо
И мислимо
Ако дрвеће нестане
Нестаћемо и ми

Зато од данас надаље
Залажем се за нову алијансу
За један нови интернационализам
За једну ширу концепцију људске заједнице
Јер
Све што живи и дише на овој земљи
Треба да буде испуњено солидарношћу
И пре те Скупштине
уједињених житеља на земљи
Стављам овај предлог на гласање
о стварању нове Интернационале:
Интернационале свих житеља на земљи
где ће дрвеће бити прихваћено
као слободни слушаоци.

ПРОГРЕС РАТА

У мрачном средњем веку
догађало се
да чак и неки краљ
погине на бојном пољу

Касније је Наполеон
кретање трупа
посматрао с врха неког брда...

Данас генерали
из својих кабинета
даљинским управљачима
активирају разорне гранате
које у највећем броју случајева
убијају невине цивилне жртве
у градовима

Да би се избегла опасност од рата
боље је у овом нашем времену
бити официр светских ратних система
бездедне каријере

О СЛОБОДИ

Драги пријатељу
не буди
као лист
што поиграва на ветру
не буди као
пластична кеса
што се вијори,
иде и враћа се на исто место
испред нас
на улици
час овамо – час онамо
Та провидна пластична кеса
што се пење и спушта
не знајући зашто
кеса слободна
и немоћна
што иде за ветром
не може да побегне од себе
и најчешће завршава
у крошњи неког дрвета
или пак
у некој реци

заустављена грмљем
где се улива све и свашта
Драги пријатељу
не буди лист
ни пластична кеса
слободна
пијана од немоћи
Драги пријатељу
ако желиш да будеш слободан
покушај да будеш ветар
Да, само ако будеш ветар
бићеш слободан

ПРЕМА ИДЕЈИ ЛАТИНСКОГ ПЕСНИКА ПРОПЕРЦИЈА

Пајрисији

Земља ће дати плодове чак и усред зиме
Ледене санте ће сићи да освеже пустинje
Све реке ће се вратити у своје изворе
Птице ће пливати у водним пространствима
Рибе ће летети под вишњим небом
Ми ћемо корачати по самим врховима дрвећа
Звезде ће нам нежно шапутати на уво
А капитализам ће се одрећи профита
Кад на врби роди грожђе
И биће преокупиран врлинама свих људи света
Све ће се то догодити на земљи
И тек тада ће моја љубав
Научити да попушта када треба

БУДУЋНОСТ

Двери будућности су отворене
И за дан и за ноћ
И за велики ветар који ће нас одвејати
као зрна песка
Као што ће нестати наши осмеси
Из велике књиге будућности
Ништа још није написано
Ни о Злу ни о Доброму
Што се тиче Тебе и Мене
Ми још можемо понечим
Међусобно да се изненадимо
Чак и говорећи о онима
Које никада нећемо упознати
А који ће сигурно доћи по нас
Наша прича се не зауставља овде
Једно је сигурно
Ако желимо да нам будућност
Одржи обећања из прошлости
Једино чиме треба да се бавимо
јесте садашњост.

ЗДРАВСТВЕНА КОНТРОЛА

Могао бих почети од чињенице
Да имам астму
Као Че Гевара
(И тиме да делим његову идеологију)

Недавно сам добио
(И био бих срећан да ми се то није догодило)
Ангину пекторис
Исто као Назим Хикмет
Ево ме сада са овим коњуктивитисом
Као да су ми очи премрежене златном маглом
Постајем готово слеп
Попут Хомера...
Шта ми још треба да будем велики песник?
Брада?
Као Виктор Иго или Волт Витмен?
Да променим навике?
Да постанем алкохоличар
Уживалац дроге или неурастеник
Као Бодлер, Верлен или неки други
Дедер, драги мој песниче
Кажем себи
Учини још један или више напора
Са болестима које те очекују
Нису све наде изгубљене

ПАУНОВИ ИЗ СВЕТОГ НАУМА

Паунови који ходају поносито и беспрекорно
Као власници вечношти
Са својим, хиљадама боја ишарапним крилима
Док тако узвишену корачају
По крововима манастира
Долази вам да се запитате
Шта им у ствари недостаје
да би били песници?
Зар речи?

*Са француског превели
Ристо Василевски и Јордан Плевнеш*

*

Франсис Комб (1953) је француски песник међународног реномеа, преведен на дводесетак светских језика. Аутор је више од петнаест песничких књига, међу којима су: *Шеѓрији пролећа* (1980), *Мале лекције ствари* (1987), *Дама са Ајфелове куле* (1989), *Балада о нејскорним срцима* (1996), *Фабрика среће* (2000), *Заједничка каузा* (2003), *Плава свеска из Кине* (2007), *Кључ свећаје је у левом улазу* (2008), *Ласитавиће вино* (2011). Аутор је више антологија, од којих су најпознатије: *Стијо једна ћесма у Париском метропу*, *Стијо једна ћесма о љубави*, *Стијо једна ћесма против рата*. Уредник је познате ревије Европа, оснивач издавачке куће *Le Temps des Cerises* и директор фестивала *Интернационални ћеснички бијенале Вал де Мари*. *Земља није окружља* је први антологијски избор његове поезије на српском језику.

*

Francis Combes was born in 1953, in South of France. Now, he lives with his wife, in Aubervilliers, near Paris. As a student, he was General Secretary of the Communists Students Union of France. In 93, he founded, a new press, "le Temps des Cerises", from the title of a well known song of the Commune de Paris. He was also the organizer of a campaign of poetry posters in the Paris' Metro, for fifteen years. These last six years, he ruled the international festival la Biennale. As a poet, he published about 20 books, as: *Cause commune, le Cahier bleu de Chine, La France aux quatre vents, Lettres d'amour porte restante*. He was translated in English, Spanish, Arabic, German, Italian, Macedonian, Albanian, Chinese... He translated into French books by Heinrich Heine, Vladimir Mayakovsky, Attila Jozsef... In 2011, he was named director of the Poetry International Festival in Val-de-Marne, France.

Волео бих да видим поезију повезану са традицијом, а истовремено различиту и изненађујућу која одузима дах

Разговор са Николајем Милчевом

Разговарао Јован Зивлак

Ви си је лирски песник. На основу оноћа што можемо да видимо, ваши основни подухвани је да разумејте што друго, женско лице света. Да бисмо разумели фасцинацију која нас покреће да говоримо и истражујемо љубав. Веријете ли да је у данашњем свету љубав без сенки и посекотина зла могућа?

Љубав, онаква какву је ми знамо у свом животу, је једно; љубав, она у поезији, нешто је сасвим друго. Љубав у поезији понекад пролази кроз бол; други пут је на крилима радости, али увек води ка нечemu несветском; ка чежњи друге врсте. Још од антике је љубав у поезији била сила која је водила људе. Понекад имам осећај да није права, световна љубав, већ да је она измишљена љубав за којом се чезне заправо стварна јединица којом се мери живот. Сапфинска љубав није само последња зимска јабука на највишој грани, већ недостижни сан. Шекспирови Ромео и Јулија умиру не због свађе њихових породица, већ због немогућности да буду заједно, а то се може наћи само у књижевности и поезији. Што се тиче мое љубавне поезије, волео бих да она буде чулна; да би људи могли да је осете, али и да је додирну, да осете арому нечег ван овог света. Љубав у нашем савременом свету постаје све прагматичнија, заказана и додељена. Ово је само по себи зло. Разлог заљубљеног зла не лежи у самом модерном животу, већ у настојању да се љубав плаши и контролише. Ако успе да се ослободи ове зависности, савремена љубав ће успети да буде љубав.

Европа је концепт са много језика, са многојвом поетских језика, а оитет се шиј језици уједињују у један оитет дефинишући језик. Мале књижевности се уливају у шај сјајни пошток. Именује се апостериори или се истовремено препознаје. Као некада: романтизам, симболизам, експресионизам, надреализам, авангарда, неоавангарда итд. Која је наша улога у штоме?

Да будем искрен, не верујем да се европски песнички језици уједињују у један општи дефинишући језик. Не верујем ни да се мале књижевности уливају у овај један сјајан и смислен ток. У Европи су одувек били доминантни књижевни покрети који су често постали трендови, а такозване "мале књижевности" следиле би те трендове не могавши постати ништа друго. Није велика част бити одраз романтизма, надреализма или нео-авангарде. Ако је ово приступ, тада рефлексија никада не би постала оригинална. Мале књижевности могу прерасти у велику књижевност само ако се не плаше и имају самопоуздања да покажу своја лица онаквима какви заиста јесу – са свим својим борама, подочњацима, својим слабостима, али и као природне и духовности. Ја лично више волим антику него њен одраз. Даље ћу илустровати примером: у великој већини Европе данас се поезија пише без рима. Римовање и метафоре сматрају се старомодним. Како ја то видим, управо су римовање и метафора два стуба која су омогућила нашој бугарској поезији унутрашњу организацију, ритам и духовност.

На Интернету постоји поезија која делује немерљиво. Као да је велики шалас покренуо велику демократску револуцију: сви шишу поезију. С обзиром на ниво, све

смо ближи утишку да је банализација обузела све. Рекло би се да је шта мисао елиптизација поезије. Поставља се једнословно штапање: треба ли поезији супротставити јуку асимилацију, којој се треба покоравати пре великом бројевима?

То што се дешава на мрежи је неизбежно, укључујући покушаје писања поезије. Подсећа ме помало на процес развијања писмености – знате абециду и стога можете писати. Нема цензуре, нема уредника, нема притиска на писце. Слободно тржиште производа и слободно тржиште поезије. Али управо овде се реч "Поезија" не чини тачном. Већина дела носи знакове напора за стварање поезије, а не знакове саме поезије. Наравно, ова прекомерна производња задовољава различите укусе, и зато се људи окупљају и подржавају ствари које би често специјалисти и људи са интуицијом за поезију одбацili. На тржишту постоји помало свега: од најједноставнијих дугмади и ситница до драгоценог вербалног накита. Најважније је да можете да направите разлику између то двоје. Рекавши то, морам да призnam да ме дубоко растужује кад видим да се сама чињеница да су одређене речи стављене у одређени редослед назива поезијом.

Бугарска поезија се афирмисала у модерној ери, од романтизма до данас. Шта је данас важно за њену судбину у бугарском друштву?

Незавидна и подељена. Тако бих дефинисао њену судбину. "Незавидно" јер утицај и чежња за поезијом нестају (мислим на високу поезију), а "подељено" јер постоје два потпуно различита приступа поезији. С једне стране, постоје људи који верују да поезију треба ослободити свих традиција и да приликом стварања поезије не сме бити захтева нити очекивања. С друге стране, постоје људи попут мене, који би волели да виде поезију повезану са традицијом, а истовремено је виде и као ову различиту и изненађујућу поезију која одузима дах – својом структуром, оним што подразумева и предлаже и својим садржајем. Рећи ћу то овако: у Бугарској има толико људи који пишу хаику (људи који верују да пишу хаику), и врло, врло мало људи који пишу прелепе бугарске минијатуре, и вреди рећи да су бугарски писци ненадмашни у писању минијатуре.

*

Николај Милчев, рођен је 1958. године у граду Плевену. Дипломирао је на Великотрновском универзитету "Свети Кирил и Методиј", специјалност Бугарска филологија. Радио је као заменик главног уредника листа *Средношколска заслуга*. Аутор је десетак песничких књига, међу којима су *Предели са Политом, Дечја љубавна поезија, Танка киши, Завођење и светогорске песме* (песме о Светој Гори), *Ти и мачке Ђойодне, 26 песама љубави*. Његова најновија књига *Човек из јабуке* збирка је од 30 кратких прича.

Аутор је текстова песама за децу и либрета и песама дечијег мјузикла *Духови без шиљака*. Добитник је награде за најбољи текст песме за децу на такмичењу "Верди ноте" у Батипалији – Италија.

Добитник је националних књижевних награда, укључујући и националну награду Петја Караколева за књижевност за децу, националну награду Теодор Трајанов; Национална награда Биљко Иванов, Национална награда Божидара Божилова, Песничка награда листа "Труд" – "Златни ланац", 2010. Два пута је номинован за награду Балканника.

Песме су му преведене на енглески, руски, француски, румунски, турски и мађарски језик.

Већ 30 година ради као наставник бугарског језика и књижевности у Софији.

I would like to see poetry related to tradition, and at the same time different and surprising and breathtaking

Interview with Nikolaj Milchev

Interviewed by Jovan Zivlak

You are a lyric poet. Based on what we can see, your basic endeavor is to understand that other, female face of the world. To understand the fascination that drives us to speak and explore love. Do you believe that in today's world, love without the shadows and cuts of evil is possible?

You are a lyric poet. Based on what we can see, your basic endeavor is to understand that other, female face of the world. To understand the fascination that drives us to speak and explore love. Do you believe that in today's world, love without the shadows and cuts of evil is possible? Love, the way we know it in our life, is one thing; love, the one in poetry, is something completely different. The love in poetry sometimes goes through pain; other times, it is on the wings of joy, but it always leads towards something unworldly; towards a yearning of a different kind. Ever since Antiquity, the love in poetry has been a force leading people. Sometimes, I have the feeling that not the real, worldly love, but the invented and longed one is the real unit with which to measure life. Sapho's love is not just the last winter apple on the highest branch, but the unreachable dream. Shakespeare's Romeo and Juliet die not because of their families' feud, but because of the impossibility for them to be together and this can only be found in Literature and Poetry. Regarding my love poetry, I would like it to be sensory; for people to be able to feel it, but also to touch it, to feel the aroma of something out of this world. Love in our modern world is becoming more and more pragmatic, scheduled and assigned. This, in and of itself, is evil. The reason for the evil in love does not lie in modern life itself, but in the effort to plan and control love. If it manages to break free from this dependency, modern love will manage to be love.

Europe is a continent with many languages. With a multitude of poetic languages, and yet these languages unite into one general defining language. Small literatures flow into that great stream. It is called aposteriori or is recognized at the same time. As in the past: romanticism, symbolism, expressionism, surrealism, avant-garde, neo-avant-garde, etc. What is our role in that.

To be honest, I don't believe that European poetic languages unite into one general defining language. Neither do I believe that small literatures flow into this one great and meaningful stream. In Europe, there have always been dominant literature movements that would often become trends, and the so called "small literatures" would follow those trends not being able to become anything else. It is not a great honor to be the reflection of Romanticism, Surrealism or Neo-Avant-Garde. If this is the approach, then the reflection would never become an original. Small literatures can grow into big literatures only if they are not afraid and have the confidence to show their faces the way they truly are - with all its wrinkles, with its dark eye circles, with its weaknesses, but also as natural and spiritual entities. I, personally, prefer Antiquity to the reflection. Let me further illustrate with an example: in the vast majority of Europe nowadays, poetry is being written with no rhymes. Rhyming and metaphors are considered old-fashioned. The way I see it, is that it is precisely the rhyming and the metaphor the two pillars which have allowed for our Bulgarian poetry to have its inner organization, rhythm, and spirituality.

There is poetry on the Internet, it seems immeasurable. It is as if a great wave has started a great democratic revolution: they write all poetry. Given the level, we are getting closer to the impression that trivialization has overwhelmed everyone. One would say that it is the elitization of poetry. A simple question arises: should poetry be opposed to mere assimilation, to be obeyed before large numbers.

What is happening online is inevitable, including the attempts to write poetry. It reminds me a bit of the process of developing literacy – you know the alphabet; therefore, you can write. There is no censorship, no editors, no pressure on the writers. Free market of products and free market of poetry. But it is precisely here where the word "Poetry" does not seem accurate. Most of the works carry the signs of the effort to create poetry, not the signs of poetry itself. Of course, this overproduction satisfies different tastes, and therefore people come together and support things that oftentimes would be rejected by the specialist and the people with intuition for poetry. There's a bit of everything on the market: from the simplest buttons and knick-knacks to the precious verbal jewelry. The important thing is to be able to distinguish between the two of them. Having said that, I need to admit that it saddens me deeply to see that the mere fact that certain words have been put in a specific order is being referred to as poetry.

Bulgarian poetry affirmed itself in the modern era: from Romanticism to the present day. What is important for her destiny today in Bulgarian society.

Unenviable and divided. This is how I would define its destiny. "Unenviable" because its influence and the longing for poetry are vanishing (I am referring to High Poetry), and "divided" because there are two entirely different approaches to poetry. On the one hand, there are people who believe that poetry should be liberated from all traditions and that there should be no requirements nor expectations when creating poetry. On the other hand, there are people like me, who would like to see poetry connected to tradition while also seeing it as this different and surprising poetry which takes your breath away – with its structure, with what it implies and suggests, and with its content. I will put it like this: in Bulgaria there are so many people who write Haiku (people who believe they write Haiku), and very, very few people who write beautiful Bulgarian miniatures, and it is worth saying that Bulgarian writers are unsurpassed in the writing of miniatures.

*

Nikolai Milčev was born in 1958 in Pleven. He graduated from the Saints Cyril and Methodius University in Veliko Tarnovo and specialized in Bulgarian philology. He worked as the deputy editor-in-chief of the newspaper *High School Flag*. He is the author of a dozen poetry books, among which are *Landscapes with Lolita*, *Children's Love Poetry*, *Thin Rain, Seduction and Mount Athos Songs* (songs about the Mount Athos), *You and the Cats in the Afternoon*, 26 love poems.

His latest book, *The Man from the Apple*, is a collection of 30 short stories.

He wrote songs and librettos for the children's musical *Ghosts without Spikes*. He won the award for the best poem for children at the Verdino Festival in Battipaglia in Italy. He is the winner of national literary awards, including the Petya Karakoleva National Award for children's literature, a Teodor Trajanov National Award; the Binjo Ivanov National Award, the Bozidar Bozilov National Award, the Poetry Award of the newspaper *Trud* – The Golden Chain – in 2010. He was twice nominated for the Balkanika Award.

His poems have been translated into English, Russian, French, Romanian, Turkish and Hungarian.

He has been working as a teacher of Bulgarian language and literature in Sofia for 30 years.

НИКОЛАЈ МИЛЧЕВ

NIKOLAI MILČEV

колико ме волиш
и неће
те пустити
код мене.

СТРАХОВИ

Страх ме, тако ме страх,
да ћу умрети...
Јер не зnam
шта ћу без тебе тамо.
Кажу
да је на почетку смрти
нека шума,
и ја мислим
да су у шуми две јагоде
од којих ћу једну
теби дати.

Кажу
да је на почетку смрти
нека река.
И чамција,
који тамо превози душе.
И ја мислим –
да су у чамцу
две рибе из те реке
од којих ћу једну
теби дати.

Страх ме да ћу умрети,
када случајно ниси код куће
А наш је дом свуда
где си ти.
Кажу
да је на почетку смрти
тишина.
И ја мислим
да је та тишина
одсуство твог имена.

Кажу
да свака љубав
доживљава смрт.
Ево, моја долази и личи
на тишину
и рибе,
и на пропланак с јагодама.

Страх ме
да ти пишем више,
јер овај пут
се много више бојим
од тога
што те нема.

Страхујем од сваке речи,
посебно од једне,
коју само ти можеш
да кажеш својим уснама.
И страхујем
да ће смрт ако је чује
сазнати

Миришеш на отворени прозор,
јер увек долазиш однекуд.
И управо у том недостатку конкретности
осећају се
тешки миомириси.

Прозор је, наравно, хаљина,
коју заборављам да затворим.
У врту се појављује метвицин пуж
и гледа горе
у твоје косе.

* * *

На тротоару испред продавнице сапуна
увек мирише на тебе.
Мирише на невидљиву привлачност.
А продавачице разумеју колико је природно
да не купујем ништа друго
осим облака.
А да тамо, на улици, твоју силуету окупам
у огромној капи нестрпљења.

Волим што миришеш на сећање –
на борове иглице и менту,
на каранфил,
цимет
и зелену јабуку...

А ако наставим да набрајам мирисе,
стићи ћу до твоје косе.
И никада нећу помислити
да ти купим чешаљ.

* * *

Нисам се пео на небо.
Никада...
Осим језиком – само уз кичмени стуб.
Нисам ни сумњао колико много пршљена
треба да запамтим
да бих те видео.

Прекрасно је,
што ми успалујеш вене,
док ми скидаш прстен сећања.
Ако ти протрљам кожу длановима,
претворићу је
у чаробну лампу.

Ово је бајка
источно од нашег кревета.
На северу и југу
је само прошлост.
И тачно у овој географији брда
пријељкујем тиха подножја.

Временом ћу те вратити неозлеђену,
али за то ми недостају разлози,
осим једног –
што се глобус опет
окреће –
и на запад, и свуда.

И добро ми је,
што ми је лоше.

* * *

Стићи ће наша колебљива јесен ...
И скакавци ће јефтино превозити
утрнулу светлост.
Гомилаће је изван твојих очију,
где најприродније
жене сакривају острва,
мирише
или одблеске, рисане маглом.

Ја ћу бити само део приземне туге лета,
јер знам,
да лето није ништа више од тебе.
Јер могу да ти купим
огромну кап млека
и да седим уз жито,
док не постане сунце,
потом снег,
а онда хлеб.

Пре него што пустим роде
да траже анђeosка сведочанства,
обећао сам да ти покажем свој рукопис – као
светоглед.
Прекрасно је
што птице имају документа за небо,
и ми имамо обележја септембра –
речи,
дуње
и изненадни мраз.

Прекрасно је,
што се играмо у различитим пластовима и
шиповима
и што лутамо по семантици,
као да је стог сена.

Али постоји нешто више од свега –
што ја не знам ништа...

И ако може,
нека то ништа буде јесењи лист.

И ако може,
да сачекамо испод опалог лишћа –
оно је увек три тачке и жуте је нијансе.
И ако може,
да седимо у ваздуху
и да не падамо,
и ако може –
да будемо само скакавци, ти и ја.

И ако може,
да не дође никаква колебљива зима.
Снежне пахуље су највеће расипнице снега.
Кажу чак
да је снег имао клупу и врт.
И збирку песама – с белим листовима изнад њих.

* * *

Када ме први пут виде, рече ми:
"Ти дође."
Кад те први пут видех, рекох ти:
"Само с тобом сам негде."

И заборавих да те упитам
у којој улици
и на којој адреси
живимо у овој песми...

* * *

Најлепша си у првој минути после...
После неког одласка до космоса
и до наших коса,
после неког јединственог магнезијевог чуда,
после неког верања по хрбату
планине.
А онда, наравно, тај осећај
за хладну менту
високо испод кашике,
за хладну менту
посвуда.

Најлепша си и после прве минуте после...
И пошто сам слаб у геометрији,
Не процењујем угло
под којим си нестала,
и љубим те одмах после умора.
Што значи –
мало касније после сна.

Сада ћу те оставити млечнобледу -
да спаваш после свих гласних звукова.
После свих свемогућих звукова.
А ја ћу се присетити њиховог словореда.

Најлепша си колико те има.
Најлепша си – чак и много више.

Са бугарског превео Ристиво Василевски

Образложение жирија за доделу 60. Бранкове награде Друштва књижевника Војводине

60. добитник Бранкове награде Ђорђе Ивковић, песник из Београда

Друштво књижевника Војводине додељује Бранкову награду 60. пут, одржавајући једну врсту високе песничке културе која не само одаје почаст нашем знаменитом романтичарском песнику Бранку Радичевићу (1824–1853), него и настоји да подржи таленте и доприносе младих аутора нашег времена који су изабрали поезију као један од важних начина разумевања нашег људског опстанка. Носиоци ове угледне награде су, између осталих, Васко Попа, Бора Радовић, Раша Ливада, Драган Јовановић Данилов, Нина Живанчевић, Ана Ристовић... аутори који су на битан начин обележили нашу културу додајући радичевићевским откровењима језика и особене осећајности сложене и узбудљиве вредности и значења која поезија може да донесе. Награда се додељује за најбољу књигу уметничке поезије, аутора до 29 година, издату на српском језику, за период између две доделе. Добитнику припада новчани износ, као и диплома.

На завршној седници жирија за доделу Бранкове награде Друштва књижевника Војводине, која се у Новом Саду уручује у оквиру Међународног новосадског књижевног фестивала, одржаној 06. 10. 2020, жири у саставу Марија Шимоковић (председник жирија), Драган Јовановић Данилов и Саша Нишавић, одлучио је да се 60. Бранкова награда додели

ЂОРЂУ ИВКОВИЋУ

За књигу: Вишње* *Трешње
издавача "Трећи трг", Београд, 2019. године

Жири је у складу са Правилником разматрао 10 наслова пристиглих на конкурс, а у најужи избор жири је уврстио књиге: Катарине Пантовић "Унутрашње невреме", Маше Живковић "Кроз високу траву", Лене Волгин "Цвет у јами", Нађе Лазаревић "Глава изнад воде" и Јане Радучевић "Ако кажем може постати истина". Одлука да се ове године Бранковом наградом овенча Ђорђе Ивковић – донета је већином гласова.

Током протекле деценије младим песницима и песницињама постало је све теже да доспеју до прилике да објаве своју прву збирку. Гашење издавачких предузећа која су подржавала стваралаштво нових гласова довело је до смањеног поља могућности да се артикулишу перцепција и захтеви читаве једне генерације, а једина места на којима је ово остало могуће су локални наградни конкурси за објављивање прве збирке. О томе сведоче и број збирки који последњих година пристижу на конкурс за Бранкову награду.

Овогодишњи добитник Ђорђе Ивковић рођен је 1990. године. Основне студије завршио је на Филолошком факултету Универзитета у Београду, смер српски језик и књижевност, док је мастер студије Комуникологије завршио на Универзитету Дукејн у Питбургу, Пенсилванија. Живи у Београду где предаје српски језик.

Прва књига песама Ђорђа Ивковића – Вишње* *Трешње, коју је обавио "Трећи трг", већ

је овенчана наградом – Београдског фестивала поезије и књиге Тргни се! Поезија! указује на младог песника који помера границе. Снажна унутрашња тензија овој књизи даје да се наслути познавање саме идеје ствари, у платоновском духу, а не само у стварима реалног. Његове песме, на сасвим нахерен начин, поседују све основне постулате поезије или јој измичу, стварајући магматичан склоп слика које не наликују правилима хармоније, срамзере, реда, јасноће и мере, али их сакимају у себи.

Природа се потрудила да свака ствар буде неко јединство двеју ствари – са једне стране "безобличне материје" а с друге форме, или чулног изгледа свега што јесте (Вишња* *Трешња). Ова књига као да вибрира на фреквенцији душе ствари или ентелехије, изговарајући свет и његове унутарње отиске архетипским језиком којем није страна спознаја целине али ни разломљеног света из којег је ваља исказати. Тако је млади песник добио ковињу која изазива само ткиво поезије да се покаже.

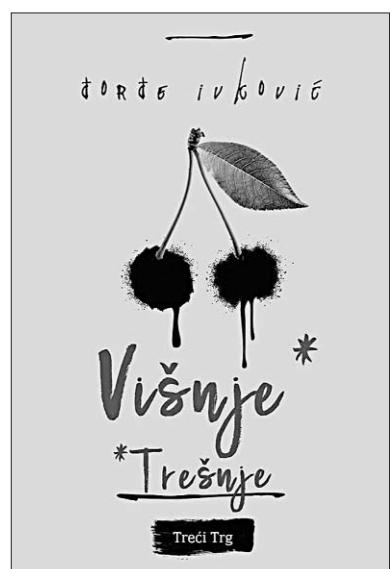
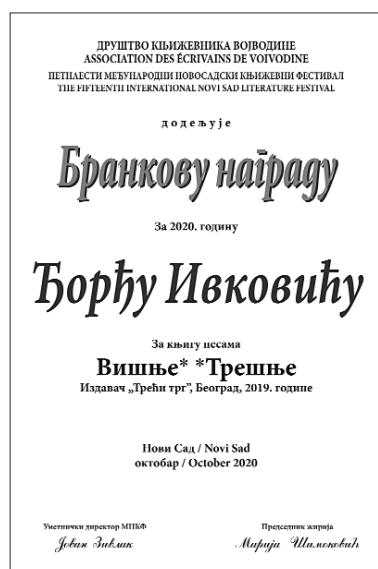
Да би се написала ова књига, засигурно је ваљало хироновски заронити у штиво света, додајући своју оштрицу бријача како би се свет раскомадао и поново спојио, овога пута у срцу. Нервима. Генетици. И затим је изнова саставити у стиху. На ивицама састављених комада још пулсира крв, још су живе ране, и поједини стихови, рецимо то храбро – већина њих, живи су. Указују нам се по путу вишедимензионих светова у чији шум речи верујемо, јер носе у себи идеју необраћене громаде камена са почетка света. Књига Ђорђа Ивковића заслужује сву пажњу зналца поезије који трагају за новим и вибрантним штивом.

И како би рекао рецензент ове књиге: Прва књига пешама Ђорђа Ивковића писана је језиком необичног унутрашњег набоја који природно разбија непрепознатљиве оквире поетске форме. Крећући се слободно кроз широко поље асоцијативности, усложњавајући се дигресијама, често упорним, готово оспесивним описима, Ивковићев језик исписује књигу кисело-слатког укуса: од преносних призира из детињства са снажном али близком сенком оца, преко чудне, заумне анатомије ствари до тема отуђености и неуклопљености.

У Новом Саду, 07. 10. 2020. године

Жири награде:

Марија Шимоковић, председник
Драган Јовановић Данилов и
Саша Нишавић

Jury explanation for presenting the 60th Branko's Award of the Association of Writers of Vojvodina

The 60th Branko's Award laureate, Đorđe Ivković, a poet from Belgrade

The Association of Writers of Vojvodina awards the Branko's Award for the 60th time, thus maintaining a kind of a poetic culture, that not only honours our notable romantic poet, Branko Radičević (1824–1853), but also aims to support talents and the contribution of young authors of our time who chose poetry as one of the important ways of understanding our human survival. Former laureates of this prestigious award include, among others: Vasko Popa, Bora Radović, Raša Livada, Dragan Jovanović Danilov, Nina Živančević, Ana Ristović... the authors who marked the Serbian culture in a notable way, by adding to the Radičević-like revelations of language the unique sensibility of complex and exciting values and meaning that only poetry can bring. The prize is awarded for the best book of artistic poetry, to authors up to 29 years of age, published in the Serbian language, for the period between two awards. The laureate receives a sum of money, as well as a certificate.

The final conference of the Branko's Award jury of the Association of Writers of Vojvodina, which is awarded in Novi Sad as a part of the International Literary Festival in Novi Sad, was held on October 6, 2020, and consisted of the following members: Marija Šimoković (President), Dragan Jovanović Danilov, and Saša Nišavić, and has decided that the 60th Branko's award shall be given to

DORĐE IVKOVIĆ
for the book: "Sour Cherries* *Sweet Cherries"
published by Treći Trg publishing house
in Belgrade in 2019

In accordance with the Rules, the jury has taken into consideration 10 books of poetry which were sent to the contest, and the most narrow selection includes the following books: "Unutrašnje nevreme" by Katarina Pantović, "Kroz visoku travu" by Maša Živković, "Cvet u jami" by Lena Volgin, "Glava iznad vode" by Nađa Lazarević, and "Ako kažem može postati istina" by Jana Radičević. The decision that this year's laureate of the Branko's Award be Đorđe Ivković – was brought by majority votes.

During the past decade, young poets and poetesses have had a very hard time to get a chance to publish their first books of poetry. After publishing companies that supported the creative work of the new voices were closed, this led to a decreased field of possibilities to articulate the perception and the demands of an entire generation, and the only places that made this possible are local awards and competitions for the publication of the first book. The number of collections that have been coming to the Branko's Award contest in recent years also testify this.

This Đorđe Ivković was born in 1990. He finished his primary studies at the Faculty of Philology at the University of Belgrade, at the Department of the Serbian Language and Literature, while he obtained his master's degree from the Faculty of Communication Studies at the Duquesne University in Pittsburgh, Pennsylvania. He lives in Belgrade where he teaches Serbian.

The first book of poetry by Đorđe Ivković – namely, "Sour Cherries* *Sweet Cherries", published by the "Treći trg" publishing house, has already been awarded

a prize – from the Belgrade Poetry and Book Festival, "Snap out of it! Poetry!" (Serbian: Trgni se! Poezija), which indicates that this is a young poet moving the boundaries. A strong inner tension of this book suggests knowing the very idea of things, in a Platonic manner, and not only in the matters of reality. His poems, in a perfectly distorted manner, possess all the basic poetic postulates but slip away from them, creating a magmatic set of images that do not resemble the rules of harmony, proportion, order, clarity and measure, but they do condense them within.

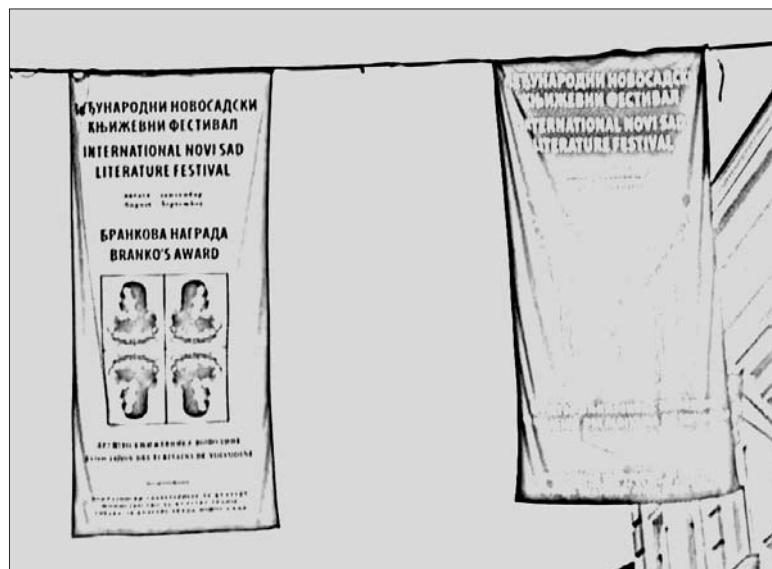
Nature has made each and every thing a unity of two things – on the one hand the "shapeless matter", and on the other, the form, or the strange look of all that is (Sour Cherry* *Sweet Cherry). This book in a way vibrates in the frequency of the soul of things or the entelechy, making an excuse for the world and its internal footprints in an archetypal language which is not devoid of the knowledge of the whole, but neither of the broken world out of which one must speak. This is how the young poet got a metal that challenges the very tissue of poetry to reveal itself.

In order to write this book, it must have been very difficult to dive into the world's reading, adding its razor blade to tear the world apart and reconnect, this time in the heart. In the nerve cells. The genes. And then put them back together in verse. Blood is still pulsing on the edges of the pieces that were put together, the wounds are still alive, and some verses, let's say that bravely – most of them, are alive. They are revealing themselves to us like multidimensional worlds, whose murmur of words we believe in, because they carry inside an idea of an unprocessed gigantic stone from the creation of the world. The book of Đorđe Ivković deserves all the attention of poetry connoisseurs who are looking for a new and vibrant read.

And, as the reviewer of this book would say: The first book of poems by Đorđe Ivković was written in the language with an unusual interior charge that naturally breaks the unrecognisable framework of the poetic form. Moving freely through a wide field of associativeness, by using complex digressions, often persistent, almost obsessive descriptions, Ivković's language writes a book of an almost sour-sweet taste: from close childhood scenes with a strong but close shadow of a father, going over a strange, clever anatomy of things, and all the way to alienation and ignorance.

In Novi Sad, 7 October, 2020.

The Branko's Award Jury
Marija Šimoković, President
Dragan Jovanović Danilov, and
Saša Nišavić

Поезија је чистоћа живота

*Инијервју са Ђорђем Ивковићем добитником овогодишње Бранкове награде
Разговарала Марија Шимоковић*

Ваше су џесме двојне, возе на две стазе одједном, увек у тарку ка циљу. Какви су њени шокови настапака?

Турбулентни. Чини ми се да се ове неравнине на путу мисли могу приметити у збирци: дosta дигресија, доста упадица, пупљења. Да бих ухватио ову несрћеношт, неуређност, незрелост, полуурелост, или сировост мисли, користио сам фусноте приликом писања. Фусноте су поља асоцијативности која су ми се отварала током писања/уређивања текста. Некада су оне намерно закржљане, некада су случајно доминантне, али без обзира на њихову самосталност или не, песме са којих висе могу се читати и потпуно без њих.

Мајсистирали сте у Питсбурђу и вратили се. Сада радиш као наставник у средњој школи. Учиш ли децу писању, с обзиром на то да сте ћодистицај за писање, у највећој мери, добили од своје професорске књижевности?

Сматрам да је на учитељима један део одговорности да заинтересују ученике за књижевност. Књижевност није егзактна наука, па тако нема ни егзактне методе која се може применити приликом (из угла учитеља) учења ученика или (из угла ученика) учења материје. Мене је једино интересовао предмет Српски језик и књижевност у гимназији, и сигуран сам да је овоме помогла професорка овог предмета Зринка Шандор, која ми је била и разредна. Њена су ми предавања и данас један од образца на који се угледам када припремам часове. Ту су свакако и остали професори, нарочито са питсбуршког Универзитета Дукејн, код којих сам учио друге предмете и методе, или неки други људи са којима сам имао прилику да радим, а оно што ми је од посебног значаја за припрему предавања јесте, поред сопственог искуства, и живот у породици просветних радника.

Што се тиче писања, трудим се да ослободим децу од многобројних догми којима смо културолошки били научени, јер се писање, иако учи, никада не сме научити. Трудим се да их охрабрим да пишу тако да не размишљају о уводу, разради, закључку; понекад ученицима задам уводни пасус на који би се они наставили, други пут радимо вежбе аутоматског писања, трећи пут ремиксујемо дела која смо читали и сл. Најбитнији исход ми је да се деца пронађу у писању, да се осете природно и лако, да чују, препознају сопствену особеност и да се не уплаше да је употребе.

Ми џесници смо, џиши Хесе, независни од језика – он је наша алатика. Ниједном појединцу не усјева да гостодари њиме. У том послу, каже он, осјају заувек јочећиници. Шта је Ваше мишљење?

Обожавам почетке! Због тога ми је драго што се збирка Вишње* *Трешње завршава циклусом Јутро, неком врстом почетка. Остати почетник је лепа ствар: у неку руку ово значи да никада нећемо окончати (писање или живот). Господарење језиком (каква тоталитарна синтагма!) нити треба бити циљ, нити је могуће: ово је слично као када бисмо рекли господарити животом: можемо ли из једна, из прве проживети целокупан живот? Тако је и са језиком: он лелуја као што наш живот плива кроз одређене тренутке различитог стања свести. Ово стање свести се сабира са стањем (колективног и индивидуалног) језика и то даје некакво писање. Сваког јутра се будимо колико-толико нови (без обзира на телесне дознаке) и бајаги невини; овако је и са језиком: он се свакодневно мења заједно са свима нама.

Што се тиче метафоре да је језик алат, можебити, и то тачније један од алатова: клешта за вађење духа (употребимо овде ову реч). Онда би наш крајњи задатак био одбацивање алатова и сједињавање са овим духом, а чини се да је ово сје-

дињавање смрт, завршетак. Уколико постигнемо овај завршетак под знацима навода, још за живота, претпостављам да је то онда стање нирване, будаства, дакле нити живог нити мртвог, оног што траје, а заправо је базврменско: тренутак. Тренутак је и крај и почетак и оно месо из средине хлеба, меко и све у једном садржано, а ова средина се може назрети једино кроз уметност (а у науци, банаљностима, животу уопште има такође уметности), у нашем случају кроз поезију.

С обзиром да сте између музике, а свирали сте виолину, икњижевносћи одабрали ово поседње, може ли вам поезија у кризним трајећинама пружити све оно што сте од ње очекивали?

Поезија је чистоћа живота у мом случају. Није чудо да већином проводим живот аљкаво и мусаво, али уколико се бавим књижевношћу, онда и то мало чишћење склања све претходно нечисто. А онда се враћам у прљавштину, телесно, и враћам се помирено. Сматрам да је поезија онда овде спона између телесног и духовног, Манова тајна прелаза између органског и неорганског, живота и неживог (малко да се наслоним на претходни одговор). Ако је за Аристотела поетика подражавање природе, онда је за мене подражавање те међуприроде. Тематика коју обрађују уметници не може се одвојити од нас као телесних бића. Чисто духовна поезија не постоји. И обратно. Осећам да постојим, а ово осећање постојања уметност покушава да изрази. Овај израз се ипак мора испољити кроз телесно и друштвено (скупина тела) и не може постојати без додатних физичких средстава – језик, писање, покрети тела, цртање, сликање, вајање, снимање, певање, ништа ово не постоји без некаквог физичког медијума који патролира између телесног и духовног. Таква манифестација уметности је манифестација духа кроз тело и не морамо је се стидети ни у каквом облику. Мени манифестација ове животне силе годи кроз медијум поезије више него медијум виолине, зато што ми (тренутно) више прија изражавање кроз језик него музику.

Једном сте приликом рекли да је добро поштићавати жељу за читањем. Не ли биће се ни да својим ученицима претпоручујеше хибриду књижевности као ћодистијај. Постоји ли књига коју бисте радо поделили са свима, без обзира на узраст? Нека књига која је за вас књига свих књига.

Обавезно је потпиривање жеље и лепо је заинтересовање некога за уметност, нарочито ако узмемо да смо сви умрежени великом бројем случајности. Ако делујемо у случајности, онда можемо намерно да делујемо у случајности, а то је луксуз који свако од нас, али најпре професор треба да искористи. У том случају, препоручујем, не само својим ученицима, већ свима да читају, јер је моје искуство да је читати кул, а читају се многе ствари, стрипови, филмови, слике, музички текст, било која уметност, било која ситуација, човек.

Књига свих времена била би она са народним умотворијама на матерњем језику писца. У мом случају то су Вукове Српске народне џесме и приповијетке, али и словенска митологија плус античка књижевност. Корисно је поредити древно и садашње, и читати свежијим очима маторе приче.

Ако бих сада морао да одаберем једну књигу, било би то случајно и погрешно: Хазарски речник Милорада Павића.

Насиљаје ли следећа књига у Вашој радионици, и колико је оно што сада јишиш дружачије од књиге Вишње/Трешње? Хоће ли и она имати фусноте?

Пишем поезију и прозу које неће имати фусноте, неће користити тај манир. Чини ми се да ми је писање другачије; у следећим песмама се не либим да убацујем политичке, друштвене, географске, изразито културолошка и општа места, што, ако изузмемо митолошке и библијске мотиве, у збирци Вишње* *Трешње није био случај.

Poetry is the Purity of Life

An interview with Dorde Ivković,
this year's Branko's Award laureate
Written by Marija Šimoković

Your poems are dualistic, they drive in two runways at the same time, always racing to the finish line. How did they come to be?

Turbulently. It seems to me that these bumps along the train of thought can be noticed in the collection: loads of digressions, loads of interruptions, loads of blooming. In order to catch this messiness, this untidiness, immaturity, half-maturity, or the rawness of thought, I used footnotes in my writing. Footnotes are fields of the associativity that opened to me while writing/editing the texts. Sometimes they are deliberately stunted, sometimes they are accidentally predominant, but regardless of whether they are independent or not, the poems they are associated with can be read completely without them as well.

You got your master's degree in Pittsburgh and came back to Serbia. You're a high school teacher now. Do you teach kids how to write, given that you have received an incentive for writing, to the greatest extent, from your literature professor?

I consider that it is in part the responsibility of teachers to make students develop an interest in literature. Literature is not an exact science, so there is no exact method to use (from a teacher's point of view) when teaching students or (from a student's point of view) to learn it. When I attended gymnasium, the only subject I was interested in was the Serbian Language and Literature, and I'm sure my Serbian professor, Zrinka Sandor, who was also my head teacher, brought this upon me. Even today when I prepare my classes, I model them after her classes. There are certainly other teachers, especially from Duquesne University, where I have studied other subjects and methods, or some other people with whom I have had the opportunity to work. What is of special importance to me, however, in preparing my lectures is, besides my own experience, also the fact that I am a child of two educators.

When it comes to writing, I try to free children from the many dogmas we have been culturally taught, because writing, although it can be, must never be learned. I try to encourage them to write so that they do not think about the introduction, development, conclusion; sometimes I give students an introductory passage to use and continue writing; on other occasions we do an auto-writing exercise, or even remix the works we have been reading and so on. The most important outcome for me is that children are able to find themselves in writing, to feel natural and light, to hear, to recognise their own personality and not to be afraid to use it.

We the poets are, according to Hesse, independent of language – it is our tool. No individual can master it. In that business, he says, only the beginners stay forever. What's your opinion on this?

I love beginnings! That's why I'm glad that the "Sour Cherries" * "Sweet Cherries" collection ends with the Morning cycle, a sort of a beginning. It is nice to remain a beginner: in a way, this means we'll never end (our writing or life). Mastering a language (oh, what a totalitarian syntagm this is!) should neither be an objective, nor would it be possible: this is similar to saying we have mastered life: can we live out our life in the very first try? The same happens with language: it is shimmering just like our life swims through certain moments of different states of mind. This state of consciousness is being collected with the state of the (collective and individual) language and it gives some kind of writing. Every morning, we wake up as new as much as we can (no matter the remittances) and, in a way, innocent. The same goes for a language: it changes every day with all of us.

As for the metaphor that language is a tool, it can be, and more precisely one of the tools: the pliers for pulling the spirit out (let's use this word here). Then our final task would be to discard

the tools and unite with this spirit, and it appears that this union is death, the closure. If we achieve this "closure", during our lifetime, I suppose it's a state of nirvana, of being awake, meaning neither dead or alive, of what lasts, and it's in fact out of time: nothing else but a moment. The moment is both the end and the beginning and the meat from the middle of bread, soft and all in one piece, and this middle can only be seen through art (and there is also art in science, the banalities, life in general), in our case through poetry.

Considering the fact that between music, and you've played the violin, and literature, you've chosen the latter; can poetry give you everything you expected from it in moments of crises?

Poetry is the purity of life in my case. It is no wonder that I spend most of my life in sloppiness and dirt, but if I'm into literature, then that little cleaning-up removes everything that was previously dirty. And then I go back to the dirt, to the body, and I come back in peace. I think poetry is then a bond between the bodily and the spiritual, Mann's secret to the transition between organic and inorganic, the living and the dead (just a small reference to my previous comment). If Aristotle considers copying nature is poetic, then to me, it is copying the middle nature. The themes the artists cover cannot be separated from us as people of flesh and blood. There is no such thing as a purely spiritual poetry. And vice versa. I feel that I exist, and art is trying to express this feeling of existence. However, this term must be expressed through the bodily and the social (a group of bodies) and cannot exist without additional physical means – language, writing, body movement, drawing, painting, sculpting, recording, singing, none of these things exist without some physical medium patrolling between the body and the spirit. Such a manifestation of art is a manifestation of the spirit through the body and we do not have to be ashamed of it in any form. To me, the manifestation of this life force is more satisfying through the medium of poetry than the medium of the violin because I (currently) enjoy more the linguistic expression than the musical.

You once said it is good to arouse the desire to read. You are not afraid of recommending hybrid literature to your students as an incentive. Is there a book you'd like to share with everyone, regardless of their age? A book that's a book of all books, in your opinion?

It's mandatory to arouse that desire and it's nice to spark an interest in art in people, especially if we take that we're all connected via a great number of coincidences. If we act by chance, then we can act by chance on purpose, which is a luxury that every one of us, and especially a teacher, needs to use. In that case, I recommend not only to my students, but to everyone to read, because my experience is that reading is cool, and there are many things to read, such as comics, movies, pictures, musical texts, any art, any situation, man.

A book of all times would be the one with folk proverbs in the native language of the writer. In my case, these would be the "Serbian National Poems and Short Stories" by Vuk Stefanović Karadžić, but also the Slavic mythology, plus the ancient literature. It's useful to compare the ancient with the present, and to read old stories with fresh eyes.

If I had to choose one book right now, it would be probably by accident and by mistake: "The Dictionary of the Khazars" by Mirorad Pavić.

*Is the next book already being created in your workshop, and how different is what you are writing now than the "Sour Cherries" * "Sweet Cherries" collection? Will it also have footnotes?*

I write poetry and prose that will not have footnotes, will not use that manner. It seems to me that my writing is different; in the following poems, I do not feel compelled to include political, social, geographic, extremely cultural and general places, which, apart from mythological and biblical motifs, was not the case in the "Sour Cherries" * "Wild Cherries" collection.

Поводом Бранкове награде 2020.

Захвалан сам свима који су учествовали у изради ове књиге која је, може се рећи, настајала 29 година. То су сви људи са којима сам одрастао и проводио време, било у књигама, било на копну. Рукописе сам често мењао и преправљао, својом или уредничким рукама песника Уроша Котлајића и Срђана Гагића, а до издавања књиге не би ни дошло да није било конкурса Трећег Трга "Тргни се, поезија!", и на томе свима, још једном, хвала!

Драго ми је што ће се "Вишње" * "Трешње" пронаћи на сада већ пресавијеној грани од младих рукописа који започињу калемом Васка Попе. У овом низу налазе се многи аутори од којих учим и које уживам да читам. Ако сам употребио slik Vasca Popa као калем, не би било лоше успентрати се и уз само стабло Бранка Радичевића на којем ова метафора почива.

Бранко Радичевић је често био оспораван и/или уздизан кроз историју, али ако се о њему и дан данас говори, онда је то суви доказ да је његова поетика постојана и у нама укорењена. Када би Бранко добио Бранкову награду, сигуран сам да би се захвалио најпре Вуку Стефановићу Караџићу, и то је оно што нас, између остalog, уверава у његову величину. Али то уверење није никако чињеница да се његова поетика слепо ослања на струју Вуковог предтеслиног електрицитета. Уверење у његову величину почива у томе да је Бранко био Бранко још пре него се приклонио Вуку: да је имао снажне проторомантичарске тенденције, лектире, знања и осећање, али да се свесно приклонио вукоромантичарском врелу и тиме одложио своје субјективне тежње у славу утемељивања народног језика као књижевног. Каква је то само несебична безвременска филозофија! Чини се да је толико широкогруда, да није чудно што се нећако може стати чак и у будизму.

Оно што нам је познато јесте да је ово одлагање личног израза и осећаја европске моде зарад стварања на вуковском језику у његовом случају било онемогућено смрћу. Зато се ова његова заоставштина са правом једнако преноси на све песнике било овенчане или неовенчане Бранковом наградом. Оно што је Бранко осећао да ће бити његов израз, то је видео у будућности после њега. Да не љубља тако жарко, Бранко не би оставио своје песме у, како он каже, траљама, и не би нам остао њихов крој по којем се сви данас облачимо, било да смо читали или нисмо (има ли таквих?) његову поезију. Ако смо помислили да је Бранко одложио свој лирски субјекат, то се испоставило да се он заправо умногостручио на сва будућа поколења која говоре и стварају на савременом, вуковском језику.

Павле Поповић је запитао како би то Бранко певао да није на Вука налетео: "да не и боље?"

Овде се можемо запитати како бисмо ми певали да се Бранко свесно није прихватио Вуковог утицаја: да не и горе?

Успети да себичну субјективност раствориш у једну свепрежимајућу – то је нешто!

Ђорђе Ивковић

*

Ђорђе Ивковић, 1990. Основне студије завршио на Филолошком факултету Универзитета у Београду, смер Српски језик и књижевност, мастер студије Комуникологије завршио на Универзитету Дукејн, Питсбург, Пенсилванија. Тренутно похађа мастер студије Српске књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Београду, и ради као професор Српског језика и књижевности у приватној средњој школи.

On the Occasion of the 2020 Branko's Award

I am grateful to all the people who took part in the creation of this book, which, let's say, has been in the making for 29 years. Namely, all the people I grew up with and spent time with, whether in books or on mainland. I have often changed and rewrote my manuscripts, with my own hands or through my editors and poets, Uros Kotlajic and Srdjan Gagic. This book would not have been published had there not been for the "Snap out of it, poetry!" competition from Treći trg publishing house and for that I would like to thank you all once again!

I'm glad that the "Sour Cherries" * "Wild Cherries" collection will be found on the already folded branch of young manuscripts, blooming from the Vasko Popa coil. There are many authors in this line that I learn from and enjoy reading. If I used the image of Vasko Popa as a coil, it wouldn't be bad to climb up the very tree of Branko Radičević, upon which this metaphor rests.

Branko Radičević was often challenged and/or praised throughout history, but if we still talk about him even today, then it is a sound proof that his poetics is consistent and rooted in us. If Branko won the Branko's Award, I'm sure he would thank Vuk Stefanović Karadžić first, and that is what would assure us of his greatness, among other things. However, this belief cannot, by any means serve as a fact that his poetics blindly follows Vuk Stefanović Karadžić's electricity in the pre-Tesla era. That Branko was Branko even before he joined Vuk's side: he had strong protoromantic tendencies, reading, knowledge and feeling, but he had knowingly inclined the romantic spring Vuk brought and thereby delayed his own subjective aspirations in order to establish the people's language as a literary one. What a selfless, timeless philosophy that is! He seems to be so broad-minded, that it's no wonder we are thinking about whether his work can be put in romanticism, when even his spirit can be called Buddhist.

What we know is that this delay of personal expression and the feeling of European fashion in order to create in the language of Vuk was, in his case, prevented by death. That's why his legacy can be rightly and equally transferred to all poets, whether they have won the Branko's Award or not. What Branko felt would be his own expression, he did see in the future that came after him. "If he hadn't loved so passionately", Branko wouldn't have left his poems in what he says, a wooden cart, and we wouldn't now have them as a model to follow today, whether we read or haven't read (are there people who haven't read) his poetry. If we thought that Branko had postponed his lyrical subject, it turns out that in fact he multiplied himself for all the future generations who speak and create in the modern language of Vuk.

Pavle Popović asked how would Branko write his poems if he had never met Vuk: "Would his poems be better or worse?"

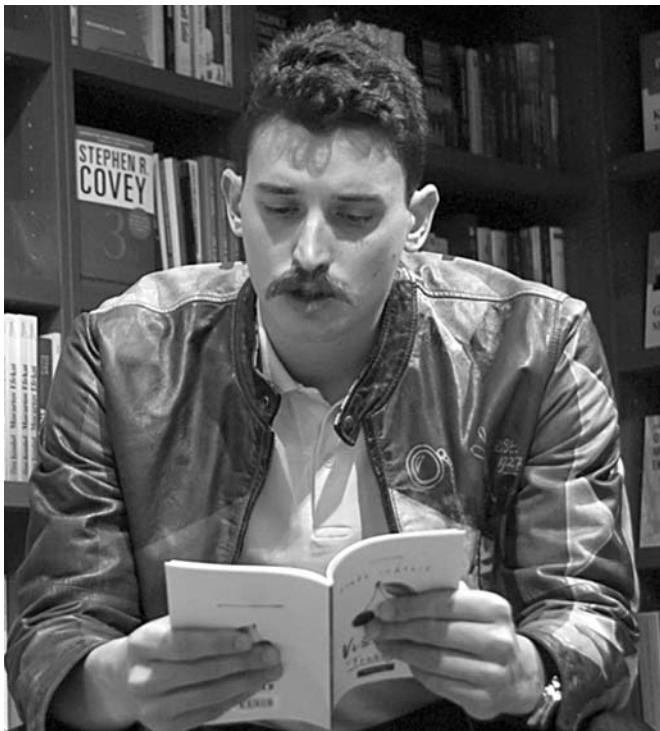
Here we can ask ourselves how would we write poems if Branko had not knowingly accepted Vuk's influence: better or worse?

To decompose the selfish subjectivity into an all-encompassing – that's an achievement!

Dorđe Ivković

*

Dorđe Ivković, 1990. He finished his primary studies at the Faculty of Philology at the University of Belgrade, at the Department of the Serbian Language and Literature, while he obtained his master's degree from the Faculty of Communication Studies at the Duquesne University in Pittsburgh, Pennsylvania. He is currently pursuing his master's degree in Serbian Literature at the Faculty of Philology at the University of Belgrade, and works as a teacher of language and literature in a private high school. He comes from Belgrade.

БОРЂЕ ИВКОВИЋ BORĐE IVKOVIĆ

неки пут с оцем на јутрење

испушена сијалица ноћи
и изгризана прича
веју своје пармезане по столу

смирују нас беле куће напољу
наслонили смо се као маказе
смишљамо мирис снежног краставца

кад се сетим тог призора као да ми је жао што
отац већ није мртав
да ми ово сећање удари јаче
и његова реченица изнад оглоданих, зимских тањира:

посирреми сио
и заледи судове
идемо на санкање

патерица

видим из кревеца како је отац дугачак
и како се дугачко буди
у тренутку када га велико јутро постаје свесно
а сунце цури парадајз њему на јаја¹
он шири ноздрве и увлачи у себе дан

¹ је л' има едипов комплекс према ћалету?

увлачи и увлачи целом својом дужином:
воз ваздуха, прахове мртве коже
плакар, паркет и благо испод даске
прозоре и светлост и све све
ноге своје дуге до вилица и пљоснато срце
од спавања

једино остало као јадац у овој уплашеној рупи сам ја
поштеђен из љубави ил' гађења
а тако сам хтео у тој његовој унутрашњој соби
да живим да се не родим

срце је мотив живота

да имам трећег деду он би ми овако причао:
људи више не користе срце јер мисле да је оно
ћосава лакирана ойна и унущара руја²
ни мој доктор не зна да у срцу виси пећељка са
шрешињом на једном а вишњом на другом крају
смрић је шрешиња сејана у аорти³, живој вишња
у вену⁴
ми имамо юо два ојкуцаја дневно: слатки и кисели⁵
на сваки шрешић ојкуцај долази нови дан
и на њему наше тело:
о шесетис кокоса обешена палма ћливе
ми шту ћливу за живоја зовемо смрићном
а юосле се изненадимо и ми и други око нас

земља је сама, кô да може негде отићи од нас

удише, расте земља
сунце се зато крији о зграду боје говедине
тераса⁶ га можда пасе
ја пијем. Жедан сам.

² заборављају да су рупе веома корисне као плућа јер се могу испунити чим год или самоћом

³ оно што долази

⁴ оно што пролази

⁵ који је какав зависи од тебе

⁶ Тако је ограничена тераса: разастрта као веш, пар слободних столица, сто притиснут пепелјарама да не одлети, неколико жутих боја, то једно сунце-падавичар; поплочана је ситним захтевима свакаквих табана обученим и голим, склупчана жељама предмета, наслушања и навијена има сколиозу, заливана кафом до репа, заспавана, залеђивана зимницом, али драга је;

једном је на њој стајао највиши човек и висином јој пипнуо плафон па сам се постидео у њено име – значи није савршена, али драга је;

једно чудовиште је на њој изгубило око у опклади, неком анђелу смо тад митарили кости, а то веће служио сам вишњевачу као слатку крв коју нисам пио;

још раније док сам био занимљив, седећи на њој скучио сам неколико неразумљивих и патетичних упутстава живота, камламбур и анегдота и налепио их са задње стране сунцобрана (нек' се топе, нека срвбе):

најлажа је штуга кад је непошребна и кад се може лако избечи постућима, али се чува између плућа као зуби;

Прст са коже скупља године
брат га калеми цигаром
претачемо коморе живота из флаше у флашу
данас је испарило много меса из мене

текућина упорно обилази срце и сипа до у колена
обнавља хрскавице што колегијално држе земљу
да не одлетеши навише
где би било лако жито, лака физика
и тако се, потлачена од својих робова, откинутих
од ње на вересију, пржи на тешком језгру

језгро, каже ми брат⁷ кô зуб да делимо, веје мејтал
усијан до звезде и штучан
ја пијем и питам се шта
док гледам кроз земљу у извор
данас је испарило много земље из мене

бресквa⁸

у псу
паде снег на угаљ, топле египћане
ја иначе мрзим мраз или данас мислим
да сам претерао
нисам сигуран да л' ми је срце још увек
топла бресквa
корисна бресквa буктава
да ли је напољу у бљузги или је и даље у глави
ал' сам сигуран да сам имао брата са кајсијом
длакавом као слани тестис у грудима

тај је брат, стари грк из будућности
једном попушио сав ваздух из мојих плућа
легао у њих као кљова у гљиву
о моју се брескву обесио и чекао да опадне

сад се прави да је коска
мојим месом коска загорела

*крпшина мрака је најշушћа ујутру у соби и ако не отвориш
прозоре ћеш сићиши љиши дан;
ако си љишац, љиши прво себи ђо длану;
ако не верујеш ћешнику који љије, како ћеш стек веровати
презном;*

*жалим што сам од крви и меса, било би срећније да сам од
пласшике, да се ногтем обликујем будзаштио и да не осећам
жене... итд., итд.*

Тај сунцобран је, ироније ли, однео ветар уместо сунца
однео га, надам се, неком сиромашном принцу на терасу
јер човек са терасом увек се осећа као принц

⁷ рудар ил' брат

⁸ кајсија

скувао сам кнедлу уместо срца
и бар сам је отворио до аорта

у срцу кнедле коштица
маљаво седи од меса

лупнем ту кост по куцању:
реанимација

играмо се бога мимо дамара
и кријемо битак међу била:
егзистенција

повремено подргнем његов дим
као бебу метала
као родни метак

еден

јутро великог слова, кратког врата, дете и отаџбина
времена, сјајна хефталица ноћи и дана
да! да! јутро! кад је лежећем човеку срце мехурић
у сперми либеле
усуд, друсли патуљак, здепости позитивист,
пушта птице из славине
женке човека месе тело а мужјаци се диве
великом споловилу
јутро! испада ми сок из меса у част, ерекцијо
и животе: хајдемо у винклу!
ах, да, јутро је то! врт је осисао
кија дан и хвата се слина и сукрвица хладноће коју
ће изгазити ћонови највреднијих и највреднијих
пијанаца

чујем поново птице што варниче ноте и видим
месец као белу секиру што пада место беле главе
из перачеве циганске руке
хладан дневни месец као рингла, сунце се огледа
у њему као у бари:

види се живот дупло
вид је огњени апарат, вид је једино чуло
које се чује и слуша

али, јутро!
хочу јутро без гностицизма и без скепсе молим:
ту је јутро засигурно поред ваздуха
ноћно време је далеко са костима, из уста нам
сад испада кртина
верујем верујем као јутрење и прерана смрт
верујем као ожиљак лакту, рана детету
Јутро!
и на кожу светлосни излазе ракови⁹, ¹⁰

⁹ мада јој већ знам укус

¹⁰ доручкујем јабку

**НИЛ КЕМБЕЛ
NIALL CAMPBELL**

РАД

Ако морам, онда нека будем *ିесник-киିоубица*,
који забацује нож, раздваја
ружичастим резом, соли месо и сало, сече
дебљи остатак са стране брода,
а потом песму држи у фиоци;

или, можда, нека будем *ିесник-медицински
ିтехничар*,
који срца мери сатом малим, балсамер,
перач старих кожа, који стаје крај врата
ноћу –
или *ିесник-нафିଶ*, спремљен
за сахрањени плам и топлоту, уснама на црнилу,

свестан како се нафтна поља навече
упале као наши потресени столови.
Или *ିрାହୁତ କୋଣିମା* или *କୋଵାଚ* или
ିесник-କୋନୋବାର –
који нуди разна вина, гланца на светлу,
доносилац гозбе и рачуна.

удављеном песку о трави,
поново; а потопљеном мраку
послао сам све светло које знам.

**"ПИСМО УВЕК СТИЖЕ
НА ОДРЕДИШТЕ"**

– потом често писах мору,
његовом напотљеном конопу и сланишту,
морској трави која грли залив.

Стаклене бочице биле би наређане
по поду спаваће собе – зелене као брод
или јасне као црквени мозаик – те коверте

морске поште. Само на дан
слања белешка би заситила
сваку натеклу распуклу кору –

разне сам фазе прошао: дуго
су то биле мапе: мапе гнезда барских птица,
легала и лисичих јазбина, мапе на којима

ништа није на свом месту –
мој пејзаж што цвета са пене.
После бих писао имена симпатија

на парче папира, као мали поклон.
Проверио поклопац и запечатио воском.
Ниједно не стиже у сневану Америку,
на њену млечно белу обалу, сва су тонула
између пристана и лукобрана,
те бих сазнао да сам писао

РУПА НА ВРЕЋИ

Ноћна птица, попут ноћног јастреба,
главу што промаља у тишини
из дефлорисаних стабала,
види више неголи ми
паралелно.

Из близаначке перспективе;
једним оком види врећу
са зрневљем просутим по прљавом путу,
а другим – расуте звезде,
њихово случајно место у мраку.

И ТАКО СВЕ ПОЧЕ

Опклада паде кад неко рече певачу
да не зна хиљаду песама –
а као одговор, весели, била је балада
о блесавој опклади; следећа хвалише вина,
а вино доносише и сипаше; а трећа
за келнерицу, изазва тежак полубац.

Збир писаху на зиду кредом. Сатима се
степовало, певаху се песме, док је узору
испевао све црквене химне – где
сунце вероватно беше, божји отисак
у чаши за бакшиш – иако хиљаду песама
није било довољно да постане победник,

па је наставио: дневна песма, у сумрак и ноћ;
песме морнара, шпанске елегије.
Стајао је, младожења с надом, цео дан
певајући свадбене химне: марш, вальцер за пољубац
и одлазак на починак. Потом испева о ашову
и земљи гробној, о пари у даху.

Касно петог дана, у паничној тишини,
кликтакаја је и звијдао као кос,
велики бурњак и царић – дадосмо допуст.
Затим је шуштао као таласи кад има месечине,
Као спонље црног пиринча што се гиба на ветру,
онда је опевао звезде – а онда, а онда.

ПОНОЋ

Срце ми је понављало *о, срце, јадно срце*
целу ноћ. Само зато што сам држао дете своје,
о, срце, и сазнао да ми је доба сад трештено;

јадно срце, једва да је знало шта
осим живота младог дровсече у шуми,
звијдача, шумара, што замахује с ветром,

где *о, срце, јадно срце* није песма што се чује,
где нема плакања у ноћи, нема љуљушкања,
нема срца што расте, све више, док отвара се.

ПРВА БОЛЕСТ

Дечаче мали, али мој дечаче од клипа
који се од грознице тресе;
новчићу мали, мали мој сребрњаку
у цепу пуном папира
мале дрхтураве груди, мали дрхтурави фењеру,
чујеш ли очев глас?
Плашим се, али сам овде.
Животе малени, даху малени, мали
аутићу, који се пали и поново покреће;
ако пут делује дуго, то је зато што и јесте.

ЛОВОКРАДИЦА

Не волим ја крзно и месо,
зечју кожу – плам меког му репа –
мислим да ме не привлачи ни насиље
нит' овај нож, ил' буренце пиштолја;

али да, има ту и другог насиља
које ме можда привлачи:
испод блата и ноћне штетње,
ту је поседовање ствари

икад неко стоји где се не сме,
пуни врећу која не сме да се пуни;
рука ка небу, рука у потоку,
надам се да ће узети све што могу.

НОЋНА СТРАЖА

Сат је иза поноћи и неко куца
на врата стара и сањива – а ко ли је
други него момак ког волим,
зове да изађем, у
поље хељде и јаве –

излазим и ето га тамо
не прича више – но плаче
и плаче, загрљај тражи;
шиши, шта хтеде да видим
што до јутра не може чекати?

Да ли месец – јер видим га:
први бисер у ниски од једног бисера;
да ли тишину – јер је имадох,
некад – али онда пожелех више.

ИСКРЦАНИ

Поноћ је и растављам пругу,
превој по превој, праг по праг. Путници
који пролазе кроз провинције
замишљене лаванде и замишљене пшенице
морају се ноћас негде одморити,

и зар немам самилости
према трептачима из вагона
без кревета за одмор – осим овог
испод плавих клизавих звезда ноћи ове
покрај топле шкripe спавача срца.

Превод: Весна Савић

*

Нил Кембел је песник са архипелага Спљуни Хебриди из Шкотске. Његова прва збирка песама, *Месечева љилима*, објављена је 2014. године, издавача *Bloodaxe Books*, однела је награду за поезију Едвин Морган и проглашена најбољом књигом године удружења Салтир. Касније је поново објављена у САД под називом Прве ноћи у оквиру пројекта Принстонове збирке савремених песника. *Noctuary*, његова друга збирка песама, објављена је 2019. године и нашла се у ужем избору за британску награду најбољих збирки поезије Форвард. Тренутно пише либрето за своју прву оперу.

*

Niall Campbell is a poet from the Outer Hebrides of Scotland. His first collection, *Moontide*, was published by Bloodaxe Books in 2014 and won the inaugural Edwin Morgan Poetry Award and Saltire First Book of the Year. It was later re-published in the U.S. as *First Nights* by Princeton Series of Contemporary Poets. *Noctuary*, his second collection, was published in 2019 and shortlisted for the Forward Best Collection. He is currently writing a libretto for a first opera.

АХИМ ВАГНЕР
ACHIM WAGNER

КОПРИВЕ

На путу пресеченом
оборена дрва препречена
за миленијум питали нисмо
где су ловац и животиње
у одвојеним забранима
како се роса шири
по пауковој мрежи
а буђ преко грана
чекали смо док снег покрио није
коприве са наших ногу
а од мраза с мора и дина
ни трага једино дах наш

ЕЛЗА

Креште гаврани и звуци харфе
у изгубљеном трамвају једном
или док кроз врата пролазим
која си ти јуче отворила
видим како се пут раствара
док су пролазници прозрачни
и промаја их
носи
вода реке иде преко
њених мостова из мочваре
улица расте тражим
твоју нову кућу без броја
где комете у коморама лете
сомот ти се око руку свија
већ неко време
у поретку одјек и светло

**ВОЖЊА ОД УСКУДАРА
ДО БЕШИКТАША**

Нестаје иза нас Анадолија
а магла скрива
финансијске торњеве Леванта
с телефона пуштам песму
Ахмед што свира сантур
рано данас по киши скочио је
са моста
причаши ти
можда је хтео с делфинима
до Црног мора
или до Дарданела да доплива
стојимо на Релингу
у одећи
у којој смо се јуче смрзували
бова
дели јато медуза
пијемо зечју крв
из чаша тулипана

они везују конопце
док ритмични бат
стопала што зна пут свој
пролази мимо нас

КАРТОГРАФИЈА

На прозору своме ка башти стојиш
ветар се на нитима њише
по жбуњу облаци леже
по пољима шут и красте
по путу отисци ципела мојих
од врата твојих од тебе до тебе даље
и опет натраг у снег
под лишћем кишом испуњена стојиш
на прозору своме чујем те да певаши
у аутобусу пред сан по градовима
глас ти се спушта са симсова
из звучника по железничким станицама
скупљам још улица и дворишта
боје одеће и врата стојиш
на прозору своме у коси
птице ти се гнезде у рукама
увијени комад неба
на ком се погледи наши још држе

ВАЗДУШНИ БРОДОВИ

Мрље на небу
које пилоти
у кабинама својим
по стаклу вуку
рушевине од јуче
пепео
поред
олупине
у плаветнило утонуле
усек на дугме
будућност у свакодневици
још увек
зид од звука
бука времена
и реп у пари

По кухињском столу прстом вучем
ток Неве из шољице за кафу
и спуштам га на образ твој
да град на костима саграђен видиш
по каналима се обрћу љубавници са сплавова
жене на високим потпетицама с крznеним реповима
силазе у воду руком исписани редови
ослобађају се писама а звона са торњева
различита времена ударају отвараш
своје ноге
твоја бела кожа
са браде ми река тече на језик
преко вестибула у средиште земље
бујица куља до метроа гестови
панталона и одеће у журби
потиљак твој мени је залив

КСЕНИЈА ИЗ БРУНЕНХОФА

Вечерња јадиковка у папирној кеси
увијено сећање
потез по потез
стари дијалози из неких уста
довикнути у двориште
зидови појачала
понављају хор
паузира
на ивици језика згрчен
док је лице на повик спремно
усне такве исте
вичу о напуштању
и пропасти без разлога
у јецајима
бледе реченице дрхте
са врата флаше
последње речи се
разбијају о тле
руке у барици
безгласна молитва
небу отета
гори у окнима
вијори се у коси
готово нежно
дижу се ноге у сукњи
тетурају се пар корака
у сан

НА ПРОСПЕКТИМА

Град фантом
канали му теку кроз зелену и жуту маглу
на обалама можда су му шеме
да се разазна нешто жеља вуче
да се препозна нешто
док ноћ се топи
у очима
нестају велови
а по проспектима круже
међу здањима

становници
разговори њихови круже
видљиве мисли постају
боје фасаде
капе и ципеле
по асфалту трескају звуци
зидови пуштају ехо
обале истоварују одразе у воду
лице времена
опет се разводњава
у погледима
град фантом
бродови у каналима
грабе кроз зелену и жуту маглу

СТЕПСКИ ОБЛИЦИ

Камени таласи
нас саме
до кукова
ветар је обликовао
пola мисао
пola скулптура

НАД ЗЕМЉОМ

Небо над делом
што се чује бело је
чак и бука секунди
светлуца млечно
куцкање твојих потпетица
док си иза читавог блока кућа
или се враћаш из другог града
где ја
пишем по твом прибору за јело
по твом кухињском столу
и по доњем делу
столица
док не ступиш пред мене
а ја слеп од снега
и шуштања твоје косе

Превод са немачког **Јан Красни**

*

Ахим Вагнер рођен је 1967 у Кобургу. Живи као писац и преводилац у Берлину. Последње књиге песама изашле су 2013. на турском језику под насловом "hafifcoğrafya" (Лака географија) код Нике Јајиневија у Анкари, као и "Између зеленог и пола шест" у издавачкој кући Хохрот у Берлину. За свој књижевни рад Ахим Вагнер награђен је више пута; 2009. је добио стипендију од 6 месеци за боравак у Истанбулу од Уметничке фондације Северне Рајне-Вестфалије, док је 2019. био стипендиста Културне задужбине Порајња-Фалачке у Уметничкој кући Еденкобен.

*

Achim Wagner was born in 1967 in Coburg. He is a writer and translator in Berlin. The latest books of poems was published in 2013 in Turkish under the title "hafifcoğrafya" (Easy Geography) by Nike Jajinevi in Ankara, as well as "Between Green and Half Past Five" at the Hohrot Publishing in Berlin. Achim Wagner received several awards for his literary work. In 2009 he received a six-month scholarship to stay in Istanbul from the Art Foundation of North Rhine-Westphalia, while in 2019 he was a scholarship holder of the Rhineland-Palatinate Cultural Foundation at the Edenkoben House of Art.

**КРИСТИНА ЛЕНКОВСКА
KRYSTYNA LENKOWSKA**

МАЈКА НЕ ОДЛАЗИ

Неко други да
али мајка те неће напустити
као што си ти некада у њој
живеће она у теби
до краја
твог краја
а можда и дуже
ко зна

чак и онда
ако би био буба балегар
река метана на Титану
плави облак квазара

земаљска туга пронаћи ће твој млечни пут

ако би осетио
макар и тицалима
речни камен лежаја
својим удаљавајућим блеском
да имате кључ ове а не неке друге
матере
и немаш где да одеш
нема ни она такође.

ПОВОДОМ СМРТИ ПОЕТЕ

Мислила си да он тамо заувек чека
пребацује се с ноге на ногу
с лакта на лакат
мршти жбунасте обрве
гледа кроз прозор
чека на Могућност
и мада не чека тебе
ипак чека

кишу
звезду
писмо
песму

и ко зна мислила си
можда ћете се срести случајно
додирнућете се у пролазу
џепови капута ће се трљати један о други

сад већ знаш да не чека
јер умире пролази поред топи се

видиш да је време да се не чека
само још не знаш шта.

БОЛ ТВОГ БОЛА

Смета ми твој бол
физички
штипа
удара ћушке и чврге
увија руке у зглобовима
вуче за косу

не можемо га отерати у угао
за казну
јер неће мирно стајати
расејани момак
нити га можемо избаците кроз врата
јер тих врата ипак
нема
а ова левитирају.

КОРАЛ И КАРМИН

Постоје часне сестре
а има жена у јаркоцрвеним хаљинама

часне сестре су тужне
оне гледају доле

а жене у јаркоцрвеним хаљинама
оне се смеју

дижу главу ка небу
криве усне

постоје часне сестре које су насмејане
поносно надимају кармин усана

постоје жене у јасноцрвеним хаљинама
тужне мистичне

постоје часне сестре које гледају кармин
без шкиљења

постоје жене у јаркоцрвеним хаљинама
спремне на све

али не тада када те друге
посматрају.

ОКО ЦОНА КИТСА У РИМУ

Стоји на прозору сатима
понекад баца се на Шпанске степенице
или до Тибра
ако иде на степенице
распсрска се а затим се врати нетакнуто
попут гел-медузе до тамне шаке
уличног продавца
ако иде у воду
плива а затим лети како би осушило крила
обилази мост Хадријановим луковима
небо куполом Ватикана
на хоризонту – каравани пинија
увече наручује исто вино
у истом бару
коначно се враћа до прозора и пише прстом по стаклу
гужва на степеницама не да заспави
оно не зна шта даље да ради
на почиње све од почетка
од зенице
од језгра.

ЧАРЛС БУКОВСКИ, С'EST MOI

Никада раније не бих помислила
колико сам слична Чарлсу Буковском
барском мольцу
то јест Хенрију Кинаском
или Микију Руркију глумцу који је био један од њих
током неколико непроспаваних ноћи
и сличних дана
том скандалисти са старих фотографија
који хвата младе голе девојке

иако нисам прозни писац
чак ни из генерације битника
у писању ме не инспирише секс
не дружим се са сумњивим типовима
не привлачи ме друштвена маргина
не опијам се

не пушим више
волим савршен ред око себе и ноћу
у сопственом кревету
пре него што изађем из куће кинђурим се
и пренемажем

и много других детаља испред огледала
превише
и мада наша презимена
звуче врло слично
њихови крајеви сугеришу дијаметралну
полну разлику
ипак сматрам да сам Чарлс Буковски

накратко
тако снажно нико му никад није био
сличнији од мене
није могао то ни да замисли.

ПРИРОДНО

Долази муж
затим на свет долази син
син расте
добија дрвену кобилу
и живог пса са пегама

фарбамо криве зидове
у плаво и боју лососа

син одрасте и оде
старим аутом
оставља коња пса
и пупчану врпцу природно

узима жену
жена добија дете
купују нови црни аутомобил
и бицикл добро опремљен

једу суши
са квадратних тањира
спавају између белих зидова
и намештаја
савршено црног.

С пољског језика превео Зоран Ђерић

*

Кристина Ленковска (1957), пољска песникиња, англистка, преводилац. Објавила следеће књиге: *Walc Prowincja* (Провинцијални вальцер, 1991), *Nie deptać przyłaszczeń / Keep off the Primroses* (Не газијте котириве, 1999), *Pochodnio, różo* (Бакљо, ружо, 2002), *Wiersze Okienne* (Прозорске песме, 2003), *Wybór Ewy / Eve's Choice* (Евин избор, превод на енглески језик Ewa Hryniwicz-Yarbrough, 2005), *Sztuka białego* (Уметност белог, 2008), *Tato i inne miejsca* (Ово и друга места, 2010), *Kry i wyspy* (Скривено и осћирво, 2013), *Zaległy list do pryszczatego anioła / An Overdue Letter to a Pimply Angel* (Закаснело ћесмо за бубуљчавог анђела, превод на енглески језик Ewa Hryniwicz-Yarbrough, 2014), *Troska / Turbotia* (Бриџа, превод на украјински Oleksander Gordon, 2014), *I nic się nie stało*, audiobook mp3 (Ништа се није десило, звучна књига, музика Mikołaj Babula, 2014), *Babeliada* (Бавилонијада, 2016), *Fragment de dialogue* (Фрагмент дијалога, превод на француски језик Isabelle Macor, 2017), *Carte Orange* (Наранџаста картица, превод на француски језик Tomasz Wojewoda, 2017), *Babeliada* audiobook mp3 (Бавилонијада, електронска књига, 2018) и *Kiedy byłam ryba (lub ptakiem)* (Када сам била риба (или птица), 2020).

*

Krystyna Lenkowska (1957) is a Polish poet, Anglicist, translator. She has published the following books: *Provincial Waltz* (1991), *Keep off the Primroses* (1999), *Torch, Rose* (2002), *Window Poems* (2003), *Eve's Choice* (2005), *The Art of White* (2008), *This and Other Places* (2010), *Hidden Islands* (2013), *An Overdue Letter to a Pimply Angel* (2014), *Carte* (2014), *Nothing happened*, audiobook mp3 (2014), *Babylonian* (2016), *Fragment of dialogue* (2017), *Orange Card* (2017), *Babylonian*, e-book (2018) and *When I Was a Fish (or a Bird)* (2020).

НИК ДРЕЈК NICK DRAKE

ХРОНИКА УЖАРЕНЕ СИЈАЛИЦЕ

На располагању сте имали само месец,
штуцаву свеђу и чанчић уља
да заденете конац у иглу, читате,
или бацате сенку на зидове, све док
нисте створили нас, прву светлост
што је била постојана у мраку –

Из замршеног дамара тунгстена
и удаха гаса који нас издржавају
током читавог живота, посејали сте
једну једину идеју у наше стаклене лобање;
да сијамо на вашу заповест.

Не проливасмо воштане сузе; поуздане,
на располагању увек, живеле смо где и ви,
осветљавале ваше прославе и ратове; мало по мало
доносиле светлост у брђанске колибе
и куле ваших мега-грдова;
када сте били изгубљен, биле смо код куће
чекајући, на само један клик
до спаса од ужаса касних сати;
и када вам је живот висио о концу
чекале смо колико год је било потребно;
сијале и након што би сте ишчезли.

А када се са нечујним пуцњем блистава
магија наше нити прекидала
одбацивали сте нас; а сада прижељкујете
светлост непрестану и бесплатну,
аутопутеве и градове попут бљештавих
архипелага наспрам мрака –

Али пошто се светла понекад и гасе,
лезите на леђа у тамну траву, загледајте се
у пртерана сазвежђа; упијте
древну светлост и послушајте
тамну песму нашег порекла како призыва,
у летње ноћи и зимска поподнева,
застарелу снагу месеца.

ЗА САНДРУ

Никада се ниси приљубила уз мој врат или склупчала
у мом крилу, попут идеје
која тражи свој непорециви израз у кружници
сна. Ниси била таква мачка;
мала издржљивка, нервозна, опрезна
љубитељка сунца на топлом камену,
убображене ловкиња
измишљених мува; или углавном престрашена
непознаница што ишчекују иза вратанаца за мачке.

Полегао сам те, исувише болесну да би живела,
на хладан
челични сто, у омиљеном мусавом ћебету
у коме си годинама спавала; изговорио сам оскудне
последење речи у тишини, јер ме је био срам
да испред странаца изговорим; *била си дивна мачка,*
и волимо ће. Потом сам климуо главом и ветеринар
је гурнуо иглу; скрала си последњи дах
и, као у нежној елипси, ишчезла...

Чинило се тад да је твој мали дух одмах проминуо
кроз око наших срца, јер смо плакали
као деца док смо гледали твоје крзно, све док није
дошло време да одемо. Иди зато, моја мачко,
придружи се бујици живота што данас умире,
и свим створењима која се успињу једно по једно
у барку овог промрзлог месеца; а онда полети
изван сазвежђа да упознаш мрак.

ИЗ ДИНАСТИЈЕ СОНГ

Још је кружи прича о двојици младића
који су се заљубили "на први поглед".
Који су делили све
У безграницној близности
Па чак и јастук
И црвени изvezени прекривач
Који је био у породици
Генерацијама.
Да ли су имали лоше дане,
Породичне свађе
Или непримерене снове
Не знамо –
Нема сумње да су ове неравнине
Одстрањене радом времена
Што је глачало причу;
Како су се нашли
И живели заједно читав живот,
И умрли на исти дан,
И како их је тужни градић сахранио
На врху планине Луоофо
Са њиховим јастуком и прекривачем;
И како је бор израстао
Из гроба
Попут знака за дуготрајност
И истинску љубав.
О томе сведочи легенда.
Волим да мислим на њих,
На Пан Жанга и Ванг Жангксјана,
Окруженим добронамерним људима

Који чекају на априлском сунцу,
Можда под вишњиним дрветом
У пуном цвату, а што се тиче нас
Овде и сада, на овај дан
У раном двадесет и првом веку,
У нашим најбољим оделима и краватама,
Са нашим новим прстењем
Што се топло блиста на нашим прстима –

КРОЗ ЦРВЕНО СВЕТЛО

Видео сам га у шпицу – курира
како се пробија из извornог хаоса
подвожњака и јурца кроз јутарњи распоред
хиљаде ветробранских стакала која
одражавају сунце;

на затегнутом луку са стрелом свог
тркачког бицикла,
са лименкама закаченим на глави, крпељима
на петама,
блиставо златном стрњиком на извајаној вилици,
не јебе му се ни мало за црвена светла –

Погледао ме је, кунем се да су му очи
садржали шаку варница, шок светlostи, прву ватру
уловљену, заробљену у ексттичком вртлогу
зеница – а онда се светло променило

али он је већ нестао, у кратким резовима
одлећући док су се остали тек бацали у потеру –

ЧУДНИЈА СТВАР

(Вајтчепелски масни чеп, адреса: Лондонски музеј)

Уље од помфрита, хладна говна, мртве боје,
жалбена писма, масти,
одбачене влажне марамице, кондоми, пелене, вата,
парацетамол, одсечени нокти, игле, коса –

муљ, талог, отпад, слуз, прљавштина које
бацамо у шољу
фестивал су жетве за снено чудовиште
које влада царством изврнутог света

испод илузије подних даски, паркова и улица;
чуднија ствар, бхемот, усамљени баук, стидљиви
Калибан кога су произвела наша мноштва,

уснуо где канализација лагано тече
изложени пред камерама читавог света
једино што је од њега остало. Стакло садржи
наше одразе,
лепотане који обожавају да се плаше,

фоткамо селфије са ванземаљском
чудовишном звери
нашим кошмарним одразом у огледалу што чак и сада
обновља своју снагу под нашим ногама.

Превео са енглеског Стеван Брадић

*

Ник Дрејк је објавио следеће збирке песама: *The Man In The White Suit* (Bloodaxe), за коју је награђен Форвардовом наградом за најбољу прву збирку песама и која је била препоручена од стране Poetry Book Society; *From The Word Go* (2007); *The Farewell Glacier* (2012), књига-поема о путовању на Арктик како би се посведочило о климатским променама; и *Out of Range* (2018). Објавио је студију *The Poetry of W. B. Yeats* (Penguin).

Његова песму "Будућност" снимио је Ендрю Скот, а уврштена је и у *Letters to the Earth* (Collins, 2019), антологију књижевних текстова о климатским променама. Песма "Мртва природа: пластична флаша (употребљена)" уплатена је у рециклirани материјал и изложена у склопу *Food of War* (2020) изложбе у Националном музеју модерне уметности у Боготи, Колумбија. Сарађивао је са Уједињеним визуелним уметницима на "Поруци из невиђеног света", перманентној поетској инсталацији о Алану Тјурингу у Пединтону, и на "Високом Арктику", изложби о климатским променама у Националном поморском музеју у Лондону. Написао је сценарио *Други најбољи кревет* за производијуску кућу Екоси филм, потом *Ђаво у кухињи*, занован на мемоарима Марка Пјера Вајта, као и *Један живот* заједно са Лусиндом Кокстон, који су им наручили Si So Films.

Написао је и прозну трилогију детективских романа *Rahotep*, написао драму *Сви анђели*. Адаптирао је роман *Посеđnūti za облацима* Филипа Петита, који је сведочанство о његовом ходу по жици између Кула близнакиња у Њујорку итд.

*

Nick Drake was born in 1961, and published *The Man in the White Suit* (Bloodaxe) that won the Waterstone's/Forward Prize for Best First Collection. It was also a Poetry Book Society Recommendation. "The Future" was recorded by Andrew Scott, and appears in *Letters to the Earth* (Collins, 2019). "Still Life, Plastic Water Bottle (used)" was woven into recycled material and exhibited in *Food of War* at the National Museum of Modern Art, Bogota, Colombia in 2020.

Nick has collaborated with United Visual Artists on *Message from the Unseen World*, a permanent poetic installation about Alan Turing at Paddington, and *High Arctic* about climate change at the National Maritime Museum in London. He has also published a study of *The Poetry of W. B. Yeats* (Penguin). Nick adapted the acclaimed memoir *Romulus My Father* by Raimond Gaita as a feature film for Arena Films in Australia, directed by Richard Roxburgh and starring Eric Bana and Franka Potente. The film won Best Feature and many other awards at the Australian Film Institute Awards. Nick adapted *While Mughals* by William Dalrymple for Rainmark Films, Ralph Fiennes attached to direct. He wrote *Second Best Bed* for Ecosse Films and *Devil in the Kitchen*, based on the memoirs of Marco Pierre White, for Scott Free. *One Life* is a screenplay commission from See Saw Films, writing with Lucinda Coxon, and he is currently writing *Peter and Francis*, also for See Saw.

Nick's *Rahotep* trilogy of detective novels set in ancient Egypt are published in 15 languages, and have been developed for television by Patrick Harbinson. *All the Angels*, about the premiere of Handel's Messiah in Dublin, opened at The Globe in 2015 and was revived there in the Winter of 2016/17. It will receive a new Irish production in Dublin and on tour in 2020. Nick is writing a new commission, *Server*, for The Young Vic. His play *Birchgrove*, for producers Ruth Jackson and Matt Byam-Shaw is in development.

His original libretto *Between Worlds* (ENO) was produced to critical acclaim at the Barbican in 2015, directed by Deborah Warner, in collaboration with composer Tansy Davies, with whom he also wrote *Cave* (2018) for the London Sinfonietta and tenor Mark Padmore. His libretto *Earth Song* for composer Rachel Portman, was premiered in 2019 and broadcast on Radio 3. Nick adapted *To Reach the Clouds* by Philippe Petit, and etc.

**АТИЛА ШАНДОР ПАЛ
PÁL SÁNDOR ATTILA**

БАЛАДА О СИМЕТРИИ

Чини се да највећа тајна модерне физике, лежи у томе зашто уопште постоји Универзум. Заšто након великог праска, антиматерија није одмах уништила материју.

"На основу досадашњих запажања, материја и антиматерија су потпуно симетричне. На основу овога, свемир уистину не би смео да постоји." Рекао је Кристијан Смора, физичар у ЦЕРН-у, премда не би требало да постоји.

"Некаква асиметрија мора да постоји."

Последњу наду представљао је магнетни моменат. "Успешно смо завршили једно од најкомплекснијих мерења." Рекао је Штефан Улмер, један од вођа испитивања, премда не би ни требало да постоји.

Али научници ипак нису разорачарани.

"Некаква асиметрија мора да постоји."

ФОТО-БАЛАДЕ

фотографије, спаљене, бачене, из компјутера, телефона изbrisане негде се гомилају, ништа се не губи, неко их, негде, на нечemu, у нечemu, складишти, све негде постоји, мора негде да постоји

*
на старим, црно-белим фотографијама, све људи бронзане коже, чак и твоји убледели преци, равномерно потамнели, светлуца препланула кожа погледај се, кожа ти попут избледелог платна, младежи, изађи на сунце, пржи се

*
ко не зна шта је то безграницна туга, нека извади стари породични фото-албум, нека почне да листа, и разгледа, и разгледа, и још, и још, и још

БАЛАДА О САМОЋИ

Слика нашег живота настала је 1969, при слетању Апола 11 на Месец.

На њој лунарни модул који већ напушта месечеву површ. У њему Едвин "Баз" Олдрин и Нил Армстронг. У позадини се, из tame, до пола приказала Земља.

Фотограф се зове Мајкл Колинс. Тако је он, од свих оних који су некада живели или који ће некада живети, једини човек, који није на овој слици.

Замислимо себе на месту Колинса.
Пред њим ништа.
Иза њега ништа.

БАЛАДА У ТРИ РЕДА

наоружани пастири
похарали цркву
током реквијема

ФРАГМЕНТИ БАЛАДА СА ГРОБЉА

"Оживљава гробље",
рече баба,
насмејасмо се, мало касније,
громко, како не приличи,
а коме би сметало

*
"Колико их је било на сахрани?"

*
"јер, у суштини, људско тело оксидира", рече,
"онако, како непоједена, остављена, загрижена
јабука, потамни"

*
када сам схватио,
да ме не боли смрт неког рођака,
да не осећам ништа,
уплашио сам се,
па нисам осећао ништа

*

"Бринући о гробљу, свикили смо једни на друге."

*

цветови вену и труну, једни
по другима, као људи у гробу

*

по гробовима цветови,
асексуални цветови

*

у старо гробље уселила се колонија дивљих кунића

*

лансирање гробља у космос
значило би решење многих проблема

*

посвуда
бело цвеће,
бело цвеће

*

"Не желим да почивам на туђим костима."

*

гробови разних величина,
још је невино,
упарложене површине,
тек се има умирати,
али ако се попуни,
како даље

*

обилазак гробља за дан мртвих,
хладно је,
шеташ се, разгледаш,
много је људи, у групама,
понеки усамљеник,
гаси се свећа,
мора се подесити,
прецизно сместити на хладном камену,
гомила познаника, сметени поздрави,
намештање венца,
неколико тренутака, готово стража пред гробом,
натераш себе, да се присећаш онога, ко више
ни није ту,

присилно ишчитавање имена,
датуми,
прекратак, предугачак,
колико је лепши, кад је округао,
или на пример 1920–1985,
чудно сагоревање,
стари гробови,
ловиш рођене пре 1900.

занимљивији су,

по њима стилизована жалосна врба,
код нових много скаредног мермера и имитације
мермера,
вештачки камен,
са златним словима,
како то да се не боје кремације,
како то на гробљу смеју да посеку дрво,
на гробљу свуда цвеће,
свеже цвеће,

вештачко цвеће,
каранфили што труну и смрде,
по надгробним споменицима портрети,
слике за документа,

њих нарочито волиш,
овај је алкохоличар,
ово је млада девојка,
ово је замењено место,
где ћу ја лећи

*

једна стара,
помало луда жена из села,
прихватила би бригу о гробу
као посао са пуним радним временом

*

тако је, када се осећа да нешто не припада тамо,
као стабљике воћки на гробљу

*

могуће је,
да се ускрснуће већ одавно догодило,
само они који су кремирани, нису имали шансу,
а остали су се сви удавили у ковчезима, дубоко
у земљи,

те ми, овде горе, сем гробаља,
ништа од тога нисмо приметили

*

посејемо мрте,
и чекамо, да изникну

*

свако сеоско гробље,
као неки старац са брадом од цвећа

*

"Сине мој,
хтео си да те не сахранимо у ковчегу,
да те предамо земљи само тако, голог,
тело ће ти лутати тамо доле,
као кад си био мали, и закопавао све дрангулије,
па после тражио, где су нестале"

*

ружо моја, реци, где да те тражимо,
да још једном попричамо.
где да те тражимо, да те добијемо,
још једном да се сусретнемо

Књиџа балада, издавачка кућа Magvető, Будимпешта, 2019.

Са мађарског превела
Сандра Буљановић Симоновић

*

Шандор Атила Пал (1989), рођен у Кишкунмајшу. Докторирао на Универзитету у Сегедину. Објавио збирке песама *Pontozó* (2013), *Dívvő – песме, химне, баладе и џелсови* (2017) и *Књиџа балада* (2019). Бави се превођењем са и на мађарски.

*

Pál Sándor Attila was born in 1989 in Kiskunmajsa. He holds a PhD from the University of Szeged. He published poetry collections *Pontozó* (2013), *Dívvő – Poems, Chants, Ballads and Dances* (2017) and *The Book of Ballads* (2019). He also translated several books to and from Hungarian.

БОЈАН ВАСИЋ BOJAN VASIĆ

ГРЕБЕНАЦ

Цветови кантариона дрхте у пољу и нема ничег о чему би требало говорити гласно, то само жуте латице горе у једноличности уметне степе и ширина се повија на ветру, чује грактање и задихани погледи круже од једне до друге нијансе празног. Када бих додирнуо руком ивице ствари, грубу искреност клеке, стидљивост топлих, невидљивих птица и овчарске колибе над које се подиже дим и нестаје негде у плавом, и јесењи облак и горку посивелост зрнаца песка, осетио бих сву усамљеност, круту и стварну као мртви бусен маховине, и немоћ да било шта, било ком, о томе кажем, оставио слогове да одјекују низбрдо, кроз дисање и шалу, простор пешчаре да буде тек тиха метафора за мене, за сваки миран, промашен живот.

ТАМНАВА

Фарови пале отровно, спарно вече, плитку долину и меке дланове брда, испред нас пролетња магла прикрива бескрај равнице за реком, док се иза

растапа жупа са топлим, напуклим градом у себи, и кроз досаду низу, једна за другом, јевтине перле успутних паланки по црном концу бројанице, тамо где се навигација гаси и ауто изненада сурва са мапе у празнину земљаног пута, окружују нас багрење, сумрак и најлонске кесе, тишина и чичак, застајемо у прашини слепљеној од сенки, од ситних, зараслих њива не разазнајући ништа, чујемо само лавеж и тугу последњих кућа, наша недоумица трепери усамљена као срна у пољу, тело од младе светлости и првог мрака, којим неповерљивост ноћи и дана накратко блесну стопљени у њеном танком трку.

ВАТРЕ

Влажан гипсани месец и хладна маховина, огледање слепог неба у празној земљи и људи у возилима, све то од чега сам саздан, дугачке ватре што горе у пољу и пуцање полеглог сиркана међама, смекшане шаке облака, одсјаји звезда на прузи, поспаност и пумпе, естуар tame на излазу из града, таласање магле у фаровима, тело згаженог јазавца, самоћа, уморне речи познатих песама док тону натраг у грло, мир на путу ка ничем и осека у мени, празна обећања, севање дугих светала, помиреност, слегнута рамена, устајалост и трунке пепела у коси, те дуге, упорне ватре што горе до пута, и невидљива светла у прозорима увелих кућа, тромо трајање које, када га погледаш боље, постаје празна тишина.

ПОГЛЕД НА СТРАЖИЛОВО

Брдо у подне и мирна празнина над светлим, широким путем, где дубока стварност обичног света дише, тишином прожимајући мисли и мирише ствари у половиним колима, ту су сивило винограда и планске шуме, жута равница и ништа што блешти од брезине, кроз тежину устајалих река и небо, и налете птица, и лишће, кроз даљину и једноличност монтажних хала, у срцу себичног света што се отвара у јесењем дану кроз сигурно стакло ветробрана, и по дисплеју клизе небитни градови, племена, људи, што дишу, гледају, јесу, и брдо стоји над њима, мирно као срце компаса, светионик од чије ватре невидљиво добија сенку.

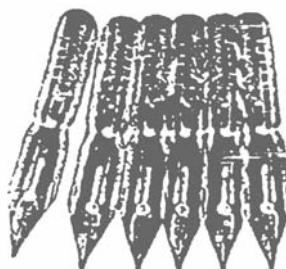
Мирис мрког лишћа за потиљком неба и стишана земља, талог плесниве магле над ниском дугом и мирна висораван, шуштање ћумура, запекла дубина тамног, воштаног дана штоизраста из нас попут ириса, мирис расквашене балеге, уцрно сукнокише уваљана шума, слепљене птице, само је то око нас, док се питамо да ли смо умакли оном што нас гони, несаници, дугом стезању грла, упорној аритмији, и киша је готово топла, и пада равно, без ветра, не желим више да будем унутра и само кажем, види, бубамаре се скривају у замуклом крављем звону, свуда су јасенови, помиреност, мирис тимијана, али нема никога то да види, нема никога да ме чује.

*

Бојан Васић рођен је у Банатском Новом Селу 1985. године. Бави се поезијом и пише књижевну критику. Објавио је књиге песама *Срча* (2009), *Томато* (2011), *Ictus* (2012), *13* (2013), *Detroit* (2014), *Волфрам* (2017) и *Тојло биље* (2019). За прву књигу песама добио је награду Матићев шал. Био је део песничке групе заједно са Тамаром Шушкић, Урошем Котлађићем, Гораном Коруновићем и Владимиром Табашевићем, са којима је објављивао радове у оквиру самиздат едиције *caché*. Песме су му превођене на енглески, пољски, словеначки и мађарски језик. Добитник је овогодишње Попине награде за поезију. Члан је Српског књижевног друштва и Удружења књижевника и књи-жевних преводилаца Панчева.

*

Bojan Vasić was born in Banatski Novo Selo in 1985. He writes poetry and literary criticism. He has published poetry collections *Shatters* (2009), *Tomato* (2011), *Ictus* (2012), *13* (2013), *Detroit* (2014), *Volfram* (2017) and *Warm Plants* (2019). For the first book of poems, he received the Matić's Scarf Award. He was part of a poetry group together with Tamara Šuškić, Uros Kotlajić, Goran Korunović and Vladimir Tabašević, with whom he published works as part of the self-published *caché* edition. His poems have been translated into English, Polish, Slovenian and Hungarian. He received this year Popa's Award. He is a member of the Serbian Literary Society and the Association of Writers and Literary Translators of Pančevo.

ДРУШТВО КЊИЖЕВНИКА
ВОЈВОДИНЕ

ТАЊА СТУПАР ТРИФУНОВИЋ TANJA STUPAR TRIFUNOVIĆ

С ОНУ СТРАНУ

оцу

Кад умреш ништа ти више не треба
чак и љубав близњих постаје терет који испараја
на врелом сунцу
зар су ме ове крхке стабљике држале у овом
бодљикавом шипражју
зар су ме очи варале да постоји љубав међу слабима
која ће ме пробудити ујутро
зар сам вам вјеровао и вама и птицама
које сада своја гнијезда једнако пажљиво састављају
и сунцу које је обећавало вјечност дјечијим играма
међу мравима и бубама
зар сам свему томе давао себе
и уснама и длановима пипао површине
храпавог меког ужасног
испуњавајући собом запремину ове мале подморнице
(лаган сам носе ме моји синови у рукама али ја сам
већ туђи)
само сам заспао
само сам јутру разбио чело осмијехом
је ли овако бог на дах спасавао једно по једно
и селио из маште у збиљу све нас
баш као што ја сад обрнутим путем путујем
и као да сам ванземаљац
ништа земаљско не служи ничему на овом лету
смијешне су играчке око мене
лопате пластично цвијеће и дрвена капсула за нигде
овдје се опраштамо
јер нико од вас више не разумије мој језик
палих светаца
који су опет уздигнути на своје мјесто и лишени
сродности са стварима
губећи запремину бивајући лакши у неком космосу
који дрхти њежно
као посљедњи откуцаји мог срца
њежно толико тихо
да нико није чуо
када је прескочило
с ону страну

НЕКО ЈЕ БАЦИО КАМЕН

Неко је бацјо камен.
Њено дештињситво даде се у бећ,
млађарајући мршавим ручицама.

(А. Рој, Бог малих ствари)

Рат је преспавала у мајчиној утроби
одлучила је да на свијет дође касније
Још су се чули пуцњи који су неком били пресуде
али она је то тумачила као знак сопственог доласка
и улице и градови су били разрушени
а свијет је био онај послије једне од апокалипсис

Родила се са осмијехом целата и тугом његових
жртава у утроби
Вјерујући да су награде и казне једина добит
и при том неправедно распоређене
утренирана као пас који се гладан баца на плијен
чекала је откуд ће долетјети кости глодала
сопствене
танке зглобове
кажу да ниједно вријеме није погрешно али
ово је било
погрешно вријеме да се родиши
мирисало је на туђе смрти
очеви су хтјели да искупе своје мртве очеве
твојим рођењем
мајке су хтјеле да им отму сјеме јер га је много
сасвим бескорисно у некој њиви иструлило
и ништа није никло осим траве
мајка те као брезу пошту из смрти у живот одаслава
из неповјерљивог сјемена крађеног смрти си никла
није у теби могло бити вјере ни у шта
није у теби могло бити ведрине
била је ноћ кад си се родила
и све питоме животиње су се завукле у своје логе
а само сове и мишеви
само ситни предатори и њихове жртве су се
вијали на пољу
Ниси могла да повјерујеш ниједној топлини
јер се мраз хватао за прозорска окна са обе стране
љубав је неугодно стање одмрзавања мајчиног
млијека
Било је шкрто кажеш обиље њених груди
недовољно за твоју халапљивост
за језик који упорно разгони ноћ
родила си се у страху са опрезним танким ушима
туда је тек прошла господарица времена и разарања
једно око прескакало је вријеме и вирило занесено
у будућност
друго је тупо зурило уназад
сањала сам говорила си једну историју запретену
у безброј смрти
туђе животе и у туђим животима још једно клупко
туђих живота
све је било замршено
као гоблен са једне стране само ужасни
кончићи у хаосу

а са друге сасвим лијепа слика
и стално се мијењало час лице час наличје
и моји су страхови од тога расли
и нисам могла да будем дио ниједне слике
чак ни оне хаотичне
у мојим сновима никад не престају ратови
Не желим да спавам држи ме будну у рукама
у мојој глави никад не престају пролазити
бескрајне будуће прошлости
ако ме чврсто држиш у рукама
пупчана врпча времена ће ме мање болети око врата

НЕДЈЕЉОМ

Недјељом на столу рибарнице копрца се
дебели шаран
док отац посеже за новчаником
мајка вади велики цекер из торбе
а дијете тужним и знатижељним очима
гледа прву смрт
убиство шарана отетог из базена
Недјељом ја сам најусамљенији човјек
јер све ово гледам из прикрајка
и нисам отац који ће дјетету чистити шарана
од кошчица
и нисам мајка која ће убрусом брисати његове
меке усне
и нисам дијете које ће заспрати сито
и помало престрављено јутрошњим призором
Недјељом након што прођем пијацом
и моје очи бивају разнесене на све стране града
у пуним цекерима
ја одлазим слијеп и празан у оближњу кафанду
да пијем

(Пјесме из књиге "Размножавање домаћих животиња")

*

Тања Ступар Трифуновић (1977), објавила је песничке, приповедачке и романеске наславе међу којима су *Kuha od слова* (1999), *Установљавање равнотеже* (2002), *Адорнова сврака* (2007), *О чему мисле варвари док доручкују* (2008), *Главни јунак је човјек који се заљубљује у несрећу* (2010), *Сатјови у мајчиној соби* (2014), *Отакако сам купила лабуда* (2019), и други.

Њена дела су преведена на више језика, укључујући енглески, немачки, пољски, француски, македонски, румунски, словеначки и дански.

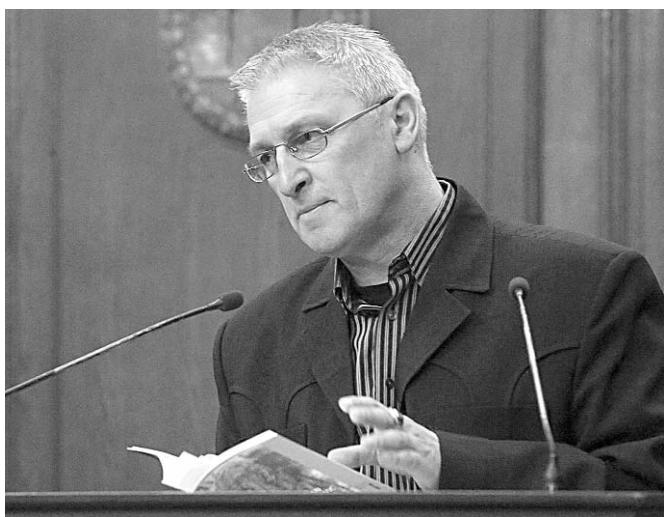
Добитница је виша награда, укључујући Европску награду за књижевности, те Виталову награду и награду Фра Грго Мартић.

*

Tanja Stupar Trifunović was born in 1977 in Zadar. She published poetry and short story collections, as well as novels, including *House of Letters* (1999), *Establishing Balance* (2002), *Adorno's Crow* (2007), *What are the Barbarians Thinking about while Having Breakfast* (2008), *The Hero is the Man Who Falls in Love with Calamity* (2010), *Clocks in My Mother's Room* (2014), *Since I've Purchased a Swan* (2019) and others.

Poetry by Stupar-Trifunović has been translated into several languages including English, German, Polish, French, Macedonian, Romanian, Slovene and Danish.

She won the European Union Prize for Literature for her novel *Clocks in my mother's room*). In 2008, Stupar-Trifunović was shortlisted in the poetry category of the CEE Literature Award. In 2009 *The Hero is the Man Who Falls in Love with Calamity* won the Fra Grgo Martić Literary Award. In 2020, *Since I've Purchased a Swan* won the Vital Award.

ДРАГАН ЈОВАНОВИЋ ДАНИЛОВ DRAGAN JOVANOVIĆ DANILOV

СРЦЕ ОСВЕТЉЕНИХ ТМИНА

Раније сам све ово фотографисао, а сад развијам снимке нас живих и мртвих. Тешке су речи изговориле

сенке. Родили смо се прекрасно кад је свет остао без тајни, али не и без ватре. Сем ватре, све ће разнети погребна служба лешинара. Ватра у телу пише песме, златну песму пева пламена дивљина. У нама и гори црвена грива моје жене срасле с вучицом. Од ватре зимске смо саздани, кроз нас ватра гори у сновима – тако ми је причао бели вук у нетакнutoј дивљини. Тако су ми говорили људи нестали са фотографија. Ватра се брине о болесном и посусталом. И о нашим срцима осветљеним тминама.

На литицама је рај. На литицама су трагови. А јесу ли трагови пут? Трагови нису пут. Устани сад, срце моје и реци: можеш ли овде да куцаш? И кажи грани да процвeta. И мртвим крилима да полете. Пламен је у нама како би отишли са овог света у последњем могућем тренутку. Ватра је написала све песме и ватра их је прочитала и сагорела. Сагореле су руке на којима смо могли умрети. Леденим мостом

пењемо се

према небу.

ТЕМЕЉ

Свако изговара реченице у којима се, потом, дави! Када пишем немам потребу да племеш. Кад пишем, ја се лагано одмичем од онога што сам већ изрекао. Бацам се у речи да се не бих с моста бацио у Дунав па да ме Ренато Грбић извлачи. Није лако испустити душу кад дође онај који је узима. Овај сунчан дан немоћан је да изнесе таму из мене.

Ја сам Хронос, ја сам Сатурн са круговима око главе.

Чаршав сам наборан на зимском ветру.

Пролазни сам облак који ће ускоро бити заборављен.

Ја сам траг који се изгубио. Сутра је сплав који никад не долази, а срце сидро заборављено на дну језера, па се не може носити у грудима.

Сад дишем, а сад издишем.

Нико не живи у близини себе.

Одраз са чаше вина је пророчанство, а пуцање леда разбијање неког сна.

Ми, живи, трунемо, а мртви светле као наранџа у рукама детета.

Пролеће нам измиче, јер не постоји.

Једино темељ зна да је све безвредно.

БАЛКАНСКА СИЈЕСТА

Ниједан увид није језички економичан, увид долази као последица сна.

Овде, наводно, почиње Балкан.

Улица је упила сву врелину дана, године, века. Видим радничко насеље са четвртастим, офуцаним зградама, уцерицама и шупама, скоро нараслим до кућа, уз споре, прашњаве путеве, на чијим раскрсницама дечаци перују шофершајбне кршева од аута. Овде дан траје неугодно дуго. Поред пута који може одвести било куда, дечаци пикају фудбал. И у овом сокаку можеш да сртнеш будућег Марадону. Из камиона-крнтије чији мотор упоран као ураган "Катрина" испушта у ваздух облаке смога, истоварају робу. Наслагане, давно демобилисане аутомобилске гуме, излизане су од толико изговора. Камионције причају као два изанђала тенор-саксофона.

Тишина која потом настане можда је само продужетак разговора. Коштуњави пас као суманут лаје на камионцију који, онако спечен изгледа као да је у свом бездушном камиону провео читав живот. Воња из топлих подрума и околних контејнера. Зује бумбари, летећи четници, одвратни као и ја у овом тренутку.

Тик поред шупе чији је архитекта остао анониман, изношен веш суши се на жици као лајт-мотив беде. Тешка говеђа ćигерица подрхтава на ваги у оближњој месари. Овде само што којоти не завијају, тужније нешто нисте видели.

Срце може препући ако на сваки призор обраћаш пажњу. Под пакосним сунцем неухрањени врапци кљуцају у као шафран жутој прашини. Какав ли је врапчији хоризонт очекивања? И шта врапчићи могу знати о прљавом лицу неолибералне економије?

Лично, врапце, волим зато што их се не тичу филозофске спекулације о улози центрифугалне и центрипеталне сile у Кант-Лапласовој теорији.

Да сам ја неко, ја бих све врапце уписао у матичну књигу рођених и сместио их у авион, у бизнис-класу. Неко дете много плаче у паркираном "варбургу".

Гледам то дете како некако необично светли.
И доиста, има лице прелепог Исуса.
Помислим, ако којим слукајем помери крила,
порушиће све оне радничке зграде около.

О КРИЛАТИМ ЖЕНАМА

С пролећа, похлела заблеском буди
форму птице заспалу у жени.
Окрећем се небу и говорим с птицама.
То је слепа реченица с којом се није играти.
Птице, то су крилате жене које лете
по просторима глади како би све преокренуле.
Те небеске кртице са својим особеним виђењем
су преблизу и предалеко: обавијене су
крзном и страшно их много има над мостовима.
Мостови су лепи једино због провалија које
надсвођују и због птица над њима.
Мало се зна о пријатељству између мушкарца
и птица које и не знају да су птице.
Бог птице узгаја да би летеле изнад снежних
врхова и писале ми.
Не питај ништа о њима.
Човек се може разболети ишчекујући
њихова писма.

ПЕСМА О БРАЧНИМ ПАРОВИМА ИЗ ПРОХЛАДНИХ СЕВЕРНИХ ЗЕМАЉА

Сасушени старци и старице
које је захватила неумитна јесен,
још увек заљубљени брачни парови из
прохладних северних земаља, држе се
за коштате руке и обилазе Београд.
Несумњиво, поштено су одрадили свој
радни век, већ су изживели своје животе,
године су брзо прошле и све што ће им се
у данима који следе догодити, чист је дар.
Докони, вероватно богати, а можда и
побожни, са изненађујућим поносом
иду с једне дестинације на другу,
а ја се не могу отети утиску да они заправо
не иду никуда. Обасјани пролећним сунцем,
журе се да сниме све знаменитости града.
Виде оно што гледају, гледају оно што не виде.
Ништа за њих није тако довољно незанимљиво
да се не би могло посетити и фотографисати.
Смирене изнутра, потпуно неузрујане,
онако мушмуласто-згужваних лица,
замишљам те постарије европске брачне парове
пред Кеопсовом пирамидом и гробницама
што отимају человека од пролазности.
Ти људи очигледно знају своју меру и као
градитељи из фараонских времена засигурно
нису градили оно што нису могли довршити.
Док ми, одлазећи према Калемегдану,
лагано излазе из видокруга, свраћам поглед
на један други београдски призор: напокон,
крај фонтане ту су и незаситни голубови –

уз клепет крила отимају се о мрвице.
Мали, пернати зликовци не могу знати да су им
те мрвице оставили заљубљени брачни парови
из прохладних северних земаља, што настављају
да живе у тужној песми коју сам написао
у овај зимски сумрак, неиспаван, склон сети,
у погрешној временској зони.

*

Драган Јовановић Данилов рођен је 1960. године у Пожеги.
Студирао је на Правном и Филозофском факултету у Београду, на групи за историју уметности.

Објавио је збирке песама: *Еухаристија* (1990), *Енігме ноћи* (1991), *Пенитаграм срца* (1992), *Кућа Бахове музике* (1993), *Живи пергамент* (1994), *Европа под снегом* (1995), *Пантократор* (1997), *Глава харфе* (с Дивном Вуксановић, 1998), *Алкохоли с југа* (1999), *Концерт за никог* (2001), *Хомер предграђа* (2003), *Гнездо над понором* (2005), *Мемоари ћеска* (2008), *Моја јачана првићења* (2010), *Кад невине душе одлазе* (2011) и *Вино с вулкана* (2012). Романи: *Алманах пејачаних дина* (1996), *Иконостас на крају света* (1998) *Отаџ ледених брда* (2009) и *"Таласи београдског мора"*. Књига аутопоетичких есеја: *Срце океана* (1999).

Добитник је књижевних награда: "Бранкове награде", "Змајеве награде", награде "Васко Попа", "Бранко Милjković", "Меша Селимовић", Виталове награде "Златни сунцокрет", "Оскар Давичо", награде Српске академије наука и уметности из фонда "Бранко Ђорђић", "Просветине", "Стеван Пешић", "Ристо Ратковић", "Јефимијин вез", "Песма над песмама" "Златни прстен деспота Стефана Лазаревића", награде "Димитрије Митриновић", "Лаза Костић", "Момо Капор" и "Дисове награде" за целокупно песничко дело. Добитник је међународних књижевних награда "Pro creation" и "Велика базајшка повеља". Збирке песама преведене су му на енглески, француски, немачки, италијански, грчки, бугарски, словачки, румунски и македонски језик. Роман *Иконостас на крају света* објављен је на мађарском језику (Napkút Publishing House, Будимпешта 2006) у преводу Јаноша Борбеља, а *Отаџ ледених брда* на македонском језику 2013. Живи у Пожеги и Београду.

*

Dragan Jovanović Danilov was born on 7th November 1960 in Požega. He studied at the Faculty of Law and the Faculty of Humanities in Belgrade, at the History of Art department.

He has published the following books of verses: *Euharistija* (*Eucharist*, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1990), *Enigme noći* (*The Mysteries of the Night*, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1992), *Kuća Bahove muzike* (*The House of Bach's Music*, Nolit, Belgrade, 1993), *Zivi pergament* (*Live Parchment*, Prosveta, Belgrade, 1994), *Evropa pod snegom* (*Europe Under Snow*, Prosveta, Belgrade, 1995), *Pantokrator* (*Pantocrator*, Prosveta i Nolit, Belgrade, 1997), *Glasa Harfe* (*The Head of the Harp*, with Divna Vuksanović, Prosveta, Belgrade, 1998), *Alkoholi s juga* (*Southern Alcohols*, BMG, Belgrade, 1999), *Koncert za nikog* (*A Concert for Nobody*, Književna opština Vršac, 2001), *Homer predgrađa* (*Homer of the Suburbs*, Svetovi, Novi Sad, 2003) and *Gnezdo nad ponorom* (*A Nest above the Abyss*, Narodna knjiga, Belgrade, 2005); the following novels: *Almanah peščanih dina* (*The Sand Dune Almanach*, Prosveta, Belgrade, 1996) and *Ikonostas na kraju sveta* (*An Iconostasis at the End of the World*, Svetovi, Novi Sad, 1998). He has also published a book of auto-poetic essays: *Srce okeana* (*The Heart of the Ocean*, Prosveta: Belgrade, 1999).

He has given several soirées and readings of his poetry in France. He is the recipient of the following literary prizes: the Branko prize, the Zmaj prize, the Branko Miljković award, the Meša Selimović award, the Vital prize "Zlatni suncokret", the Oskar Davičo prize, the prize of the Serbian Academy of Sciences and Arts from the Branko Ćopić fund, the Prosveta prize, the Stevan Pešić prize, the Risto Ratković prize, the Jefimijin vez award, the Pesma nad pesmama award and Popa s Award. He is the recipient of the international literary prizes *Pro Creation* and *Velička Bazajška Povelja*. He lives in Požega.

НИКАД НИСАМ ЗНАО

Зашто је свијет тако чудан, познат
а препун тајни
Шта се крије под прагом
у зидовима, под кровом
умотаним у мрак и паучину
где ноћу шуште крила непознатих птица
и расплетене косе вила са тијелом од мјесечине

Што шкрипи у вратима
окованој скрињи дрвеном посуђу
лежајима у којима траје мирис сасушених трава
и зној виловитих косаца
вјечног љета које бих желио понијети са собом
тамо
куда – тамо!
тамо куд морам да одем
да бих пронашао онај дио себе
за који слутим да постоји
али не знам у ком облику
са каквом тајном у очима
добротом на длановима
са славском или задушничком чашом
са очајем или надом
благословом или клетвом

тајном која ме гони и зауставља
подстиче и спутава

НИКОЛА ВУКОЛИЋ NIKOLA VUKOLIĆ

У МЕНИ

Не знам
kad је почело
сјећања ми се мотају око ногу
као гладни псићи

када
да ли оног трена када је
сунце хитнуло златни камен –
у мој прозор
да ли онда када ми је тај грумен свјетlostи
нагло растворио још уснуле капке

и почeo да размотава шарене пруге
које раније нисам опажао

Да ли ја – да ли сам то ја
или се у моме лицу
у мојој свијести

у мени
населио неко други
и тај други морао је
морао је... морао је...
да оде

Камо?

ПРОЉЕЋНИ БАРЈАЦИ

По мојој руци мили мрав
иза ограде од ижђикалог жбуња
орља поток набујао од отопљеног снијега
по небу бијела стада
траже свој пут према плавим ливадама
вјетар на зеленом коњу
повија непокорне гране
окићене разлисталим барјацима пролећа

птице пјевом и крилима
исцртавају загонетну карту љубави

Све некуд хита, јури
жељно да савлада даљине
дочепа се нових обала
на којим има више среће, љепоте и
сунца

Да ли и мене
негђе
чека таква обала
или је све само варка –
насмијана маска под којом се крије
право лице самоће и страха

У ЗАВЕЖЉАЈУ

И ти онда крени
ситним корацима
са жељом
да што дуже сачуваш под табанима
топлину и сигурност
аркадијских вртова дјетињства

(Љети се креће
до велике среће
куда лети бубамара
сва црвена с безброж шара)

или снажно и одлучно
без обзира на запреке
некад затворених очију
на ивици понора
некад главом кроз зид
kad се може или не може
храбро
стиснутог срца
и згрчених песница

Кукавице остају у својој тјескоби
у утјехи без покрића

Они други руше зидове
али неизвјесно је да ли ће и они стићи

*

Никола Вуколић, 1950. Добрња, Бања Лука, БиХ. Дипломирао на Педагошкој академији, одсек за српскохрватски језик и књижевност, а затим на Учитељском факултету и стекао звање професора. Песник, есејист, књижевни критичар, уредник, колумниста, публициста, професор. Ради као директор и главни и одговорни уредник Задужбине Петар Кочић Бања Лука – Београд. Објављене књиге: *Суза йолудјела* (1977), *Повратак из шутње* (1986), *Кућа предака* (1991), *Први дејџи еколошки бонтон* (2004), *Кућа предака, опет* (2011), *Читац огледа* (2012), *Читаџи* (2013), *Забиљежено* (2013). Приређивач је Изабраних дјела Петра Кочића, приредио Изабране приповјетке и Јазавац пред судом Петра Кочића, а монографију Мргуда Петра Кочића приредио је на српском, грчком и њемачком језику, те монографско издање приче Јаблан Петра Кочића на српском и њемачком језику, као и више антологија поезије и зборника. Заступљен је у више антологија савремене српске поезије. Поезија му је превођена на немачки, енглески, француски, мађарски, македонски, бугарски, румунски, албански, дански, шведски, грчки и др. Добитник је многих књижевних награда и признања.

*

Nikola Vukolić was born in 1950 in Dobrnja, Banja Luka, BiH. He graduated from the Pedagogical Academy, Department of Serbo-Croatian Language and Literature, and then from the Faculty of Teacher Education and acquired the title of professor. Poet, essayist, literary critic, editor, columnist, publicist, professor. He works as a director and editor-in-chief of the Petar Kočić Endowment Banja Luka – Belgrade. Published books: *Suza poludjela* (1977), *Povratak iz šutnje* (1986), *Kuća predaka* (1991), *Prvi dečji ekološki bonton* (2004), *Kuća predaka, opet* (2011), *Čitač ogleda* (2012), *Čitači* (2013), *Zabilježeno* (2013). He is the organizer of Selected Works of Petar Kočić, prepared Selected Short Stories and Badger in Court of Petar Kočić, and prepared the monograph Mrgud by Petar Kočić in Serbian, Greek and German, as well as a monographic edition of the story Jablan by Petar Kočić in Serbian and German, as well as several poetry anthologies and collections. He is represented in several anthologies of contemporary Serbian poetry. His poetry has been translated into German, English, French, Hungarian, Macedonian, Bulgarian, Romanian, Albanian, Danish, Swedish, Greek and others. He has won literary awards and recognitions.

Кућа је мотрила с брда
куда то птице у кљуновима
расипају плаве крпице неба

када сам пошао
водиле су ме најприје
стопе отопљеног снијега
што су се сливале низ падину
азбуку те поруке добро сам утувио

Сад је било право вријеме за одлазак
затим су се ти трагови изгубили
и појавила се излокана стаза
која води у свим правцима

Свако је у њој поред колских точкова
утисну босом ногом свој траг
да се брда не помијешају
да бјегунци препознају своје заустављено вријеме
кад пожеле да се врате
кад вјетар донесе
мириш ријеке и тамних звона из
будућности која ће се
преодјенути у прошлост

(Никола Вуколић нове пјесме
из рукописа "Бусен" 2019. г.)

ЛЕВЕНА ФИЛЧЕВА
LEVENA FILČEVA

БАЛЧИК

Николи

Град, из кога ме неко узе,
сада није више љут. Воли нас.
Очи су му – продужени векови –
увреде у очима ми надниче.
И бели камен му се топи
као шећерни петао над рукама.
Затворена су стара врата,
а нова... не знају нам светове
не знају нам кораке по обали,
не знају нам речи са укусом лета.
Град, одакле те некад узех
сада се љути на судбину.
Зове се "сироче", с гневом прикупља
поцепане хаљине успомена.
Једног од њих ставих у цеп,
успомена је топла, иако не греје,
болешљив је, али никако не боли...
разумех: не време – смрт лечи.
С тихим, старачким очима
прима ме град.
И поздравља се.

КРОВ

Колико речи разбацах на путу, Господе!
Колико знакова и слова без корова оставше!
Да беху цигле и креч – да зидах мостове,
семе да ми бејаху – за цветне пољане.

А оне вера и љубав, небеса, тамни облаци,
неизвесни правци и путеви неоткривени,
а оне – топлина моја, моја лудост и бол,
тишина моја ноћ, смисао у данима.

Разбацујем узалудно, без милости разделих,
не осталде ни слово у поцепаном цепу.
До смрти веровах, Боже, прво је Реч,
а друго – пепео и прах од нашег сна.

Много речи по путу разбацах, Господе!
Једна осталде – да ми буде Вечерњача.
Семе да ми буде, креч и цигле – за мостове...
А оне – само ветар. У моје ватрене воденице.

ОЧЕКИВАЊЕ

Није могуће да ми толико недостајеш.
Да одавно сам велика и одрасла,
да, ја још увек знама да се изборим с болькама
и да превијем своје и туђе ране?

Зашто она нема доволно ваздуха,
дан ми је без укуса, а вода – сува?
Зашто ми се месец кези као маћеха
и незаборави обични маслачци су глуви?

Зашто секунде личе на човечуљке,
преобразили се у болесне и немоћне мраве,
који иду према мравињаку с надом,
да ће се пут ка кући указати кратак?

Тако ми омрзоше побеснели часовници,
и сада као луд тикатак ће у мени живот.
Није могуће да ми толико недостајеш,
да је просто немогуће.

**ЗАПИСИ ПОСЛЕ ИЗВЕСНОГ
ВРЕМЕНА**

Ти никако не можеш да разумеш зашто месец
надничи покрај мога прозора свако вече
и као циганка загледа се у талог,
који по зидовима душе ми је спуштен.

И предсказања не можеш никако да чујеш,
да се осмехнеш на лажљиву им суштину,
и никако нећеш да им видиш жуте усне,
које ноћ после ноћи у свет ми преобраћају.

Не мораш да се осећаш као да се заривају у кожу
заоштрени, болни зуби судбине...
Ти никако. А ја, разуме се, моћи ћу
да продужим сама и надаље –

ја сам црвић, који разједа
чак и дрво, израсло на стени,
кишна сам кап, али жеђ гасим.
Изгубљена мушица у тишини.

И никако нећеш разумети зашто сам сада тужна,
зашто је пролеће, крв ми је с јесени разређена.
После неуморне сетве живота – жањи
то, што неће нићи. Хладно ми је.

А у твојој реченици ја сам напросто запета –
нисам на месту, али смисао мењам.
И ове ноћи месец ће прорицати по талогу.
Тебе нема, да би чуо. Зато записујем.

НЕКА ПОЧИВАЈУ

Нико одатле не креће потпуно засићен –
сладак је, мајку му, пусти живот кратак.
Нико не жели чак ни врбе да познаје,
које ће израсти и плакати над вечним домом.

Нико се отуда није вратио, да би рекао
има ли горе позоришта и биоскопа, вина и хлеба,
нити да ли ако живо овде се преједају,
значи у Рају су сити и не умиру од глади.

Али наша свест уистину је толико крива
од уштећене љубави и од сваке ситне лажи,
од сувих погледа и прогутаних живих речи,
те ако неко иде, незнам како да ћутим.

И грдим своје недостатке, горко оплакујем... себе,
још за мртве плачем и страдам, али за нас нас боли.
И ми смо толико драги, вољени. И тако смо
им предани,
као никада, у суштини, у животу нисмо им били.

А туга, велика, нема потребе за речи, крикове
она је тиха, ћутљива... с истргнутим од болова
језиком.
А већ пљуште изнад гробова живи књижевни
шамари
и не мртви – наша свест почива у миру.

ХЛАДНО

У таквој ноћи жене песника не спавају –
топе снег

у косама драгог.
За њих месец је покварен, болесни зуб,
загризао парче свога неба, до тамноплавог.

До бола су на јасно са скинутим звездама –
дежуран реквизит по разбацаним столовима.
Осмехују се по навици. И не престаје да им пада
умор у препуњеним чашама.

У таквој ноћи жене песника су снег.
У белим недрима туђе стихове одгледају.
Али песници су слепи. не виде, да до њих
седи њихова најбоља ненаписана поезија.

ПАРАСТОС

Желим да напиша
нешто врло неочекивано
као ветар, који
некада

одгледа зрелост
у очима моје деце.
Да је упечатљиво –
да личи на трешињу
с црвеним плодовима,
пригрљени у зеленим загрљајима
лишћа.

Егзотично да звучи
и блиско –
као мирис дуње
или брескве
и савршено да је,
с формом
крушка...

Али не пишем –
туга ми је шећерни петао
за непослушне
 успомене.

* * *

Иако сам преполовила лето
памет ми је још била зелена.

"И Слава Богу!" –
одговарам –
када сазрим доволно
лупнућу
у земљу.

Али и тада
ћу бити јединствена
храна за неки
евргрин.

Пређевао са буџарског Бранко Ристић

*

Левена Филчева рођена је 1967. године у Софији. Завршила је чешку филологију на СУ "Св. Климент Охридски". Поезију је објављивала по часописима и листовима широм Бугарске. Објавила је три књиге поезије, аутор је текста за моно спектакл "Смрт Дон Жуана", путописа и више превода са српског и македонског језика на бугарски.

Добитник је награда за књижевност: Речи у цвету, 2008. године, Национална награда за поетесе, 2014. године, Специјална награда Словенске књижевности и глумачке академије, 2015. године. У њеном преводу са српског објављене су књиге Јована Зивлака и Бранка Ристића. Члан је Савеза бугарских писаца. Живи и ради у Софији.

*

Levena Filcheva was born in 1967 in Sofia. She graduated Czech philology from St. Kliment Ohridski University. She has published poetry in magazines and newspapers throughout Bulgaria. She has published three books of poetry, is the author of the text for the mono spectacle *Death of Don Juan*, travelogues and several translations from Serbian and Macedonian into Bulgarian.

He won the award for literature: Words in Flower, 2008, the National Award for Poets, 2014, the Special Award of Slovenian Literature and the Academy of Actors, 2015. Books by Jovan Zivlak and Branko Ristić were published in her translation from Serbian. He is a member of the Union of Bulgarian Writers. He lives and works in Sofia.

РОБЕРТ ШЕРБАН ROBERT ȘERBAN

ПРИПРЕМА

избацујем из поеме
речи
упорно као што је
дед секиром одвајао
комаде дрвета
са коца
све док га није заоштрио толико
да га је могао забити
једним ударцем
дивљој свињи међу ребра
вуку у стомак
твору
избацујем из поеме
читаве стихове
и речи
једну
за
другом
припремам их
врхове им
оштрим

ДА УРАДИМ ИСТУ СТВАР

ако сам имао око три године
када сам на улици угледао жену
како се зауставља
приноси руку челу
грудном кошу
десном
и левом рамену
мислио сам тада
да је прстима убрала нешто
побегао сам кући
зауставио се пред огледалом
ништа није требало узети
нити са чела
нити са мајице коју сам навукао

таквог ме је пронашао отац
како покушавам да нешто дохватим десном руком
било шта
помиловао ме по глави и ништа ми није рекао
сазнао сам касније
да је жена забила у себе четири клина
и да је стигло време
да и ја урадим исто

ДА СЕ МАЛО ПРЕДСТАВИМ

долазим из земље
у којој се
под
пазухом
за крстове
никад
не хвата
паучина

СВЕЖЕ МЕСО

имамо свеже месо
пише у излогу касапнице
чак и кад је затворена
неко са улице
покушао је да оштрицом ограбе фарбу са слова
вероватно неко ко воли животиње
или је вегетаријанац, можда конкуренција
али је само испрљао стакло
својим отисцима и огработинама
ноћу се
споља
виде излози хладњача
пуни комадима црвеног и тамног меса
један болји од другог
и било шта тврдили
смрт има своју светлост

С румунском превео Славомир Гвозденовић

*

Роберт Шербан (1970), писац, новинар, издавач и ТВ реализатор. Живи у Темишвару, објавио је 17 књига (поезија, публицистика, књижевна критика)

Песме су му превођене на више језика. Године 2010. у Србији му се појавила двојезична збирка *Биоској у мојој кући / Cinema la mine acasă* (превела Љубица Рајкић). Такође појавила му се у Немачкој књига *Heomkono bei mir* (2009); у Мађарској *Illatos koporsó* (2012); на француском језику *La mort parafinne* (2015). Као књижевник боравио је у Аустрији и Швајцарској. Добио је више књижевних награда за поезију. Члан је Савеза писаца Румуније.

*

Robert Sherban (1970), writer, journalist, publisher and TV director. Lives in Timisoara, has published 17 books (poetry, journalism, literary criticism).

His poems have been translated into several languages. In 2010, his bilingual collection *Cinema la Mine Acasă* (translated by Qubica Rajkić) appeared in Serbia. He also published the book *Heomkono bei Mir* (2009) in Germany; in Hungary *Illatos Koporso* (2012); in French *La mort Parafinne* (2015). As a writer, he has lived in Austria and Switzerland. He has received several literary awards for poetry. He is a member of the Writers' Union of Romania.

МИКЛОШ БЕНЕДЕК BENEDEK MIKLÓS

ИЗГРАДИЛИ СМО КУЋУ

Изградисмо кућу далеко од града
с друге стране реке.
Реку гледамо кроз велики прозор и тунел
који су својим кроњама начиниле врбе.
И сада се познаје место где беше стари молов
ту трска теже расте.
У кући нам је теснео.
Кревет испуњава целу собу.
Осим нас и бицикле ништа не може да стане.
Бициклом се возим у град
и њиме журим натраг с посла.
Кад пада киша последњих пола километра
прелазим носећи бицикл на раменима.
Кад једемо жена поставља на кревет.
После само гурнем таџну испод.
Лежеш поред мене и зуримо у плафон..
У сутон излазимо у тршчару
и волимо се на обали
док не кажеш – боли.
Носим те потом у наручју
и положам на кревет.
Онда силазим на реку
да оперем таџне.
Мрак је још кад крећем на посао.
Седам на бицикл и зазвоним једанпут.

На то се обично пробудиш.
Навијаш будилник
и чекаш поподне.

ВЕЛИКИ ЦРНИ ПСИ

свугде су
ретко лају
стоје поред пута
носеви им у контејнерима

неки шепају
оглице им још око врата
док јуре вуку металне ланчеве за собом
звук остаје за њима

њушкају колица са бебама
лижу флашице са цуцлом
ако им подвикнеш
одлазе

ноћу напуштају град
окупљају се око станишта шамана
шаман се боји сунчеве светlostи
пси га ноћу не пуштају у град

шаман ускоро умире од глади
велики црни пси госте се његовим телом
кости му крцкају под снажним чељустима

у граду је све више псећих гована

ПРОЛЕЋЕ

Улице су замрле.
Тишина седа на грane Радијалца.
Покаткад зазује полицијска кола између
блокова кућа
Њихова плава светла сећају ме на Божић
Падала је снежна киша
На шеталишту се појављује скисли пас
Подиже главу гледа окола па креће постранце и
тридесетак метара даље
и почиње да њушка.

Сваке вечери тачно у десет дезинфikuју улице.
Камиони су гласно тандркали дуж улице.
Прати их громогласни бруј.
Магла је легла на призор.
Загрлила си ме.
Грчевито си ми грлила врат док звуци камиона
нису минули.
Сваки пут ме питаши – кад ће већ бити готово.
После неког времена – нисам ти одговарао.
Чекао сам да заспиши да бих те одгурнуо.

Јутром су ме будили цревни грчеви.
У мраку сам тумарао до купатила.
После пар минута сам легао.
Ознојаног чела у кревет.
Гледала би ме упитно

Само сам попио мало воде рекао сам.
Припила би се уз мене
А руке ми положила преко стомака.

УЗДИГОШЕ СЕ ВИСОКО

Авиони се уздигоше високо.
За који минут стигли су до међа унутрашњег света.
Летели су изнад змијоликих зидова у правцу севера.
Док су се близили граду Нгасаку ваздушни топови
ометали су им лет.
На дисплеју авиона палиле су се лампице за узбуну
Око ваздушних топова пословали су мушкарци.
На неколико секунди ватра је скренула пажњу
на себе.
И док су их авиони лоцирали топови су већ били
на супротном крају четинарске шуме.
Шамани су се са децом и женама сакрили
у локалну цркву.
Запалили ватру на олтару и терали дим
преман звонима.
И звона су зазвонила.
На небу су се гомилали црни облаци.
На дисплеју авиона треперила су светла за узбуну.
Пилоти су престрашено тражили помоћ преко
радио веза.
Облаци су бивали све гушћи распињући грла пилота.
Шамани су почели певати.
Ускоро су се придружила и деца и жене.
Једна искра из срца ватре заплесала је у висине.
Заобиша звона кренула ка црном облаку што је
пловио небом.
Небо је пресекла огромна муња.
Песма је утихнула.
С неба је по земљи падао пепео.
Још вреле честице шиштале су падајући у снег.
Облак је још данима лебдео над градом.
Снег се лагано истопио.
Деца су кренула у школу.

Превела: **Марија Шимоковић**

*

Миклош Бенедек рођен је 1984. године у Бачкој Тополи. Детињство је провео у Фекетију. Студирао је мађарски језик и књижевност у Новом Саду. Новинар је дневног листа на мађарском језику Magyar Szó и одговорни уредник додатка за младе Képes Ifjúság. Објавио је три збирке песама у издању издавачке куће Forum из Новог Сада. Добитник је више књижевних стипендија и награда и награде Иштван Конц. Преводи песме са српског и хрватског језика. Тренутно живи на Палићу.

*

Benedek Miklós was born in 1984 in Bačka Topola. He spent his childhood in Feketić. He studied Hungarian language and literature in Novi Sad. He is a journalist for the Hungarian-language daily Magyar Szó and the editor-in-chief of the youth supplement Képes Ifjúság. He published three collections of poems published by the publishing house Forum from Novi Sad. He is the winner of several literary scholarships and awards. He translates songs from Serbian and Croatian. He currently lives in Palić.

БРАНИСЛАВ ЖИВАНОВИЋ BRANISLAV ŽIVANOVIĆ

ЈАНУАР. АМНИОН

(Песма за мој 33. рођендан)

Пре и после мене је ожилјак,
царски рез на трбуху јануара.
Буди ме двадесет седам пута
између шест и осам изјутра,
потапа тело у монокромат дана,
окива недељивим остатком
преступног календара.

На белег у облику листа платана,
на топлој кожи стражњег дела леве бутине,
осамнаест година касније
спустићу писмо,
као облог, као водени жиг,
као тетоважу сидра што се експонира,
беспомоћно заљубљен у метафору.

Ако је време стилска фигура воде,
речи су родитељи облика ствари
из доба чистог значења.

Слова праве колону
на путу између очију и срца.
Под језиком спава детињство песме,
у глуво соби обложено огледалима.

Смрт плеше на разломку ноћи.
Чека да се расплине у звуку
додира металног врха чиоде
и мермерног плочника булевара.
Јутро стиже држени зубима сунце.
Пробудио сам се са звездама на табанима.
Мислим да се тако објашњава мртвачки ступор.

ТИХА ПОБУНА

Волим собе

практичне просторе
у којима можеш
сместити своје тело
удобно

испунити предметима
од значаја и потребе
неопходностима што те одређују

вратима и прозором
затварати и отварати
светлост и тмину опкољеног

света

иза ова четири зида
стабилна и чврста
попут листова хартије

са исписаним песмама
у којима тиња твоје Ја
тихо попут побуне.

МОСТОВИ

На преласку између два миленијума
три моста грлила су обале велике воде,
потом су им мартовско небо заузели гаврани,
а митски лађари под чкиљавим фењерима
у подножју Петроварадинске тврђаве
скупљали њихове крхотине са мириром катрана,
нудећи превоз на другу страну.

Копнени путеви чинили су се вероватним,
али тешко доступним, чекајући понтонску везу,
споне од ваздуха испуњене криковима.

Седамдесет осам дана мрака
под ногама је сведочила мушка река,
проширена вена на бедрима Европе;
са три шава опкорачена,
са три дугмета закопчана;
бинарно спремна да говори разликом,
множи супротности дељењем.

Раздавање у којем се огледа
моје десно – твоје лево,
твоје десно – моје лево.

Прелазити преко значи веровати *другом*,
одводити се на сусрет са собом.
Са сваке стране – један почетак,
са сваке стране – један завршетак.
Тамо и овде носи своје овде и тамо,
учи држати конопац са обе руке,
прескочити сенку а не поквасити рубове.

У ФАБРИКАМА ИЗИГРАВАМО ТУЖНЕ РЕВОЛУЦИОНАРЕ

За J. Корнхаузера

Умор испуњава време.
Стигме стицања и потрошње
крваре из дланова радничке класе.

Од осам до четири, од девет до пет,
од два до десет, од три до једанаест,
све чешће дуже, све мање слободнији.

У последњем вагону календара
најамни рад унификован дневницом
одбројава ускрснуће прековременим сатима.

Стајање испред банкомата;
чекање у реду пред поштанским шалтером;
груање на каси новоотвореног хипермаркета.

Ово није ни лепо ни ружно,
оно је стварно.
Ко не пише поезију, тај је омогућава.

Овај тренутак умотан у песму,
попут црвене мараме у рукама тужних револуционара,
држи неугодан ветар који нема снагу повратка.

ОЖИЉАК

Силазим у песму
као сидро које
тражи своју дубину.

У срцима речи куцају
дуже него под прстима.

Записано постаје нова узалудност
у очима разрешеним одговорности;
изговор за непролазни стид,
кваке и нокте стиснуте у длан дана.

Али пре него што се спустимо
у стање старо колико живот,
ваљало би додати:

Ко воли да гледа распадање,
понеће терет црне боје.

Има извесне утехе у губицима.
Рана је лепа када настаје.
Добра песма је попут силаска по смрт,
и то не би требало мењати.

*

Бранислав Живановић, рођен је 1984. године у Новом Саду. Завршио је основне и мастер студије на Одсеку за компаративну књижевност Филозофског факултета у Новом Саду. Пише поезију, есеј и књижевну критику. Активан као реп артист. Заступа идеју да се поезија говори у реп маниру – *репоезија*: вербална перкусија са или без инструменталне пратње, што промовише кроз своја музичка издања и поетске и музичке наступе.

Учествовао је на слем такмичењима у оквиру Међународног новосадског књижевног фестивала на коме је данас уредник.

Објавио је књигу песама *Погледало* (2010), за коју је добио Бранкову награду, *Црно светло* (2012) и *Сидро*, 2017. године за коју је добио награду Новица Тадић. Један је од уредника портала за књижевност, филозофију и друштвену теорију, *Ризом*. Члан је Друштва књижевника Војводине. Живи у Новом Саду.

*

Branislav Živanović was born 1984 in Novi Sad. He graduated from the Department of Comparative Literature, Faculty of Philosophy in Novi Sad. He writes poetry, essays and literary criticism. He is an active rap artist. He promotes the idea of delivering poetry in a rap manner – *rapoetry*: verbal percussion with or without music, and he promotes this on his music albums and poetry readings.

He has participated in slam poetry competitions which are a part of International Novi Sad Literature Festival. He is today editor of this slam competition. He published collections of poetry *Pogledalo* (2010), for which he won Branko's Award, and *Crno svetlo* (2012) and *Sidro* *2019), Award Novica Tadić.

МИЛИЦА ДРНДАРЕВИЋ MILICA DRNDAREVIĆ

МАЛИНЕ

Људи који беру малине
се надају да ће довољно издржати на берачкој
галији за нови бољи живот
после тог непријатног лета.

Људи који беру малине штеде за подно
грејање за угоднију зиму која ће доћи.
Неки од тих људи имају високе стручне
спреме и пропале мале бизнисе.
И док пуне гајбице некад ситном малином,
некад пљувачком пуном жучи – страствено мрзе
скотове за које беру.

Једна изузетно дебела девојка је певала
четрнаест сати
сам Бог и гонилац берача малина су јој дали
шансу која јој мења живот
– После овог неугодног лета шминкаће сељанке
по кућама.
тако профи да неће моћи саме себе да препознају.
Отићи ће на море са дечком на крају овог неугодног
лета. Он није био њене среће.
Ради у загушљивом предворју пакла. Сваким даном
му одумире добар део
плућа за пристојну плату.

Тог неугодног лета су нас газде
у тракторској приколици
покисле одвезле у град на крају тог неугодног дана.

Сви су били толико радосни да су ме оставили на
пртооару са тридесет зарађених евра у цепу
и истегнутим лигаментима на ногама.

Комшије су ми рекле
да сам се тога дана
рапидно пролепшала
и да зрачим задовољством најзад запослене жене.

ПОКОЈНИК У ДВА САНДУКА

Ја ћу емигрирати
тамо где је "плачи шкргут зуба"
где лебде људи изнад прљавих улица
отровани овоземаљских
жртве хладноће свакодневице.
Скрушене ноше кравате од ужади,
смркане лобање и тела набрекла водом.

Уместо опела
мој отац ће одржати промоцију здраве хране
јер ће доћи пуно света
а свештеници не воле својевољно неживе.

Моје тело неће stati у један сандук.
Комшија месар ће понети сатару
и преполовити ме уздуж.
Само у два сандука
две моје половине – два моја пола
могу у миру почивати.

Била је добар човек неће рећи нико
а ја нећу моћи.
Због тога ће моје сигурно гробно место
у родном селу још неко време остати празно.

СИНОЋ САМ НЕСТАЛА

Синоћ сам нестала.
Дрвени, жгљави човечуљци
на мом stomaku
вежбали су скок с мотком.
Онда су искакали кроз затворен прозор.

Људи који су некада умирали
говоре о томе у емисијама о Богу.
Свукли су своје тело као хаљину.

Они или лажу
или ја имам другачији доживљај смрти.

Моје тело се дуплирало у још једно тело
само много лакше
и вратило се у моје тело.

ИНКУБУС

Фриволни, путени инкубус
создан од сладострашћа
ситног хедонизма обичног човека
завео је попустљиву сељанчицу.

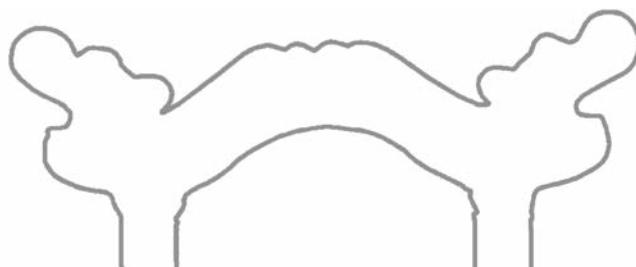
Она зна да разум мора победити срце
и да они нису пар
над којим око почива са одобравањем
бар не на јави.
Не жели то да појми, а још мање да се пробуди.

РИЧАРД МАНСЛОУ - ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ЈЕО ХЛЕБ

Ричард Манслуј из једног малог града
Из Северне Енглеске, а можда и Јужне
власник инвентивне гробнице
са вратима и прозорима
и увек наложеним Смедеревцем да угреје,
исповеди и оснажи.

Манслуј само ћути
и једе хлеб, док сви непрестано говоре о новцу
и шта су урадили и како је све дивно.
Уради нешто Манслуј ти бар немаш ниједан
проблем. Говоре му заблудели
а опет некако срећни.
Рачунају, потребно је охрабрити овог једача
Он је ипак наш неми исповедник, ревносни
свештеник, порочни монах
али то није наша
ствар да говоримо пред ким он дреши своје гаће.
Добар је
све док једе хлеб.
Зна Манслуј
да ће умрети једног дана
и да ће то бити једна од сензација неког археолога
за петсто година
када пронађе његове посмртне остатке
неочекивано испод једне лондонске канализације
у изградњи.
Манслуј се можда оженио или пребегао на Кубу и
направио фризуру као Боро Дрљача.
Тамо више нико не може да га препозна.

Људи моле да заложи за њих своју душу, али он зна
да нико неће за њега заложити ништа.

Он једе хлеб и упија туђу бол као јастуче мастило.
И он залаже своју душу волонтерски да би се
изругао свакоме ко може тако мало да понуди
а тражи душу, и то баш душу Ричарда Манслуја.
Он се одавно гади и на дарове и на дарежљиве људе
тера их од себе као неки демон,
који једини на крају остаје поред њега.

Све клизи!
Јадикује Манслуј.
А ко му је крив што глуми Исуса и што никако
да прихвати да
никога он не жели да спаси
али Манслуј неће никоме ништа рећи, свачија реч
остаје у грејном дometу његовог Смедеревца.
Да, он једини има храбrosti да отворено
призна да пати

и не жели да се брани.
Проклети Манслуј, стоји као светионик
да се насукују изубијани
и беспутни бродови
грехова, суза, ловачких прича
о томе како је неко зезнуо Манслуја и постао
огроман као Сикстинска капела.

А ја одбијам да икад видим таваницу
Сикстинске капеле
јер тридесет година не могу да схватим где је
најподесније да поставим
сунцокрет на мом платну
што ће завршити иза нечије угаоне гарнитуре.

Панорама Војводине,
то свако мора да има у својој кући, па чак и Манслуј.
А можда је Манслуј неки сасвим други човек
некако заметнут, недоступан
за такве је идеално да се каже да су обични лудаци.
Ја сам Лили Бриско
Жена створена за мале битке, а велике пројекције
ствари што се вероватно нису ни десиле.
Живим у сенкама прошlostи која никада
није ни постојала
као и тај Манслуј што је можда живео
у осамнаестом веку.
Да ли је јео хлеб па умро или још увек живи?
Како му воља.

*

Милица Дрндаревић, песникиња и преводилац, рођена је 1992. године у Ужицу. Дипломирала је на Педагошком факултету у Ужицу. Пише песме и приче. Песме објављивала у "Златној греди", "Српској вили" и "Багдали". Приче су јој пре-
вођене на грчки језик. Ускоро ће се појавити њена збирка песама "Чувари поднебесја". Са енглеског је превела песме Џона Ешберија.

*

Milica Drndarević, poetess and translator, was born 1992. in Užice. She graduated at Teaching faculty in Užice. She writes poems and stories. Her poems have been published in "Zlatna greda", "Srpska vila" and "Bagdala". Her stories were translated in Greek language. Her poetry book called "Guardians of climate" (Čuvvari podnebesja) is about to appear soon. She translated John Ashbery's poems from English to Serbian.

Биографије преводилаца

Душка Радивојевић, студије шпанског језика и књижевности, преводилачки смер, завршила на Филолошком факултету у Београду. Радила као преводилац у Српском народном позоришту, професор шпанског језика на Факултету за спорт и туризам у Новом Саду и у више школа страних језика. Лета 2000. боравила у Бургосу (Шпанија) на усавршавању језика као стипендиста шпанске владе. Превела са шпанског више књига, филмова, серија, документарних емисија и позоришних представа за ТВ Нови Сад. Најважнији преводи: Хосе Ортега и Гасет: *Медитације о Дон Кихоту*; Хуан Рулфо: *Педро Парамо*; Карлос Руис Сафон: *Започечник небеса, Лавиринт духова*; Хавијер Маријас: *Залубљивања*.

*

Duška Radivojević, graduated from the Faculty of Philology in Belgrade where she studied Spanish language and literature. She worked as a translator in the Serbian National Theatre, a professor of Spanish at the Faculty of Sport and Tourism in Novi Sad and several language schools. In 2000, she received a scholarship from the Spanish Government and spent time in Burgos where she perfected her language skills. She has translated a number of books and titles for movies, TV shows, documentaries and plays for Television Novi Sad. Her most important literary translations include: *Meditations on Quixote* by José Ortega y Gasset; *Pedro Páramo* by Juan Rulfo; *The Prisoner of Heaven* and *The Labyrinth of Spirits* by Carlos Ruiz Zafón.

Ристо Василевски (1943), је двојезичан, подједнако присутан у македонској и у српској књижевности, до сада је објавио око осамдесет песничких књига, антологија и избора, и превео, углавном са македонског на српски језик и обратно, више од стота дела. Члан је Македонске академије наука и уметности и Академије словенских књижевности у Варни (Бугарска). Заступљен је у великом броју антологија савремене светске, југословенске, српске и македонске поезије. Дела су му преведена на више од дводесетак страних језика (енглески, француски, руски, белоруски, украјински, јерменски, словачки, пољски, немачки, шведски, румунски, бугарски, албански, хинду...), а о његовом песништву писало је више од две стотине књижевних критичара, песника и новинара. Добио је награду Струшких вечери поезије Браћа Миладиновци, награду Нади Нааман у Бејруту, Међународну награду Балкан и Европа, домаће награде Милан Ракић, Раде Обреновић, Србољуб Митић, и многе друге. Ристо Василевски је један од оснивача Међународног фестивала Смедеревска песничка јесен.

*

Risto Vasilevski (1943), is bilingual, equally present in the Macedonian and Serbian literature. He has published about eighty books of poetry, anthologies and selections, and has translated mostly from Macedonian to Serbian and vice versa, more than a hundred works. He is a member of the Macedonian Academy of Sciences and Arts and the Academy of Slovenian Literature in Varna (Bulgaria). He is represented in a large number of anthologies of the modern Yugoslavian, Serbian and Hungarian poetry. His works have been translated into more than twenty foreign languages (English, French, Russian, Belarussian, Ukraine, Armenian, Slovak, Polish, German, Swedish, Romanian, Bulgarian, Albanian, Hindu, etc.), and more than two hundred literary critics, poets and reporters wrote about his poetry. He is the recipient of the Struga Evenings of Poetry Award, the Naji Naman Award in Beirut, the International Award of Balkan and Europe, and the awards "Milan Rakić", "Rade Obrenović", "Srbojub Mitić", and many others. Risto Vasilevski is one of the founders of the International Festival Smederevska pesnička jesen.

Весна Савић рођена је 1990. године у Шапцу. Образовала се на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду где је 2013. године дипломирали енглески језик и књижевност а 2015. одбранила мастерски рад у истој области. Преводи са енглеског језика на српски и са српског на енглески. Објављивала је преводе у часопису *Златна зреда*, Институту за књижевност и уметност и на Филозофском факултету у Новом Саду. Заједно

са групом преводилаца 2016. године превела је драму Драгутина Илића, *A Million Years after* на енглески језик у издању Института за књижевност и уметност и Филозофског факултета у Новом Саду. Преводи за Међународни новосадски књижевни фестивал.

*

Vesna Savić was born in 1990 in Šabac (Serbia). She acquired both her BA in 2013 and MA in English philology in 2015 from the Faculty of Philosophy, University of Novi Sad. She works as an English-Serbian and Serbian-English translator and proofreader. Her translations have been published in *Zlatna zreda* literary magazine, Institute for Literature and Arts, and the Faculty of Philosophy in Novi Sad. Together with a group of co-translators, in 2016 she published a Serbian into English translation of a sci-fi drama: *A Million Years after* by Dragutin Ilić (published by the Institute of Literature and Arts/Faculty of Philosophy). She Translates for the International Novi Sad Literary Festival.

*

Јан Красни је рођен у Београду 1984. године. Завршио је студије немачког језика и књижевности на универзитетима у Београду и Ростоку и студије медија на Универзитету у Констанцу. До сада је превео заједно са Златком Краснијем и самостално многе ауторе од Михаела Шпајера, Кито Лоренца, Марсела Бајера до Петера Хандкеа итд. Поред тога, превео је књигу Георга фон Хуббента *35 година под социјализмом*.

Октобра 2009. године Красни је предавач на Филолошком факултету у Београду, а докторирао на истом факултету у Београду 2015. године.

*

Jan Krasni was born in Belgrade in 1984. After completing education at the "Stanković" school he studied German Language and Literature at the Universities of Belgrade and Rostock and Media Studies at the University of Konstanz. So far he has translated, jointly with Zlatko Krasni and independently many authors from Michael Speir, Kito Lorenz, Marcel Bayer to Peter Handke, etc. In addition he has translated the so far book by Georg von Hübbenet *35 Years a sub-tenant of socialism*.

Since October 2009. Krasni has been a lecturer in the Languages Faculty in Belgrade, and hi got his PhD 2015. at the same Faculty in Belgrade.

*

Зоран Ђерић (1960), Управник Српског народног позоришта, био је директор Позоришта младих у Новом Саду. Предавао на универзитетима у Пољској, Чешкој Републици, Босни и Херцеговини и у Србији.

Објавио монографије: *Ватрено криштење* (1995), *Анђели ноћног* (1995), *Поезија Данила Киша и Владимира Набокова* (2000), *Данило Киш: ружа-поесник* (2001); *Песник и његова сенка. Есеји о српској поезији XX века* (2005), *Незасићење. Пољска драматургија XX века* (2006), *Са Истока на Запад. Словенска књижевна емиграција у XX веку* (2007), *Дом и бездомност у поезији XX века* (2007), *Историја Вишњола Гомбровића* (2008), *Тесно-сторен. Нова пољска драматургија* (2008), *Поетика српског филма* (2009) и *Позориште и филм* (2010).

Приредио антологије: *Powrot do domu / Повратак кући* (пољска емигрантска поезија, 2002), *Васкрс у српској књижевносности* (2006, друго издање 2010) и *Божић у српској књижевносности* (2006).

Објавио и 9 песничких књига и више књига превода са руског и пољског језика (Набоков, Хармс, Гомбровић, Варга).

*

Zoran Đerić (1960), a poet, translator, essayist and literary critic. He is Manager of Serbian National Theatre. He was director of Youth theatre in Novi Sad. He taught at several universities: University Lodž in Poland, in Gdańsk, Krakow, Prague, Banja Luka and Novi Sad.

To date he has published the following books of verse: *Talog (Residue, Novi Sad, 1983)*, *Zglob (Articulation, 1985)*, *Unutrašnja obeležja (Inner qualities, 1990)*, *Sestra (Sister, 1992)*, *Odušak (Respite, 1994)*, *Voglio dimenticare tutto (selected poems in Italian, Bari, 2001)*, *Az bo vide. Azbućne molitve (Az Bo Vide, Alphabet Prayers, 2002)* and the literary declaration: *Pod starom lipom (Under the Old Lime Tree, 1993)*; a book of criticism (with a poetic anthology): *Vatreno krštenje (Baptism by Fire,*

Subotica, 1995); a travelogue: More i mramorje (Sea and Marble, 2000); books of essays: Andeli nostalgijske. Poezija Danila Kiša i Vladimira Nabokova (The Angels of Nostalgia. The Poetry of Danilo Kis and Vladimir Nabokov, 2000); Danilo Kiš: ruža-pesnik (Danilo Kiš: The Rose-Poet, 2001); Pesnik i njegova senka. Eseji o srpskim pesnicima XX veka (The Poet and his shadow. Essays on Serbian Poets of the 20th Century, 2005); a selection of Polish immigrant poetry: Powrot do domu / Povratak kući (Return Home, 2002); the translation of the novel: Krzysztof Varga, Tequila (2005) from Polish, as well as several books from Russian (Vladimir Nabokov, Danil Kharms).

* * *

Стеван Брадић је рођен у Новом Саду, 1982. године. Основне студије завршио је на Одсеку за компаративну књижевност Филозофског факултета у Новом Саду.

Пише поезију, есеје, приказе и крититику, преводи са енглеског језика. Објавио је две збирке песама У котларници (Нови Сад: Адреса, 2013) и На земљи (Трећи трг, 2017). Објавио је студију Симулација и хаситрономија (Београд: Службени гласник, 2012), а као један од четири аутора и књигу песама Из сенке стиха (Београд: Граматик, 2012) и Немогући завичај (Шабац: Фондација "Станислав Винавер", 2020). Запослен је на Одсеку за компаративну књижевност Филозофског факултета у Новом Саду. Као гостујући предавач држао је семинаре на универзитетима у Чикагу, Стокхолму, Бамбергу и др. Члан је уређивачког одбора часописа за књижевност, уметност и културу Златна греда. Живи у Новом Саду.

*

Stevan Bradić was born in 1982, in Novi Sad, Serbia. He graduated at the Department for Comparative literature of the Faculty of Philosophy in Novi Sad.

He writes poetry, essays, criticism and translates from English. He has published two books of poetry: *U kotlarnici* (poetry, 2013) and *Na zemlji* (poetry, 2017) and book of Essays *Simulacija i gastronomija* (monograph, 2012), and, with three other authors, *Iz senke stihha* (poetry, 2012) and *Nemoguci zavicaj* (Šabac: Fondation "Stanislav Vinaver", 2020). He works at the Department for Comparative Literature of the Faculty of Philosophy in Novi Sad. He is a member of the editorial board of the magazine for literature, art, culture and thought *Zlatna greda*. He lives in Novi Sad.

* * *

Сандра Буљановић Симоновић (1977) дипломирала је на катедри за мађарски језик и књижевност на Београдском универзитету, где ради као лектор за мађарски језик. За превод са мађарског на српски језик награђена је наградом Сава Бабић коју доноси град Балатонфиред и Филолошки факултет у Београду. Преводи дела савремених мађарских књижевника средње и млађе генерације – између осталих Ференца Барнаша, Едине Сворен, Атиле Балажа, Оршоје Пентек.

*

Sandra Buljanović Simonović (1977) graduated from the Department of Hungarian Language and Literature at the University of Belgrade, where she works as a lecturer for the Hungarian language. For the translation from Hungarian into Serbian, she was awarded the Sava Babić Award given by the city of Balatonfired and the Faculty of Philology in Belgrade. Translations of works by contemporary Hungarian writers of the middle and younger generation – among others Ferenc Barnas, Edina Svoren, Atila Balazs, Orsoje Pentek.

* * *

Славомир Гвозденовић, рођен 1953. године у Белобрешки (Румунија). Дипломирао српски језик и југословенске књижевности у Букурешту, где је докторирао 2000. године на поезији Васка Попе. Члан је Савеза писаца Румуније, почасни члан Удружења књижевника Србије и члан је Удружења књижевника Српске. Оснивач је Подружнице УКС у Темишвару, где живи и ради.

Главни је уредник темишварског часописа "Књижевни живот". Друштвени је и јавни радник српске националне мањине у Румунији, више година био је српски посланик у Парламету Румуније, а данас је председник Скупштине дијаспоре Срба у реги-

ону. За национално и политичко ангажовање добио је државна признања Румуније и Србије. Објавио је 30 књига поезије.

Приредио је у Румунији и Србији десетак антологија српске књижевности. Заступљен у више десетина српских, румунских и европских антологија, као и у српским уџбеницима. Преводи српску и румунску поезију, а превођен је на десетак језика.

Добитник је више значајних књижевних награда у Румунији и Србији.

*

Slavomir Gvozdenović was born in 1953 in Beloșerka, Romania. He graduated at the Department for Serbian Language and Yugoslav Literature at the Bucharest University, where he also got his doctorate in poetry of Vasko Popa. He is a member of the Association of Writers of Romania, an honorary member of the Association of Writers of Serbia, and a member of the Association of Writers of Srpska. He is the founder of the Section of Association of Writers of Serbia in Timisoara, where he is currently living.

He is the chief editor of the Timisoara literary magazine *Literary life*, and an advocate of Serbian minority rights and interests in Romania.

He has published more than thirty books of poetry.

He has edited several anthologies of Serbian poetry in Romania and Serbia. His poems are included in a dozen of Serbian, Romanian and European anthologies, as well as in some of the Serbian schoolbooks.

He translates Serbian and Romanian poetry, and his poetry was translated in more than ten languages.

He has received several significant literary awards in Serbia and Romania.

* * *

Марија Шимоковић је рођена 21. априла 1947. године у Суботици. Основну и средњу школу завршила је у Суботици, а филозофију, смер естетика – етика на Филозофско-историјском факултету у Београду.

Збирке песама: *Сам човек* (1972), *Освите*, Суботица; *Ишчекујући Јону* (1976), *Освите*, Суботица; *Не бој се, шу сам* (1980), *Минерва*, Суботица; *Мајстор жудње* (1983), *Минерва*, Суботица; *Небески бицикл* (1987), *Нолит*, Београд; *Слагање времена* (1992), *Просвета*, Београд; *Пољубац Густава Климта*, изабране и нове песме (1993), *Просвета*, Београд; *Mariatheresiopolis*, превод на мађарски са И. Б. Фокијем, (1996), Суботица; *Медуреље*, (1999), Стубови културе, Београд, *Киновар* (2007), Народна књига, Београд; *Кутија од песка*, изабране и нове песме, Ва-са Павковић, 2012; *Дневник раздаљине*, збирка песама, Медијска књижара Круг, Београд 2014.

Објављени роман: *Сценографија за ветар*, 2002, 2003, *Велосипед гостодина Вермеша*, 2010. Добитник је великог броја награда и признања.

*

Marija Šimoković (1947, Subotica). A writer and translator. She finished her elementary and secondary education in Subotica, and her studies of philosophy, department for aesthetics-ethics at the Faculty of Philosophy in Belgrade.

Published collections of poems: *Sam čovek*, 1972, *Iščekujući Jonu*, 1976, *Ne boj se, tu sam*, 1980, *Majstor žudnje*, 1983, *Nebeski bicikl*, 1987, *Slaganje vremena*, 1992, *Poљубац Gustava Klimta*, selected and new poems, Bogdan A. Popović, 1993, *Mariatheresiopolis*, translated into Hungarian with I. B. Foki, 1996, *Medureљe*, 1999, *Kutija od peska*, selected and new poems, Vasa Pavković, 2012. Published novels: *Scenografija za vetrar*, 2002, 2003, *Velosiped gospodina Vermesa*, 2010. Published poems: *Kinovar*, 2007, 2008.

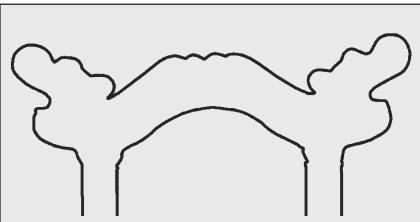
He has won A number of Awards and recognitions.

* * *

Миљана Пешикан (1996), рођена у Пећи. Завршила мастер студије на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду, на одсеку за Романистику. Објављивала је преводе у часопису *Zlatna greda*. Живи и ради у Новом Саду.

*

Miljana Pešikan (1996), was born in Peć. She acquired her MA from the Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, the Department of Romance Studies. Her translations have been published in *Zlatna greda* literary magazine. She lives and works in Novi Sad.

ПЕТНАЕСТИ МЕЂУНАРОДНИ
НОВОСАДСКИ КЊИЖЕВНИ
ФЕСТИВАЛ

THE FIFTEENTH INTERNATIONAL
NOVI SAD LITERATURE FESTIVAL
16th–18th Decembar 2020

Нови Сад * Novi Sad

Друштво књижевника Војводине
Association of Writers of Vojvodina
* Serbia

Браће Рибникар 5,
21000 Нови Сад * Србија

zlatnagreda@neobee.net

* www.dkv.org.rs * +381 21 6542 432
[www.facebook.com/InternationalNoviSadLiteratureFestival-Međunarodni novosadski knjževni festival](http://www.facebook.com/InternationalNoviSadLiteratureFestival-Međunarodni-novosadski-knjževni-festival)

Поштованi,

Позивамо Вас да учествујете на једнодневном симпозијуму који ће бити посвећен теми **Књижевност и болест** који ће се одржати у оквиру Петнаестог **Међународног новосадског књижевног фестивала, 17. децембар, четвртак**, Омладински дигитални центар, Градска библиотека Нови Сад 10,00–12,30.

Позвани су: Алпар Лошонц, Драган Проле, Владимир Гвозден, Корнелија Фараго, Бојан Јовановић, Срђан Дамњановић, Дамир Смиљанић.

Молим Вас да прихватите наш позив и да нам, ради реализације симпозијума, доставите наслов и кратки резиме вашег прилога на адресу Друштва, или мејлом до 20. децембра.

Текстови би требало да буду обима од 6 до 16 страна нормалног прореда. Дужина излагања се ограничава на 15 минута.

Прилог ћемо објавити у часопису *Златна греда*, а ауторске хонораре, трошкове пута и боравка у Новом Саду, сноси ДКВ.

С поштовањем,

Јован Зивлак,
Директор МНКФ

Алпар Лошонц

Књижевност као компетентна интерпретација болести

Вирџинија Вулф је у чувеном чланку¹ из 1926 ламентирала над тим да је књижевност недовољна заинтересована за репрезентацију болести и то упркос томе што болест доноси са собом *сипришталну* промену. Тек неколико писаца је дало одговарајући допринос, каже она, можда Марсел Пруст, и наравно Томас де Квинси пре свих. Но роман би требао да се посвети грипу, епичке поеме бактеријским инфекцијама, оде би требало да тематизују плућне болести, песме би требало да адресирају зубоболju.

Међутим, дотичну ламентацију Вирџиније Вулф (уз додатак ауторке да би читаоци могли да негодују да је књижевни текст рецимо о инфлуенци унапред ускраћен у погледу развијања одговарајућих наративних суквеници), не треба разумети као дијагнозу која разоткрива суштину. Виште је то једна перформативна радња која је у жељи да интензивира и тадашње књижевне покушаје артикулације болести изнедрила један *айел* писцима. Пишите што више о болестима!

У ствари, превише тога и из раније књижевности се не може у довольној мери разумети уколико се без неких додатака прати дискурс Вирџиније Вулф. Наиме, можемо ли нпр. пренебрегавати познату изреку њеног савременика, мета-психолошки настројеног Фројда, да он ништа није изумео у односу на оно што су песници већ давно уобличили? Није ли то јасно признање упућено књижевности, да је она и више него компетентна у погледу говора о болести? Или, можемо ли нпр. разумети једног Достојевског без епилепсије која је за њега не само предмет одређеног књижевног захвата него и *spiritus motens*, то јест нешто што покреће мишљење управо у оном смислу што Вулфова хоће, наиме у смислу спиритуалне трансформације? Није ли та-

ко да су болести код једног Шекспира почев од Леди Магбет до осталих увек одређене и спиритуалним хоризонтом? Можемо ли ишта знати о романтизму уколико не узимамо у обзир култне, сублимиране плућне болести међу његовим пропонентима, али и романтизму дубоко укорењену меланхолију?

Одиста, књижевност као посебан режим артикулације смисла и бесмисла је одувек *распейта* између тога да буде фасцинирана болестима и да напросто одражава оно што свакодневни човек искушава као грозоту, односно као обеспокојавајуће искуство поводом болести. Болест је заправо одувек амбивалентни повод, као и дискурзивни оквир који подарује снажне импулсе књижевној производњи. И ако је тако, онда књижевност је могућност да се разбија парализа која нас вреба када нас опака болест напада.

Према томе, то да је болест много више, неизмерно више од пуког испољавања патолошког момента у на ма, књижевност изражава свим својим бићем. Болест није тек оруђе књижевности, она није ни допунски моменат, колико је хоризонт. Да је болест више од пуког ослабљења психофизичке снаге, да она садржи у себи више значења од семантике ослабљеног витализма, то књижевност заиста посредује. Тачније, болест производи *вишак значења искуства болести* и у односу и на патологију и на генералну слабост, мада разуме се да књижевност исповеда о слабости, о насиљу које се спроводи према психоматској егзистенцији. Књижевност открива трагове наших непрестаних прича о болестима, она извештава о тој нашој оригиналној кхркости текстуализујући присиле које се крију у болестима, тако и притисак принуде која се очитује посредством болести. Заправо, ако болест схватамо као неку врсту "подтекста" који фигурира у нашим конвенционалним/свакодневним причама, тада књижевност показује своју клиничку/медицинску компетентност тако што накнадно реконструи-

* Virginia Woolf, On Being Ill, *Selected Essays*. Ed. David Bradshaw. Oxford: Oxford UP, 2009. 101-10

ше семантичко поље болести. Књижевност увлачи болест у своју текстуалну продукцију и показује њену многозначност.

Ако постоји нешто фасцинантно у болести за књижевност онда је то моменат да болест има етифанијски ефекат. Депресивни људи су у ситуацији тмурне пустоши, ипак они су лукцидници од осталих, каже једна студија. Књижевност се саплиће у овој консталацији. Помоћу ње излази на површину оно што се иначе скрива, појављује се оно што нема манифестни садржај, искушава се оно што је дотад било неискушавано. И сви они који тако размишљају болест осећају као терен борбе, али је жеље преобратити у процес учења. Књижевност, барем када је у својој најбољој варијанти, зна трошност оног конформистичког осећаја из капиталистичке свакодневице која из болести или непостојања болести прави престиж, јер оболели човек је дакако ван строја, односно с оне стране рада.

И у књижевном одношењу према болести проговара и жеља у погледу исповедања, "Ja" које је заробљено болешћу јесте исповедничко "ja" које тражи форму манифестације. *Ja сам своја болест*, јесам пошто сам болестан, најзад, док сам болестан, мада јесам постављен у перспективу смрти, ипак сам с ове стране живота, то јест још увек удаљен од смрти која је с оне стране искуства. То поручује онај који себе искушава у болести. И болест при томе тражи нарацију, приповедање *противно до^{гађају смрти}*. Чак и лекар и његова/њена дијагноза зависи од амнезије која се претичи у нарацију. Понекад ту нарацију исписује оно поменуто "Ja"

које жeli исповедање: у томе се манифестије још и жеља за искреношћу, јер је болест поље у којем искреност тражи испуњење. Ако одиста постоји дубока везаност романтичара за исписивање болести онда је то управо моменат тражења искрености, болест се барем не претвара, не лаже чак ни када шаље потгрешне сигнале.

Психосоматска одређеност болести је права правцата ризница за књижевност: трагедија црпи из ње могућност патоса, комедија налази у њој извор за смех, за њу су и ревносни или неспретни доктори отелевљења нечега што заслужује смех, за Гетеа у Вилхелм Мајстеру је болест терен на којем се показује размах просветитељства, мада и његове границе.

Но истовремено да забележим чињеницу да нарација о болести није само аутонарација, није увек и безрезервно повод за искреност, него долажење до смисла посредством другог човека: то је феномен лекара-писца. Почиње вероватно са апостолом Луком, култним именом хришћанства који дакако извршно исписује религиозну текстуру, али погледају ли се његови описи о болестима и бродолому (који касније постаје неизоставна метафора европске културе) тада је јасно да се ради о лекару који је истовремено и писац са књижевним потенцијалима.

И ако прођем кроз векове ко би могао да пренебрегава Чехова-посетиоца затворених људи који су увек погођени болестима и који су подређени опакој агресији влаге која полако или сигурно уништава органе? И ту је нпр. песник-лекар Готфрид Бен иначе оптужен да је био превише по-постљив у односима на нацисте. Он је артикулисао свој надасве сложени живот песника, лекара као двоструки живот који растворава сваку синтезу, као што се фигура кентаура опира сједињавању, тако и фигура двоструког живота, то јест разједињеност делања и вођења личног живота ломи синтезе. Тек на основу тога би се вероватно разумевало зашто Бен, у тој двострукој перспективи интенционално одустаје од узимања у обзор унутрашњег живота својих пацијената у његовим за ову тему релевантним делима, као у његовој новели *Мозак*. Сапостојање са аналозним елементима, уско заједништво литерарног и медицинског дискурса презентује и његов савременик Алфред Деблин, мада вероватно више

са нагласком на аналогији између лекара и аутора књижевности.

Ипак, без обзира на ове разлике и за лекара-писца се мора одмеравати оно што је Платон саветовао лекарима у *Политијеји*, наиме, да они на себи искушавају болести, да на властитом телу искушавају све болести, штавише да не треба да буду челично здраве природе, иначе неће моћи да помогну другима. Превише здрав лекар оскудева у емпатији, у разумевању, ето тако каже онај човек за кога се наводи да је све што касније следи са нека додата фуснота.

И ако је тако тада можемо рећи да Платон дословно тражи постојање елемената самоодноса: лекар преко другог искушава и себе, или обрнуто, односно по Платону постоји немогућност претварања болести у предметни однос – болест натписује предметне релације и зато инволвира чак и оног који лечи. Ми бисмо могли да додамо да то важи и за лекара-писца који тематизује болест, но увек увлачи у игру и себе. Сходно томе лекар доспева до суштине болести тек уколико је довољно самоодносећи, уколико увек урачунава и себе.

Но ако сам већ наишао на Бена, желим само да нагласим и оно што звучи као евидентија, али је треба добро одвагати и не можемо је не узети у обзир. Однос здравља и болести, семантика болести: све је то наиме друштвено посредовано. Чак се и оно што је сингуларно-лично преплама преко друштвених значења. Појам здравља носи на себи печат оног историјско-друштвеног, лако се може приметити да се померају границе између здравља и болести, оно што се некад сматрало болесним касније губи исту стигму. Тако ни тело које Вирцинија Вулф жели да тумачи на нов начин није имуно на друштвена посредовања, заправо наше тело никад није потпуно наше, никада није потпуно ексклузивно, увек има одређене екстерне ефекте. Вероватно пандемијске болести показују најснажније дотичну дубоку утканост болести у оно што можемо назвати нашом биосоцијалношћу која одржава разлику између друштвеног и биолошког ипак не скида очи ни са момената њихове испрелетености.

Да здравље и болест нису одвојени, да се они не могу ни одвајати ни једног тренутка можемо сазнати макар од Ничеа који ионако бивајући писцем инстинкта лечења у човеку својеврсно говори о томе да спрам болести увек постоји лек, наиме, оно

што он иначе назива руским фатализмом. И свакако не треба превише инсистирати на болести која изазива сажаљење, то је ионако култивирање слабих *à la хришћанство*, колико неговати снагу здравих. Ниче који пуца на хришћанство удара и на социјализам; социјализам хоће колективну негу болести, она показује колективизовано сажаљење према слабима. Његова парадигма субверзивног мишљења који иде против ока- мењене традиције те које се афирмише као лек-терапеутика може се применити и на књижевност која увек има нечег клиничког у себи. И размишља ли се тако онда је и писац нека врста терепаута, или физиолога како би поменути Немац говорио да- како ослањајући се на појмове његове епохе.

То ипак не требало да значи да се здравље и болест утапају једно у друго. Здравље доживљавамо увек као *нетематизовано* искуство: уколико нисмо заробљени у односу на навалу болести здравље искушавамо као нешто што не завређује пажњу, јер, и о томе је већ Анри Мишо проговорио, када смо здрави онда наши органи ћуте као заливени, обавијени су ћутњом и немамо никаквих разлога да говоримо или да брљамо о њима.

Својевремено је филозоф Лайбниц у једној полемици напростио изједначио оно бити добро са здрављем то јест са оним што је он називао средњим стањем. Здравље је, дакле, ово "средње" стање, ситуација без бола и патње, оно није предмет књижевности (кажемо то већ ми), оно је предмет медицинског маркетинга, биополитичке технологије, приручника за живот у касном капитализму.

При томе, свесни смо различитих варијација значења болести која су динамизовала и књижевну рефлексивност. У значајним секвенцима средњег века болест је непобитни доказ грешности на делу и корумпираности палог човека који се осуђује на немогућност достизања среће. Болесник је унижено и нечисто биће, кога треба подвргнути религијској хигијени. Ипак, болест је казна која пристиче, то се понавља, макар на другачији начин, и у модернитету када се болесник одвлачи од тржишта рада или када му бива смањена плата од стране послодавца. Књижевност се, уколико је схватамо као контрадискурс, опире десубјективацији која је нужно задесила медицину а која се у новом веку одрекла од поимања болести

као зла и тако тендирала ка томе да болест посматра као статистички случај.

То што је болест увек посредована друштвеним значењима чини је материјалом за политику, или за политичке метафоре. Иначе не бисмо могли разумети ни *Чаробни бреџ* Томаса Мана који тако рећи на болесном телу појединца у санаторијуму изводи тигатински сукоб постојећих сила. Овде је књижевност медијум презентације санаторијума са болесницима који нема ни почетак ни крај него се утапа у бескрајни процес одређен болестима. Као што не бисмо могли схватити без тога ни другог јунака Томаса Мана, наиме Адријана Леверкина (*Доктор Фаустус*), који посредством разорне болести-корумпирања тела, наиме сифилиса, сведочи о положају уметника у капитализму. Чак и Кант, писац здравља и болести, у једном чувеном чланку (где иначе призыва сцену поводом једног болесника који дословно каже да *пройада у нейресстаном болијику*) после расправе о болестима и здрављу прелази директно на политику. Као да политика и болест бивају на истом нивоу. (Болест је прожета политиком, одређени писци приписују јој директно политичко значење; тако ће Делез адресирати шизофренију као експлозивну политичку снагу).

Фуко је на познати начин изврнуо стари став да је душа затвор за тело, наводећи да је тело затвор за душу. Верујем да овај моменат погађа и наше разумевање болести, заправо и начин како књижевност уопште може приступити болести. Истовремено нисам сигуран да је Фукоова поената једнозначна и иреверзибилна. Шта ако истовремено постоји и једно и друго, наиме и то да је и душа, ма како је разумевамо, затвор за тело, али можемо да извештавамо и о томе да и тело зна да буде затвор за душу? (иначе знамо да је Фуко имао на уму увек тело које је дресирано, дисциплиновано) Како бисмо могли из ове перспективе тела/душе објаснити нпр. рецимо данашњу високу усредсређеност на мозак као поље поводом којег се испољавају многобројни конфликти и поводом којег се сматра да би и капитализам желео да имитира мозак?

Болест је у сваком случају израз нашег биосоцијалног бића при чему постоји непрестана поларизованост између природног и друштвеног у нама. *Можемо рећи да је болесност месец испољавања различијосији природног и друштвеног, али у јединственог*. Ово је истовремено драгачији став у односу на некадашње стоике који су третирали болест као поремећај у односу на природу а лечење као процес који би требао да прати налог природе. Чак је и просветитељ Дидро веровао да природа не чини ништа некоректно. Али, није тако: природа ипак чини некоректне ствари према човеку. *Дакако, још више уколико је човек тлачи.* Пандемија сведочи о томе. И модерна књижевност стоји у овој ситуацији, она је одређена овом консталацијом, то је њен хоризонт.

* * *

Сажетак

Alpar Lošonc

Књижевност као компетентна интерпретација болести

Болест је у сваком случају израз нашег биосоцијалног бића при чему постоји непрестана поларизованост између природног и друштвеног у нама. *Можемо рећи да је болесност месец испољавања различијосији природног и друштвеног, али у јединственог*. Ово је истовремено драгачији став у односу на некадашње стоике који су третирали болест као поремећај у односу на природу а лечење као процес који би требао да прати налог природе. Чак је и просветитељ Дидро веровао да природа не чини ништа некоректно. Али, није тако: природа ипак чини некоректне ствари према човеку. *Дакако, још више уколико је човек тлачи.* Пандемија сведочи о томе. И модерна књижевност стоји у овој ситуацији, она је одређена овом консталацијом, то је њен хоризонт.

*

Summary

Alpar Lošonc

Literature as a competent interpretation of disease

The disease is, in any case, an expression of our biosocial being, whereas there is a constant polarization between the natural and the social in us. *We can say that the disease is a place of manifestation of the difference between the natural and the social, but unified.* This is, at the same time, a different attitude in relation to the former Stoics who treated the disease as a disorder in relation to nature, and the treatment as a process that should follow the order of nature. Even the educator Diderot believed that nature does nothing wrong. But, it is not like that: nature still does incorrect things to man. *Of course, even more so if a person oppresses it.* This pandemic testifies to that. And the modern literature stands in this situation, determined by this constellation, and that is its horizon.

Дамир Смиљанић

Трагедија медиокритета. Против патологизације уметника

Свој прилог ћу да започнем провокативном тезом да немају само уметничка дела *aury*, већ да је поседују и сами уметници. Али и ова има исту судбину као и она њихових дела. Стога овде треба да се покаже, како се – аналогно Бењаминовој дијагнози о уништењу ауре уметничког дела¹ – полако губи аура самог уметника, онај нимбус што га окружује од античких времена до неокласицизма и романтизма. То пропадање ауре самих стваралаца биће приказано на промени естетичке семантике – конкретно, на примеру употребе појма *генија* којим се својевремено идеализовала фигура уметничког ствараоца. Тада појам и читава помпезна реторика која га је пратила одавно је изашла из моде. Ради се о категорији која је некад приписивана стваралачким личностима на пољу науке, уметности и културног живота, посебно оним чије идеје и дела краси квалитет изузетно вредног, културно значајног, па чак и непролазног. Међутим, патина тог појма временом се излизала и данас се он само спорадично употребљава, пре у пренесеном, него у научно релевантном смислу. Тако је рашчарање култа генијалног ствараоца једна од дискутилних тековина модерног доба.

Али, као што је већ речено, појам генија другачије се вредновао у ранијим временима. Посебно је током успона *романтизма* као књижевног правца и културног феномена идеја генијалности као главна црта стваралачке личности била популарна – што и не чуди, јер су његови представници радо самима себи приписивали тај епитет. Или чак степеновали: "[О]но што се обично назива генијем – то је геније генија", како то у једном свом фрагменту каже Но-валис.² Али тај наратив брзо се истрошио услед реакције у виду појаве и све већег јачања *реалистичких* тенденција у књижевности. Категорија генијалности има дискриминаторну функцију – она служи јасном раздавању карактера и способности пре свега естетски надарене особе

од интелектуално неупадљиве и по-мало борниране личности человека непријемчивог за естетски укус и вредности. Уздизање сопствене креативности до готово божанских висина код романтичара иде руку уз руку с презиром према оном грађанском, обичном и корисном или, како то хроничар романтизма, Ридигер Зафрански у својој бриљантној историјској студији каже: са "анксиозношћу према нормалности". Они антиципирају надолазеће "рашчарање света" (Макс Вебер) које ће постати главно обележје модерног времена и у оквиру којег ће уметник изгубити ореол миљеника музике и богоства.

Свог антипода романтичарска фигура генија нашла је у оној *филистру*. Филисти су људи који свет гледају само као ресурс за своје интересе и потребе, којима је на првом – и последњем – mestu (материјална) корист. Они прецењују норму и хипостазирају оно нормално, а немају смисла за оно што му противречи или што га надилази. Оно чудновато се не признаје у својој самосталности, већ се подводи под норму. Како то Зафрански ефектно описује, "[Ф]илистар је човек ресентимана који изванредно узима обично и покушава да узвишено умањи"; "[Р]ади се, dakle, о људима који себи забрањују чуђење и дивљење"; и даље: "[О]ни не само да немају машту, њима је сумњив свако за кога верују да је има сувише."³ Ако је филистар био презрен од стране романтичара због те своје ускогрудости, сада тај исти заговорник приземних вредности почиње да се обрачунава са имиџом романтичара као несрћних стваралачких душа које је бујна машта одвојила од стварности, па се боље осећају у својим умишљеним артистичким световима.

Допринос "приземљењу" романтичарских сањара дала је у току XIX века официјелна (академска) психологија – иако је она, што је иронија судбине, оспорила да душа уопште постоји. Јавља се сумња да уз генијалност иде нека врста душевног поремећаја, штавише, већ генијалност

по себи почиње да се разматра као патолошка девијација што је треба засебно истражити средствима психолошке науке. Геније постаје случај за психијатра. Довољно је присетити се студије Чезареа Ломброза *Геније и лудило* (1872). У њој се чак сматра научно (!) доказаном хипотеза да су генијалност и лудило сродне појаве. "Баш је тужна ова наша мисија", пише италијански учењак у уводу свог дела, "да морамо аналитичким маказама, један по један, да сецкамо и уништавамо оне осетљиве и разнобојне велове, којима се укравашава и обмањује човек у својој надменој скучености духа, и може да замени обожавање идоле, најслађе снове, само за залеђене снове циника! Толико је кобна и религија истине! Тако физиолог не зазире да, малопомало, претвори лубав у игру прашника и тучка... и мисао у неплодни покрет молекула."⁴ Напослетку, "[Ч]ак су и генија, ту усамљену људску снагу, пред којом се може, без стида, клекнути на колена, психијатри, и то не мали број, протерали заједно са злочином, међу облике тератологије људске памети, међу подврсте лудила."⁵ Оправдање овог "немилосрдног скрњављења" тражи се у историјској чињеници да су већ Платон и Аристотел, утемељивачи европске мисли, наводили како песници и други уметници (мада и профети и врачаре) стварају у некој врсти транса и делиријума. И док су стари Грци сматрали да је овакво стање духовне егзалитиранисти у извесном смислу дар божанства, модерни неурологи и психијатри, не већујући боговима, него својој професији (и разноразним новинским извеštajima⁶), разоткрили су тај мит о

генијалним ствараоцима и сматрали да ови своју сабраћу имају у лудацима и злочинцима.⁷ Једино ако сами нису подлегли неким другим демонима и креирали неке друге митове. У сваком случају, психијатријско огњење генијалности је у неку руку освета филистра за понижења претрпљена од романтичарских занесењака и ироничара. Психологија постаје уточиште за лечење – или марак за отрежење – оних који су сувише рано убедили себе да их њихов ескапизам може ослободити од стега стварности.

*

И на нашим просторима разоткривање уметничке генијалности нашло је своје присталице. Назив мог прилога није случајно алузија на књигу једног домаћег медицинског стручњака, Владимира Станојевића,⁸ на књигу *Трагедија генија. Душевни поремећаји знаменићих људи* (прво издање изашло је 1924. године под називом *Лудило и култура*, друго издање 1959. године). Ова књига доживела је више "дивљих" репринт издања и може се сваке године наћи на београдском Сајму књига – бестселер што га радознали читалац може наћи поред Вајнингеровог *Пола и карактера* и других старијих дела која уживају извесну популарност код шире читалачке публике. У том делу аутор даје *анализу* близу четрдесет познатих аутора, пре свега уметничких стваралаца (не ради се нужно само о уметницима, али ови доминирају). Тако су, између осталих, "жртве" Станојевићеве психопатолошке анализе и следећи књижевници: Данте, Шекспир, Гете, Балзак, Хајне, Бодлер, Вајлд, Толстој. Њихова анализа се углавном спроводи по истом обрасцу: даје се биографски приказ тих личности, а тамо где је могуће томе се пријадају сведочанства, извештаји и дијагнозе "експерата", лекара и психијатара.⁹ Отежавајућа околност за проучавање живота стваралачких личности јесте недостатак информација и недовољна поузданост извора, као и не тако обимна документација у виду медицинских налаза и дијагноза што по Станојевићевом мишљењу откривају највише детаља о животима дотичних људи. Он наводи и један етички оправдан разлог за недостатак информација: лекари који су се бавили болешћу важних историјских

личности држали су се хипократовске максиме по којој лекар треба да буде дискретан и не саопштава другима све детаље у вези са одређеном болешћу свог пацијента.

Примера ради, у уводу дела књиге посвећеном личности и делу чувеног америчког писца Едгара Алана Поа, Станојевић указује на негативне последице употребе алкохола, позивајући се на статистичке податке психијатара, криминолога и еугеничара (!) којима је наводно потврђено да висок удео популације има генетски нездраву децу, уколико се међу њивим родитељима, рођацима и предацима налазе они што су се одали пороку алкохолизма. Занимљиво је да се тзв. "светски бол" (*Weltschmerz*) може објаснити као пропратна појава *дисоманије*: "У наступу таквог стања, алкохоличар трпи некакав 'светски бол', носталгију, не подноси ни самог себе, и врло је раздражљив. Да би се ослободио свега тога, тражију како алкохолно пиће и напија се до губитка свести. То стање траје неколико дана, затим нестаје, да би се касније поновило."¹⁰ Под утицајем претераног конзума алкохолних пића попуштају више когнитивне функције, страдају памћење и расуђивање. "На рушевинама такве психе код многих алкохоличара само једна особина остаје нетакнута, иако у доста изменјеном виду. То је – машта."¹¹ Али машта се све више изопачава, а уколико се ради о машти уметника, она се све више развија у правцу "фантastičnosti, језиве мистериозности и страве". И тако се стичу предуслови за разумевање опуса Е. А. Поа. С обзиром да потиче из не баш здраве породице,¹² а да је већ у раној младости иadol-

ентном добу показивао знаке проблематичног и ексцентричног карактера, по психијатријској "логици" не изненађује да се По одао пороцима алкохолизма и коцкања. Тиме пада светло и на његов стил писања и теме којима се бавио: живописно приказивање граничних ситуација у које доспева људско биће, мрачних страна људске природе, екстремних емоција попут страха и језе, авети и других сабласних бића. Поове приче обилују морбидним карактерима, неретко се у њима дешавају свирепа убиства, јунаци доживљавају праву агонију суочавајући се са смртним опасностима; уопште, приказује се смрт у разним облицима и варијацијама – те приче дословно умеју да дочарају *атмосферу смрти*.¹³ "Књижевна дела Едгара Поа су, у ствари, његова аутобиографија и исповест његове поремећене душе."¹⁴ По Станојевићу она су доказ за то да је По био настрана личност, тиме кандидат за мало жешћу психотерапију, а не само за ону одвикавања од алкохола.

Своје умеће разоткривања тајни поовог стваралаштва Станојевић покушава да опроба на неколико примера, између остalog и на оном приповетке "Пад куће Ашера".¹⁵ Међутим он даје само кратак опис приповетке, тачније оскудне радње приказане у њој,¹⁶ а изостаје анализа која би онда разоткрила везу између приказа суморне атмосфере здања породице Ашер и дешавања у њој с једне стране и душевног стања аутора приповетке с друге. Намерно се набрајају она места у којима је реч о "тузи", "страху", "ужасу", "апатији", "болести", "смрти" – а ових је у Повојним причама одиста напретек. Али

изостаје покушај разумевања смисла употребе тих речи, посебно у дочаравању атмосфере болести и смрти, што јесте једна специфичност Поовог стила. Неко ће рећи – о томе треба да говори естетичар или теоретичар књижевности, док психолог има сасвим други интерес у проучавању неког уметничког дела. Али онда се може поставити питање, који интерес има читалац Поове приповетке – да ли да сазна нешто о душевном стању њеног аутора или о психологији приказаних ликова и симболици слика и метафора коришћених у тој причи. По нам у својој причи даје психограм једног друштвеног слоја који је дословно предиздисајем и што не може ништа више креативно да остави за собом. То је поента приче о инцестузним везама чланова породице Ашер, а не дословно приказ дегенерације аристократског поколења – још мање одраз болесне душе приповедача који би се заносио могућношћу таквих веза.¹⁷ Оно што је мимо тога ефекат Поовог умећа јесте да својим описом одређене атмосфере ту атмосферу дословно сâm *евоцира* – читајући причу, бивамо увучени у атмосферу суморне куће Ашера, ми сами постајемо сведоци пропадања једног нараштаја, као да смо усред просторије у кући која ће ускоро да се уруши и нестане у дубини рибњака што се простирао пред њом. Станојевић пише да је По био прави "*Stimmungsmensch*", у смислу човека подложног тренутним расположењима,¹⁸ или ја бих пре рекао у смислу човека способног да резонује штимунг и да га језички изрази, тако да се и у читаоцима створи одговарајући утисак. То је поетско умеће, синестетски дар,¹⁹ а не последица превише попијеног пића или изопаченог карактера.

Дакле, шта нам патографска анализа каже о самом делу? Да ли је Поова визија изопачене стварности последица његовог под дејством алкохола изопаченог ума? Да ли то значи да Станојевић нагиње к некој врсти вулгарног материјализма, када покушава да објасни како долази до наведених психичких поремећаја? У овом случају то би значило да би подложност халуцинацијама (*delirium tremens*) могла каузално да се објасни из претеране употребе алкохола. По тој каузалној логици сваки алкохоличар имао би онда идеалне предиспозиције за стварање фантастичних прича и романа на основу алкохолом проузрокованих психич-

ких стања. Па ипак то није случај. Дакле, директна каузална или макар мотивациона веза између болесне диспозиције и ствараљачке снаге тешко може да се пронађе.²⁰ Довољно би било пронаћи неколико аутора код којих не може да се детектује највени порок алкохолизма, а да су ипак били склони екстремним психичким стањима, па да патографски приступ изгуби тло под ногама. Наравно, може се рећи да нисмо довольно упознати с психичким животом наведених "апстинената", а када бисмо ископали неке тајне детаље из њихових живота, вероватно би пронашли знакове неке настраности. Али чак и да претпоставимо да је та квих неоткривених индиција било, самим тиме да је код одговарајућег аутора постојала нека прећутана болест или мана, шта би нам то могло рећи о квалитету његовог стварања?

Сваки психологизам, па и овај разоткривајући, који у оном генијалном наводно проналази знакове психичке растројености или чак болести, понавља грешку која му је у филозофском контексту одавно приписана као недостатак: промашивање смисла за разлику између *генезе* и *важења*. Уметничка дела имају своју *структуртуру*, она нису напросто директни излив креативности из спонтане инспирације одређеног тренутка. Структурирање дела захтева дуготрајан мисаони напор, а то укључује и самокорекцију – одбацивање оног што се не уклапа у структуру дела. И приликом уметничког стварања важи фалсификацијонистичко правило *trial and error* (говорећи обичним језиком: да се учи из грешака). Када би уметницима све ишло од руке, чим би се појавила генијална искра у њиховим главама, онда би они одиста личили на оне смртнике из античких времена што их је запоседала нека божанска моћ и подстичала на уметничко стварање. *Формални* моменат уметничком делу тек даје његов индивидуални печат или тачније: варијација тог момента која свакако може да поприми идио-синкратичне димензије. Рад уметника на форми и структури дела је кључан, а не тренутна инспирација. Устројство психе ствараоца свакако заслужује пажњу, али формални или технички аспект уметничког стварања је много важнији, макар за филозофску анализу. Показује се како су све чисто субјективистички и биографски оријентисане теорије уметничког стварања недостатне, ако се

у обзир не узме и објективна страна стварања, оно што уметник створи, на чему он мукотрпно ради.

*

Оно што сам овде само скицирао требало би даље развијати. Дакле, прво би требало да се прикаже представа о генијалном ствараоцу као посебном типу човека којој су поред романтичарских мислилаца на свој начин допринели и неки филозофи попут Шопенхауера или Вајнингера. Академска психологија и терапетуски усмерена психотерапија свој успон могу да захвале управо суноврату класичних и романтичарских вредности. Болест се више не види као нека шанса за сазнање, већ као оно што само треба (научно) сазнати и учинити транспарентним – и на крају отклонити. Док је раније болест могла да буде чак и нека врста ствараљачког стимуланса, сада је она само пуко одступање од одређене норме и – како је то већ Фуко описао – ваља применити строги дисциплински режим, како би се умишљене бубице избациле из главе квазигенија и како би се ови дисциплинували за обичан грађански живот. А питање је није ли сама нормалност нека врста болести, посебно ако почива на дисциплиновању и елиминисању сваке другости. Авангарда је на други начин била протест против те нормализације која је управо прекрила абнормалност и лудило саме стварности.

А на крају би требало поставити дубље питање – није ли можда нека врста болести, па била она макар само умишљена, предуслов креативне личности и умећа стварања. Другим речима – не мора ли уметник да буде до извесне мере непредвидив за своје савременике и да свет изокрене наопаке, како би га боље видео или приказао у својим делима? По, о којем је било речи, имао је чак смелу претпоставку: "Људи ме држе за лудака; али није сасвим разјашњено, да ли лудило јесте или није највиша интелигенција – да ли оно што је најбриљантније – да ли оно најдубље у нама – извире, заправо, из болесног ума – из стања егзалираног разума на рачун здраве памети."²¹ Сама уметност је терапија од лудила стварности што себе проглашава нормом спрам које се треба оријентисати у сопственом понашању. Код таквог схватања уметности болест постаје главни замајац креативности

– без обзира да ли је сама разлог другачијег виђења света или нам преко уметничких творевина отвара један сасвим други поглед на свет. Видети накратко свет очима екстазичне личности неког уметника може нам отворити шире видике од погледа медицинског стручњака пред којим свака велика уметност остаје недокучива тајна.

Сажетак

Дамир Смиљанић

Трагедија медиокритета. Против патологизације уметника

Прилог се бави променом односа према уметницима као стваралачким личностима. Раније се сматрало да уметници стварају под утицајем готово божанског надахнућа. Романтизам је потом стилизовао способност стварања у фигури генија, чиме је уметника требало издвојити од обичних смртника. Међутим, оно што је требало да постане шифра за разумевање стваралачке личности, ускоро се у оквиру академске психологије преобраћа у својеврсну стигму тог типа личности. Лекари попут Ломброза препознали су у генијалности неку врсту болести, чак и њену сродност с лудилом. Перспектива се сад преокреће – просек, шта год овај био, постаје норма, а оно што је испод и изнад норме изједначава се с ненормалним и сматра девијантним. Последица таквог превредновања просека и обезвређења девијације биле су кобне по перцепцију уметника не само на крају XIX века. Задатак прилога је да разоткрије мотиве патологизације уметника и укаже на дубљу везу између болести и самог стварања. Можда управо болест даје подстрек за даље образовање личности у свету пуном болних противречности. Трагедија не лежи на страни генија, него пре на страни оних који их погрешно разумеју.

*

Summary

Damir Smiljanić

The tragedy of mediocrity. Against the pathologization of artists

The article deals with the change of attitudes towards artists as creative personalities. Earlier, it was considered that artists create under the influence of almost divine inspiration. Romanticism then stylized the ability to create in the figure of a genius, which should have distinguished the artist from ordinary human beings. However, what was supposed to become a code for understanding the creative personality soon turned into a kind of stigma of that

type of personality within the framework of academic psychology. Doctors like Lombroso recognized in genius a kind of disease, even its affinity with madness. The perspective is now reversed – the average, whatever it is, becomes the norm, and what is under and over the norm is equated with the abnormal and considered deviant. The consequence of such a revaluation of the average and the devaluation of deviation were fatal to the perception of artists not only at the end of the 19th century. The task of the article is to reveal the motives of the artist's pathologization and to point out the deeper connection between the disease and the creation itself. Perhaps it is the disease that gives impetus to the further education of the individual in a world full of painful contradictions. Tragedy does not lie on the side of geniuses, but rather on the side of those who misunderstand them.

*

БЕЛЕШКЕ:

¹ Упор. његов класични текст о тој проблематици: Валтер Бењамин, "Уметничко дело у раздобљу његове техничке репродуктивности", у: Валтер Бењамин, *Изабрана дела 1*. Једносмерна улица. Берлинско детињство. О фотографији и уметности, Службени гласник, Београд 2011, стр. 246–285.

² Novalis, *Fragmente und Studien. Die Christenheit oder Europa*, Philipp Reclam jun., Stuttgart 1984, стр. 9. [С немачког превео аутор, Д. С.]

³ Ридигер Зафрански, *Романтизам*. Једна немачка афера, Адреса, Нови Сад 2011, стр. 146.

⁴ Чезаре Ломброзо, *Геније и лудило*, Логос, Београд 2010, стр. 7.

⁵ На истом месту.

⁶ Упор. први додатак "Новине које су излазиле у лудницама", у: исто, стр. 96–128.

⁷ Ломброзо нешто ублажава своје увиде у полемичкој преписци с једним другим стручњаком, Бонучијем: "Када се све узме у обзир, не кажем да је генијалност душевни поремећај, већ једна претерана неуравнотеженост мождане активности и сензибилности, која се манифестије физичким појавама, која се надомешта манама у другим организмским активностима, и у другим странама same сензибилности, а то ми објашњава могућност тако честог поистовећивања генијалности са лудилом." (Исто, стр. 156.)

⁸ Владимир Станојевић (1886–1978) био је војни лекар, историчар медицине, а међу његове заслуге спада оснивање *Музеја српској лекарској друштву*. Упор. биографске и друге информације на следећем сајту: [https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Vladimir_Stanojevic_\(lekar\)](https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Vladimir_Stanojevic_(lekar))

⁹ Извесни др Кабанес је у француској медицинској историографији одиграо улогу таквог "разоткривача" тајни великана, како се може и закључити из наслова његових књига и поглавља у

њима: "Куриозитети историје", "Историја осветљена клиником", "Интимне нарави у прошлости", "Тајни кабинет историје", "Индискреције историје", "Крунисани лудаци", "Незнани Балзак" и сл. Већ по својим насловима овакви текстови треба да подстакну знатижељу читалаца – и издавачких кућа које жуде за бестселерима. Упор. о томе Владимир Станојевић, *Трагедија генија*. Душевни поремећаји знаменитих људи, Обрадовић, Београд 2009, стр. 18.

¹⁰ Исто, стр. 206.

¹¹ Исто, стр. 207.

¹² Без утезања Станојевић пише: "Сестра му је била идиот, а брат душевно неуравнотежен." (Исто, стр. 208.)

¹³ Упор. о томе у: Дамир Смиљанић, *Атмосфера смрти*. Студија из синестетике, Адреса, Нови Сад 2018, стр. 109–117, 169–177.

¹⁴ Владимир Станојевић, *Трагедија генија*, стр. 215.

¹⁵ Едгар Алан По, "Пад куће Ашера", у: Едгар Алан По, *Сабране приче*, друго издање, Танеси, Београд 2018, стр. 254–270.

¹⁶ По обично није ни стало до описа претерано разгранате мреже догађаја у спољашњем свету, него више до тога да саопшти утисак који одређен догађај оставља у некој особи (обично се онда ради о самом наратору).

¹⁷ Ово задње би се могло "психопатолошки" протумачити узимањем у обзор чињенице да је По био у браку са знатно млађом (у доба његовог склапања малолетном) рођаком која је, иначе, боловала од туберкулозе и рано од ње умрла. Али не би ли то био сувише јефтин аргументум ad hominem?

¹⁸ Упор. Владимир Станојевић, *Трагедија генија*, стр. 213.

¹⁹ Чак ни Станојевићу није промакла та Поова особина, како то потврђује следећи цитат: "Био је [мисли се на Е. А. Поа – напомена аутора, Д. С.] ... преко мере осећајан, и као лист јасике, увек разлабављен и готов да затрепери и од најмањег утиска." (На истом месту.)

²⁰ И сами медицински разоткривачи душевних болести уметника ту везу само поступирају, а не умеју у потпуности да расветле: "Веза између стварања и душевних поремећаја је очита или још увек недовољно продубљена и прецизирана." Али, исти аутор не одустаје од своје почетне претпоставке: "Ипак, може се рећи да је спрега између генијалних остварења и менталних поремећаја у томе што обоје настају на психопатолошком терену." (Стеван П. Петровић, *Човек између болести и стварања*, АГМ књига, Београд 2019, стр. 188.) Упор. о вези између стварања и психичких поремећаја такође и Станојевићев предговор: Владимир Станојевић, *Трагедија генија*, стр. 5–6.

²¹ Едгар Алан По, "Елеонора", у: Е. А. По, *Сабране приче*, стр. 386–391, овде: стр. 386.

Бојан Јовановић

Исцелујућа моћ поезије

Супротно стању у којем појединач нормално живи, болест онемогућава рад неког његовог органа, а тиме отежава и функционисање његовог организма. У таквом стању, она га присилјава на функционисање на другачији начин, а у условима смањених физичких и психичких могућности он се затвара да би најпре у себи потражио излечење. Повишена температура је спонтани начин тог самолечења, јер се реактивном ватром настоји да уклони узрок болести и прочисти организам. Препозната и дијагностицирана по симптомима, спољашњим манифестијама, болест има и своје дубље узroke. Иако се оболења типизирају према начину свог манифестиовања, свако од њих, зависно од појединца који оболева, има и своју посебност. Због тога се и догађа да код већине пацијената успешна терапијска процедура не даје и код свих оболелих очекиване резултате.

Због деловања микроорганизама, невидљиви узрочници болести су схватани у оквиру важећих образаца магијско-религијског поимања света и везивани су за активност демонских ентитета. Такве архаичне представе и веровања, очуване су у народној традицији, али и у психологији данашњег человека суоченог са недовољно познатим узроцима болести. Дубоко условљено немогућишћу њиховог рационалног откривања, схватљење болести и њихових непознатих узрока је било метафорично, јер је то био начин њиховог поимања. Болест је, заправо, немогуће ослободити метафоризације, културног импута њеног разумевања, а поготово не њене интерпретације у кључу одређених културних и политичких схватања и интереса због којих је она и мењала значење, па оно што се некад сматрало болешћу, попут хомосексуалности, данас има свим друго одређење¹.

У pragматичком настојању да се што рационалније и научније приступи болести у циљу ефикаснијег лечења, један од захтева је био њено ослобађање од неадекватних схватања, оличених њеном метафоризацијом. Насупрот ставу Сузане Сонтаг,

израженом у њеним књигама *Болеси као метафора* и *Суда и њене метафоре*², којим се истиче да се до истине о болести долази научним путем, а не њеним метафорама, Дејвид Морис, аутор књиге *Болеси и култура у постмодерно доба*³, сматра да су културна значења болести, почев од митских представа, која човек приhvата и тумачи у складу са његовим уверењем, важан чинилац који утиче на болест и процес излечења. Будући да су болести психосоматског карактера, болесникова веровања и осећања о узроцима својих здравствених невоља имају веома битан утицај на ток болести, погоршање или побољшање здравственог стања⁴. Важност тих представа о болести упућује, не толико на поимање истинитости њених узрока, већ на њено осмишљавање као начин њеног разумевања. Показало се, наиме, да је изграђивање одређеног целовитог погледа на свет од изузетног значаја за излечење, не само у контексту митских представа које прате обред као исцелитељску процедуру, већ и данашњег човековог односа према својим болестима. Одсуство управо таквих творевина чини човека незаштићеним од оних ирационалних импулса, попут страха, да може да постане њихова жртва⁵.

Усостављавање новог смисла

Имајући у виду значај представа о свету, као начин његовог разумевања и осмишљавања, стваране су и представе о другом свету који је почињао изван граница непосредне чулно опипљиве стварности. За разлику од људског, тај свет је настањен демонским бићима која нападају људе и нарушују њихову животну равнотежу доводе у питање њихово здравље. Сматран, дакле, местом одакле долазе овоземаљске невоље, онострани свет је и станиште невидљивих духовних сила као узрочника многих болести. Због неизвесности и страха које су изазивали, било је веома важно знати вештину комуницирања са њима. Будући да се одговарајућом представом може ослободити страха, у од-

брани од тих негативних импулса важан је контекст смисла изграђен као реалност мисаоног конструкција у чије се постојање верује. У формирању те замишљене представе нису толико битне постојеће релације, већ су од посебне важности оне које појединач сам ствара између елемената стварности и њихове значењске повезаности са њим. Иако су те везе крајње субјективне, оне чине мрежу човековог смисла као начин његовог кративног самопотврђивања у свету⁶.

У овом контексту треба сагледати и поезију, у њеном одређењу стварања нечега до тада непостојећег, као креативну активност предузету у циљу изласка из здравствених невоља. Песма није поништавање дотадашњег смисла, већ осмишљавање света на један другачији начин у реалности која почиње тамо где се завршава pragматична и рационална стварност. Када Васко Попа у познатој песми "Коњ" вели да он обично осам ногу има⁷, онда то не значи оспоравање непобитне чињенице да ова животиња има четири ноге, већ да као симбол брзине у галопу изгледа да је тај број знатно већи. Могућност различитих смислова, утемељује плуралитет људских светова, па је и успостављање новог смисла битно за однос према чињеницама које угрожавају човеково здравље. С обзиром на то да долазе из другог света, изван граница постојеће објективне стварности, узрочници болести, према веровању, имају свој посебан језик, и у тежњи успостављања комуникације са њима настојају се и пронађи тај језик.

Другачији од стварности у којој човек потврђује своје постојање,

онострани свет изазива његову фасцинацију, а непознати језик тог света је тајна коју је желео да открије и докучи. Више од онога којим уобичајено комуницира, тај језик је оличење вишег ентитета. У том смислу је језик поезије, као необични говор, био и најпримеренији у комуникацији са бићима тог света који је у миту добио адекватан одраз. С обзиром на оностраност узрока болести и комуникација са демоном је успостављана тим другачијим, песничким језиком.

Приступи онострраном

Полазећи од тога да се знани путеви завршавају пред тим непознатим светом, искораком из ове, приступа се реалности тог другог света и корачањем кроз њега утврђује други пут. У том смислу је и настало неколико стратегија приступа онострраном, оличеном присуством демона као узрочника болести у људском телу. Будући да нису тамо где им је место, у другом свету, већ у овом свету и у човековом телу, демони стварају нечisto, односно болесно стање. Зато се они најпре настоје да изгнају из тела.

Методом бајања, обредом у којем се користи посебан текст, басма, настоји се прогнati или и приволети нечиста сила на сарадњу. Одређењем непознатог демонског узрочника оболења метафорички је артикулисана и стратегија односа према њему. Језиком којим се успоставља комуникација са њим односи се, у ствари, на поруку оном делу човековог бића у реалности с оне стране разума. У простору тог заумног све-

та се и комуницира тим, како га је Хлебњиков назвао, заумним језиком⁸. Ритуални текст који се том приликом изговара је басма која је својом композицијом и структуром јасна, логичка целина и ритмички уобличен необични, песнички говор. Ритуални субјект, бајач, саопштава тај текст полугласним мрмљањем којим потискује значење речи и тиме поништава њихову уобичајену комуникациску вредност да би активирао нови комуникацијски код. У овом процесу се језик ослобађа својих емотивних вредности и постаје носилац духовне снаге која избавља оболелог од демона и доприноси његовом излечењу. Сагледане у широј равни усменог песничког народног стваралаштва, басме имају идентичне композиционе, ритмичке, топичке и религијске елементе са лирским, односно епским песмама, а њихова имплицитна поетика везана за структуру текста, његову композицију и начин језичког исказивања, исказује као својеврсна поетика исцељења.

Док се бајањем делује с поља, ритуалним трансом се искораком из ове стварности настоји успоставити непосредна комуникација са другим светом и њеним демонима као узрочницима болести. До лека се, наиме, долази тако што видарка песмом казују болеснику шта треба да учини и како би требало да се лечи⁹. Њена песма долази као порука из другог света и казана разумљивим језиком остаје изван њеног памћења. Обраћање оболелом има дијагностички карактер, али док бајач свесно говори неразумљиво, она не-свесно говори разумљиво. Болешћу заустављено уобичајено време прео-

брожава се ритуалом у митску реалност у којој исцељујућа песма утврђује смисао новог животног почетка.

Трећи начин је спонтани говор несвесног, карактеристичан за сневање у којем се налази тражени лек, а меморисан сневани садржај је порука за овоземаљску реалност. У том смислу је инкубација институционализовани ритуал којим се долази у непосредну близину са ентитетом моћи било да је реч о биљци, попут јасенка, било да је реч о неком митском хероју.

Одређивање неодређено⁹

Имајући у виду да реалност какву познајемо зависи од нашег односа према њој, песник има моћ да профилише једну од њених могућности. Односом према оболелом чије је лиминално стање задато одређењима живота и смрти почиње ритуал који има за циљ да духовном активношћу произведе пожељно стање. Све док се не запева и не започне језичка акција оболели је истовремено у прелазном стању између једног и другог екстремног стања, живота и смрти, а када заврши са песмом онда је то стање дефинисано жељом за излечењем. Не пева се, дакле, да би се пројужило стање неодређености како би случајност природног процеса довела до исхода са којим би се песник суочио и својим погледом легитимисао исход, већ се певањем као језичком акцијом осмишљавања света настоји да дође до жељеног повољног окончања болесног стања. Лиминална ситуација претпоставља природну могућност различитих исхода све док песник – шаман својом акцијом и уплитањем у тај процес не преведе неодређено у пожељно, дефинисано стање.

Езотеријски језик је инхерентан самом методу лечења, а његовим естетским осамостаљивањем он постаје средство лечења других и остаје неефикасан за самог песника. Миљковићеве речи да је "песник онај који друге лечи од болести од које сам умире", отвара питање зашто је он добар за друге, али не и за себе, односно зашто на исти начин на који помаже другима, не може помоћи и себи. У песми "Далекој самоубици", његов лирски субјект то и вели када истиче да је и сам својим присуством могао бити спасен сан за оног који би подигао руку на себе.

Био би још жив да је могао да речи-ма помилује његово напрштено ћу-тање и да кане другарски осмех у ње-гове мрачне очи. Док у првом делу песме себи замера што није тада био крај њега, у другој строфи се пита како га самоубица није наслутио кроз неизвесно лутање које се тра-гично завршило и зашто није био то-лико јак да поверије у његово спасо-носно, далеко постојање¹⁰. Међутим, песник зна да је и сам угрожен истом болешћу коју ће, како вели на другом месту, и именовати собом, речи-ма: "Једна страшна болест по мени ће се звати". Та метафоризација болести, заснована на истоветном принципу коришћења познатог за одређење непознатог, само је стање оболелог лирског субјекта као осно-ва за именовање те страшне боле-сти. Именом које чини његов иден-титет, биће названа та непозната болест над којом он нема моћ излече-ња. Уколико је епитафом "уби ме прејака реч" одредио узрок коначне консеквенце тог оболења, онда је јасно да су јаке речи које су могле да буде лековите за друге, биле отров-не за њега. А та болест прејаке, нео-дмерене речи, показатељ је песнико-ве неодмерености, односно немогу-ћности мере у односу на себе. Будући да је сваки отров и лек, његова пре-јака доза неминовно постаје смрто-носна. Јаке речи су лековите за дру-ге, али су оне кобне за песника који је према њима без дистанце и контро-ле да би их могао користити као лек за себе. Када се испоље несвесно и оспоре свест, онда се онај који их је изговорио постаје жртва тих прејаких, убиствених речи.

Протагорин критеријум човека као мере свих ствари, применљив је на однос песника, тј. његовог дела, песме, према другом као мере по-новног успостављања његове же-вотне равнотеже поремећене боле-шћу. Међутим, уколико се сагледају негативне последице деловања пе-сме на појединце, онда се може видети да тај утицај зависи првенствено од душевног стања рецепцијента. По-казало се да поједине песме могу по-јачати базичну меланхоличност до осећања бесmisла и ирационалне теж-ње ка самодеструкцији. Такве су песме "Тужна је недеља", Ренеа Ше-реша, или "Плућа су ми болна", Драгише Недовића, које су у својој музичкој верзији појачавале и проду-бљивале депримирујуће животно расположење у појединицима и под-стицале их на самоубиство.

Песма од читаоца ствара и свог паралелног коаутора у равни свог самопотврђивања, али када се њен симболички потенцијал редукује на конкретност, онда такав начин ре-цепције показује да и сам песник мо-же бити жртва таквог процеса. Из-вршена сублимација у стварању пе-сме оставља га без енергије потреб-не за усмрчење у његовом процесу индивидуације. Док песма остаје на једној, песник бива на другој обали у немогућности успостављања мере према себи, потврђујући тиме да Протагорино гесло не важи за њега који је мерљив само собом. Његова немерљивост огледа се у креатив-ном потенцијалу за превазилажење себе којем је инхерентна ирационал-ност као могућност надвладавања и поништавања рационалног које је и носилац мере. Као што појачана меланхоличност до меланхолије дово-ди до депресије и обесмишљавања човековог постојања, тако и безмер-на ирационалност оставља песника без аутоимуне одбране од њених не-гативних последица.

*

БЕЛЕШКЕ:

¹ Показало се током трајања пандемије узроковане вирусом корона 2020. године како власти користе епидемиолошку кризу за јачање своје позиције, али и де-ловање политичке опозиције која, оспоравајући донете мере, настоји да профитира на пропустима и погрешним одлукама власти.

² S. Sontag, *Bolest kao metafora*, Rad, Beograd, 1983; S. Zontag, *Sida i njene metafore*, "Dečje novine", Gornji Milanovac, 1990.

³ D. D. Moris, *Bolest i kultura u postmoderno doba*, Klio, Beograd, 2008.

⁴ За разлику од схватања да је приписивање значење некој болести израз негативне репресије којом се болесник оптерећује кривицом и тиме удаљава од излечења, однос према другом као узрочнику показује се у другачијем све-ту. Уколико се у другоме налази узрочник, онда и безразложно оптуживање других због болести више допри-носи излечењу, него самооптуживање које погоршава здравствено стање.

⁵ В. Јеротић, *Изабрани огледи*, Српска књижевна задруга, Београд, 2003, 194.

⁶ Viktor Frankl, *Neć-ujni vapaj za smislom*, Naprijed, Zagreb, 1981.

⁷ В. Попа, *Сабране ћесме*, Завод за уџбе-нике и наставна средства, Београд; Дру-штво "Вршац лепа варош", Вршац, 2001, 30.

⁸ V. Hlebnjikov, "Zaumni i zvezdani jezik, sa-mobitna reč...", *Treći program Radio-Beo-grada*, број 5, Београд, 1970, 104.

⁹ Д. Ђорђевић, "Живот и обичаји народ-ни у Лесковачком крају", Библиотека народног музеја у Лесковцу, књига 35, Лесковац, 1985, 146–147.

¹⁰ Б. Мильковић, *Сабране ћесме*, прир. Д. Јевтић и Б. Јовабовић, Просвета, Ниш, 2001, 315.

Сажетак

Бојан Јовановић

Испељујућа моћ поезије

Умајући у виду да реалност какву по-знајемо зависи од нашег односа према њој, песник има моћ да профилише једну од њених могућности. Односом према оболелом чије је лиминално стање зада-то одређењима живота и смрти почиње ритуал који има за циљ да духовном ак-тивношћу произведе пожељно стање. Све док се не запева и не започне језич-ка акција оболели је истовремено у пре-лазном стању између једног и другог екстремног стања, живота и смрти, а када заврши са песмом онда је то стање дефи-нисано жељом за излечењем. Не пева се, дакле, да би се продужило стање неодре-ђености како би случајност природног процеса довела до исхода са којим би се песник сучио и својим погледом легити-мисао исход, већ се певајем као језич-ком акцијом осмишљавања света настоји да дође до жељеног повољног окончања болесног стања. Лиминална ситуација претпоставља природну могућност раз-личитих исхода све док песник – шаман својом акцијом и уплитањем у тај процес не преведе неодређено у пожељно, дефи-нисано стање.

*

Summary

Bojan Jovanović

The Healing power of Poetry

Bearing in mind that the reality we know depends on our attitude towards it, the poet has the power to profile one of its possibilities. Relating to the patient whose liminal state is given by the determinations of life and death, a ritual begins which aims to produce the desired state by spiritual activity. Until the language action is sung and started, the patient is at the same time in a transitional state between one and the other extreme state, life and death, and when he finishes with the poem, then that state is defined by the desire for healing. It is not written, therefore, to prolong the state of uncertainty so that the coincidence of the natural process would lead to an outcome that the poet would face and legitimize the outcome with his gaze, but by writing as a linguistic action of creating the world he tries to reach the desired favorable end. The liminal situation presupposes the natural possibility of different outcomes until the poet-shaman, with his action and interference in that process, translates the indefinite into the desirable, defined state.

Корнелија Фараго

Болест као модус постојања

Тематика болести располаже са разгранатом традицијом у мађарској књижевности. Но из ове традиције скоро у потпуности недостаје непосредно приказивање телесне патње. Стога је приметно да се у савременој мађарској књижевности управо феноменологија патње појављује на различите начине – посредујући мултидимензионалне аспекте. У слу чају књижевних дела не може се игнорисати да (осим тематских момената) болест је дискурзивни образац, фигура која кроји реторичко-поетски систем. У целини узевши оваква дела презентују појављивање *абнормалног* друштвеног искуства, односно представљају могућност трансформације аномалних ситуација у литературу. Приповедати кључне догађаје историје тела, неразумљиву ситуацију болести, аномалност као комплекс доживљаја и као несхватљиву страност: то је овде интенција. Истовремено могуће је перципирати стремљење ка томе да се *подарује форма* патњи и аморфном облику бола. Битно је напоменути да постоје и таква мишљења, да се са телом дешавају разорне и непрорачунљиве ствари, но ако све то долази до презентације *посредством бола* онда се добија превише поједностављена нарација.

Сетимо се да када Јулија Кристева у познатој књизи *Црно сунце, Депресија и меланхолија* скицира однос различитих епоха према депресији, онда тврди да депресија није болест, него једно изванредно стање, и док она ствара патњу интензивира се креативност стварања. Релевантно је да се у савременим уметничким делима болест не дефинише као изванредно стање, него као општа ситуација која исказују највitalније искуство тела и бића. Иста питања се могу појавити и у случају адиктивних болести када се јављају наративне структуре адикције, или тематске замисли рефлексије које упућују нпр. на алкохолизам. У опусу прозаисте Петера Хајноција препознајемо "испољавање делиријума одређеног значењем" (Фуко), болест се такође јавља као коаутор. Истовремено исти Хајноци у једној од ранијих

приповедака *Алкохоличар* показује аспекте одношења према лекарској моћи, недостатак самоуверености, нему стрепњу, нервне проблеме, и страх од казне у контексту клинике. Моћ која исцељује се одређује као моћ кажњавања, и иста моћ одређује и начин књижевног размишљања.

Огустели Џерсијски град се може читати и на српском језику (у преводу Марка Чудића): дотични роман артикулише алкохоличара у двострукој димензији, наиме и као субјекта и као предмета приповетке. И оно што је приметно: наративни методи следећи ову двојност се контрапунктирају, тако да је радња одређена помоћу два принципа. Час се оснажује задобивена могућност приступа алкохолу, то јест његова набавка, час се афирмише дистанцирање спрам делиријумске дисоцијације. Опис одговарајућих менталних операција доводи сценариј *догађајне болести* у доминантну ситуацију. Алкохолно стање је таква врста темпоралног кратког споја са којим се презентно временско искуство одваја од халуцинаторног времена. Свет фантазија бива с оне стране актуелних простора искуственог света, и на овај начин форма болести афирмише фигуре слободе.

Тумач овде може да постави питање: како текстови који се везују за аномални идентитет остварују логичко-структуралне операције редукције и проширења? Како мономанијакалне везаности растварају перспективу и конзистентно виђење света, док принудни ритуали, хаотични доживљаји тела, различити темпорални искораци имају могућности за необична проширења? Тренутачна реалност психе се не може исказати у многим ситуацијама помоћу форми редукције. Психа која је затворена у себе бива потиснута енергијом страсти и то служи као основа за различите технике проширења а која се заснивају на халуцинаторским доживљајима у погледу делиријумског виђења слика.

Најновија тематска проза која се рађа у болести много пута производи наративне фикције као аутофикације које подразумевају физиолошка-психолошка искуства која оду

дарају од нормалног. То што различите опусе, већ на нивоу биографије одређује у великој мери сусрет са болестима већ по себи изазива читаоца. Понајвише документоване болести се појављују управо у аутобиографском делу и текстовима, наиме у ситуацијама где је исповест од посебног значаја. Многобројне рефлексије о болести садрже цедуљице које се могу наћи у заоставштина, тако и у дневничким записима који се и не могу сматрати књижевним делима, више су интересантни као елементи књижевне историје: они су документи патње и самоанализе, и кад-kad исповести које показују огледало у односу на болест.

Можемо овде поменути и оне садржине писама у којима се у контексту отварања према другом човеку (осим односа према телу) појављују и значења повезивања тела и душе у склопу утканости у свакодневицу. Када Мишел Фуко (*Писање о себи*) поводом писама Сенеке говори о писању у вези са сопством тада истиче копчу тела и свакодневице у перспективи болести:

"Код Сенеке и Марка Аурелија, понекад и код Плинија, наратив сопства је објашњавање сопства у вези са самим сопством; ту се јасно истичу два елемента, две стратешке тачке које ће постати привилеговани објекти онога што ће се касније назвати писањем у вези са сопством: преплитање душе и тела (радије импресије него делање), и доколица (пре него спољашњи догађаји); тело и дани.

Извештаји о здрављу су стални део преписке. Али временом су се проширили у обиму да укључе детаљне описе телесних сензација,

утисака нерасположења, те разне поремећаје који се могу искusити. Понекад се тежило укључивању савета поводом режима који се сматра корисним за кореспондента. Понекад је то, такође, питање присећања утицаја тела на душу, реципрочног деловања душе или исцељење тела које је уследило из бриге посвећене души. На пример, дugo и важно Писмо 78 упућено Лукилију, посвећено је највећим делом проблему добре употребе болести и патњи; али почиње присећањем на опасну болест од које је Сенека патио у младости, коју је пропратила морална криза."

У европској књижевној традицији се може препознати мишљење да патња омогућава искуство које је недостижно за здравог человека. Сходно томе знање које се стиче на овај начин транспонује овог человека на привилегизовани ниво у погледу саморазумевања. Но све расиреније је и друго гледиште да савремена литература у значајним моментима разграђује овај став. Погледамо ли недавно исписану мађарску литературу тада видимо да се ређају нарације које у малој мери оснажују класични дискурс у вези болести, или да се појављују дела која исти дискурс избацују из лежишта. Истраживања покazuју да ако су у ранијим нарацијама духовне фигуре болести биле у предњем плану данашње књижевне репрезентација болести једнозначно телесно-физиолошку артикулацију ставља у предњи план. Као што Герда Сеплаки пише: "у традиционалним нарацијама духовно јаство господари над телом, иначе не може да положе рачуна о искуству болести. Али, савремене нарације говоре у немогућности господарења над телом, истовремено исте нарације сугеришу недостатак у погледу трансформације духовног момента. Ја које приповеда догађаје стварног тела нужно ломи поредак дискурса као и важење књижевног текста који се ослања на фикцију и имагинацију."

Посебно се мора истаћи да аутори који су интересантни у овој перспективи говоре из позиције оног који је стварно доживео болест и стреме се да приказивању доживљаја као реалних. Односно, оријентишу се ка све живописнијој нарацији о болести која постаје свој сопствени догађај.

И сходно томе да ова дела покушавају да репрезентују искуство сопствене болести аутора/ауторке, главно питање је следеће: да ли се прича о телу може обухватити при-

поведањем, наиме као приповедање које се односи на сопствено тело? Како се формирају најнижи облици манифестије тела као догађаји судбине које досада нису биле репрезентоване као књижевне нарације. Посебно би требало говорити о томе како се појављује болест у овим делима као интерсубјективна конституција.

Појављује се и таква тема болести (као код Кинге Тот) која обрађује болест аутоимунитета а који такође разграђује досада познати појам болести. Наиме, иста болест нема јасну клиничку концепцију и она нема ни традицију исповедања у мађарској књижевности. Док је у прошлости туберколоза била мистична болест која није дозвољавала спознају, данас се јављају нове клиничке слике: данас се заправо другачије слике јављају, али у истој позицији. Поменута ауторка у изјавама настоји да своја дела изузме из видокруга познатог мишљења Сузан Зонтаг. "Зонтаг полази од такве болести која има само два пута, или ћеш бити излечен, или ћеш умрети. Ја бих да говорим о основном стању које нема ни почетак, нема ни развој, нема ни крај. Болест аутоимунитета се не може зграбити, не настаје у теби као канцер, него је увек у теби, и стога појам болести напротив му не пристаје." Проблеми имунитета су истовремено процеси метаморфозе и на тај начин да процеси имагинације непознатог као и интеракција и напетост између познатих и непозна-

тих елемената одређује књижевно мишљење.

Петер Естерхази почиње дневник са идентификацијом болести: "рак, то је добра почетна реч". У погледу *Дневника о ћуштерачи* могућност деловања аутобиографског приступа појачава дневничка форма која региструје свакодневне бандалне догађаје. Саживот са ситуацијом коју карактерише смртна болест појављује се као "свакодневна пракса" – као што то предлажа књиге тврди. Ова књига као да дебатује о мислима из књиге *Болесӣ као мешавина* Сузане Зонтаг: "Канцер не каже ништа о души, него само открива да је наше тело, без обзира колико је то жалосно, само тело и ништа више." После смрти Естерхазија дневник се претвара у дирљив текст који као тајак одбија естетску валоризацију.

Пратећи патњу као свакодневицу неизбежних телесних догађаја, као патолошко вибрирање расположења, читалац осим страховите подређености тела чита и о темпоралности тела, о ограниченој егзистенцији, о смртности присуства свих нас. Односно читалац чита у којој мери се у наратору губи "империјална воља" за одржавањем света. По Левинасу главна проба воље није смрт, него телесна патња. Оно што је импресивно у свему овоме то је да видимо како је Ја постати у патњи која формира сопство тела, како ће стећи самоидентитет. И из перспективе медицине и из перспективе књижевне историје узбудљиво је пи-

тање како настаје дело у сенци смрти? Расправа о идентитету писца покреће такве снаге у Естерхазију да нам постаје јасно да за време писања он рецирира околину кроз тело, а болест може да афирмише као поетску организацијску снагу.

И Ласло Дарваши користи могућности које нуди сопствена болест када пише *Свеску легионара*, наиме кратки роман који ће се довести у интертекстуалну везу са Петером Естерхазијем па и са већ поменутом књигом. Он доводи до присуства оне дубоке страхове тела који се, како то Левинас формулише, односе на процес претварања здравља у болест, односно претварају господара над телом у слугу тела. Једноставно користи своју болест и свако осећање као искуство подређује писању. Сваки призор, перцепција служи перспективи болести и у овом смислу раставара се његова неутралност. Поншто се легионарска болест не јавља на листи курентних болести, аутору се чини битним да призове почетак његове болести: "Онда после 1976. на једном скупу легионара-ветерана тачно 180 људи је имало високу температуру и тридесет легионара је брзо, без неких великих компликација умрло, јер се у хотелском клима уређају настанила бактерија легионела која се, ако добро гледам слике, приказује као плава на пројективним slikama виртуалности. Филаделфија: тамо се десила смртна сеанса." И овај роман је болничка приповетка с тим што наратор који реконструира свест која се сећа тражи решења за испуњавање амнезиског периода, односно на-

кнадно испуњавање периода вештачке коме.

Ласло Силаши уводи тему на следећи начин: "на почетку 2015. доспео сам у изненадну ситуацију, у ствари мој мозак није функционисао. Желим да говорим о томе." Роман *Пси Луїпера* се гради на основу операције тумора мозга, на основу присуства у болници, то јест на основу илустрованог света болнице. Нескривеним натурализмом самопоказивања аутор укључује операцију, лазерски третман, хемотерапију, функционисање тела, муке пражњења, у конституцију значења оног Ја: "Таласи врућине, језа. Губим свест, главоболја, мигрен. Мучнина, повраћање." Роман посредује страх губитка књижевног потенцијала, јер је оболео онај део тела који се "традиционално сматра местом духа" (Шаролта Децки). "Тумору се релативно лако може прићи, он се лоцира у левом делу мозга. То није добро место. Тамо станује језик. И разумевање апстрактних ствари, тамо станује логика. Дириговање покрета и активности. Емоције, критика, самоконтрола, понашање. И још ко зна шта" После операције поновни доживљаји и борбена реконструкција доживљаја, као и борба за сећање одређују живот, тако и борбе за одржавање духовног ја. Ласло Силаши са специјалним значењима испуњава своју причу, те своје стање повезује са културним референцијама, то јест, помоћу културе болести се надовезује на раније могуће интерпретације. Показује се да болести и на културном нивоу производе своју стварност. И писац проналази свог књи-

жевног претходника у мађарској књижевној традицији а то је *Пуђовање око моје лобање* Фриђеша Каринтија који је био оперисан од тумора мозга још 1936. и који је начинио покушај артикулације стања које се опира рационалним формама.

* * *

Сажетак

Корнелија Фараго

Болест као модус постојања

Пратећи патњу као свакодневицу неизбежних телесних догађаја, као патолошко вибраирање расположења, читалац осим страховите подређености тела чита и о темпоралности тела, о ограниченостима егзистенције, о смртности присуства свих нас. Односно читалац чита у којој мери се у наратору губи "империјална воља" за одржавањем света. По Левинасу главна проба воље није смрт, него телесна патња. Оно што је импресивно у свему овоме то је да видимо како ће Ја постати у патњи која формира сопство тела, како ће стећи самоидентитет. И из перспективе медицине и из перспективе књижевне историје узбудљиво је питање како настаје дело у сенци смрти? Расправа о идентитету писца покреће такве снаге у Естерхазију да нам постаје јасно да за време писања он рецирира околину кроз тело, а болест може да афирмише као поетску организацијску снагу.

*

Summary

Kornelija Farago

Disease as a mode of existence

*F*ollowing the suffering as an everyday life of inevitable bodily events, as a pathological vibration of mood, the reader, in addition to the fears of the subordination of the body, also reads about the temporality of the body, about the limitation of existence, about the mortality of the presence of all of us. That is, the reader reads to what extent the "imperial will" to maintain the world is lost in the narrator. According to Levinas, the main test of will is not death, but bodily suffering. What is impressive in all this is that we see how the Self will become in the suffering that forms the self of the body, how it will acquire self-identity. Both from the perspective of medicine and from the perspective of literary history, the question is how does a work in the shadow of death come about? The discussion of the identity of the writer drives such forces in Esterházy that it becomes clear to us that during writing he receives the environment through the body, and he can affirm disease as a poetic organizational force.

Драган Проле

Лењост: болест последњег човека

Лењоси:
цивилизацијски врхунац

Своју *Историју ћавола* Вилем Фусер окончава краје необичном феноменологијом лењости. Према његовом мишљењу, етичке перверзије које се називају смртним гресима не треба посматрати симултано, него ваља обратити пажњу на њихово сукцесивно произођење. На крају тог низа, попут врхунца након којег више неманичега, стоји управо лењост. Уобичајено разумевање у лењости види лишеност. Лењи субјект пати од недостатка, тамо где царује лењост ништа се не дешава.

За разлику од здраворазумског увида, пред нама је тумачење лењости као врхунца, климакса, довршења, "последњег и најдубљег греха"¹. Дијагноза црпи своју провокативност из идејног арсенала који није сагласан са начином на који савременост разуме саму себе. Преломни период у трансформацији тумачења лењости уједно је и период у којем примарна вредност, како заједнице, тако и појединца, бива препозната у њеној супротности, у раду или марљивости. Разуме се, савремени феномен лењости не представља испуњење у идеалистичком смислу прогресивне историјске умности, него је пре приказан из перспективе нихилистичког тријумфа. Тамо где свест о слободи напредује, лењост нема дозволу сталног боравка. Као цивилизацијски климакс, доба лењости ће одредити последњи чин производног симулакрума.

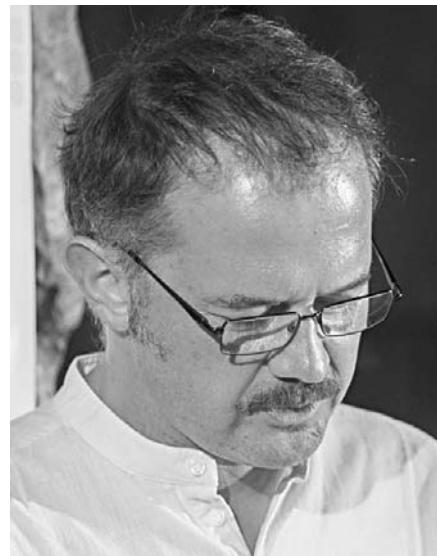
Велики преокрет можда ће се испоставити као наличје политичког система репрезентативне демократије, у којем ће се ћутање, односно беспоговорна подршка партијском вођи или владајућој клики, тумачити као пожељни начин исказивања лојалности². Уместо делања у складу са потребама грађана које репрезентују, политички актери све чешће ће исказивати своју политичку зрелост неделатним саглашавањем са вољом вође. Криза савремене демократије могла би се сажети у једначини која подрива дух модерности. Када гестови индолентног нечињења, односно лењости буду изједначенци са поли-

тичком врлином, на сцену ступају антагонисти, они који заступају идеје супротне модерној политичкој идеји. Када се стабилност демократског поретка исказује у ујуткивању и пригушивању алтернативних гласова, а макроекономска стабилност се јавно употребљава као гарант да нема никакве потребе за другачијим видовима политичке воље, долази до озбиљних мутација у троуглу политике, права и економије.

*Да ли је рај здраво
шакао?*

Деветнаести век упознао је многе протесте против идеје раја у којем доминира доколица, другим речима лењост, нерад и досада. Судар идеја окупља две крајности. Дух производње и предузетништва не може да дође к себи када се суочи да представом о рају као месту плановања чија посебност се састоји у неделању и нечињењу. Рај је досадно место, тамо није вредно бити, јер нема шта да се ради. С друге стране, дух отпора новим, економијом диригованим облицима организације времена у смислу радног дана, отвара простор за визију нерада као ослобођења, истински људског постојања. Након античких филозофа који су у доколици видели хоризонт мисаоне слободе, медијум испољавања ума као онога највишег што човек поседује, тек романтичари су поново идеализовали предах, застајање, успоравање, као својеврсну терапију безусловног модерног напредовања.

Својом идејом да је лењост "једни фрагмент боголикости, који нам је преостао из раја"³, Фридрих Шлегел стоји на почетку промоције алтернативе у односу на модерну спретну политичког и економског. Није реч о усамљеној реакцији појединца – иза редакције *Лусинде* стоји читав тим раних романтичара, о чему детаљно сведочи преписка⁴. Велика теоријска специфичност тога круга пријатеља састоји се у необичном *шрејману лењости као људском права*. Контекст је јасан: величање лењости могуће је само као реакција, прецизније речено, "побуна против капиталистичког дисциплинова-

ња времена"⁵. Жаока романтичарске провокације састоји се у идиличном приказивању егзистенције која свој врхунац види у уживању у неделатности. За европску свест, која је вековима правила знак једнакости између пасивности и оријенталног деспотизма, јавно прихватање и упражњавање таквог резона био би политичка диверзија првог реда.

За разлику од појма политичког у антици, када је питање економије било резервисано за приватну сферу, модерна политичка свест започиње једно са увидом у несагласје између рада и имовине. Зачетак слома *ancien régime* маркиран је онда, када је постало друштвено неприхватљиво да најмање раде управо они који имају убедљиво највише. Промоција производног, радног момента као пресудног обележја људскости најпре је морала да раскрипника као нељудски сваки облик стицања иза којег не стоји рад. Изнад свих, на удар су доспели рентијери, нерадници који згрђу на грбачи других. Друштво ослоњено на производњу ставља учинак у први план, велича ванредна постигнућа а презире неделатни став, посебно уколико се иза њега крије незаслужено богатство. Речју, модерна политичка идеја зачиње у оспоравању права на имовину која није стечена радом. Оспоравање те идеје формулисано је у праву на нерад, у појму слободе који искорачује изван производног симулакрума. Оно што је некада била привилегија феудалне властеле и краљева данас се захтева као привилегија свих. Савременост испоставља захтев за демократизацијом лењости. Данас свако жели да буде краљ. И мисли притом да има права на то.

Рођење модерне љолијитичке идеје: нелегитимно је да имаш највише, а радиши најмање

Много пре Маркса и његових немилосрдних удара на антропологију капитализма, сарадницима на Ди-дроовој и Даламберовој *Енциклопедији* било је саморазумљиво да краљевима не припада оно што поседују⁶. Имовина иза које не стоји рад нелегитиман је и неправедан посед.

Не ради се о недостатку елана, нити о изостанку фокуса. За разлику од тумачења које у лењости види ванвременски феномен, више или мање узгредни испад из стандардно марљиве људске егзистенције, могуће је испитати лењост и као историјски производ. Разуме се, свакоме од нас некада се десило да му предстојеће обавезе делују мрско. Уз мало труда, можемо да се присетимо и познаника којима су било какве дужности увек биле мрске. Ипак, не ради се овде о томе да понудимо искрену интроспекцију, нити да говоримо о лењости других. Поента Флусерове тезе гласи да појавност западне цивилизације још увек афирмише позитивизам као темељни научни приступ, а да у јавном говору још увек доминирају пароле у прилог животу и индивидуалној слободи избора. Ипак, ради се само о површини. Пажљиви посматрачи "у оквиру неколико појавних облика ове уморне цивилизације откривају тенденцију ка гашењу и спасењу посредством поништавања ума"⁷. Уколико је тако, савремена лењост је изнад свега лењости ума. Као да Гончаровљев *Обломов* приказује неки архатичан лик, неки заборављени и превазиђени вид лењости. Некада је он био усамљени губитник, сувишни човек, а данас? Прети ли опасност да Обломов заправо најављује антропологију која ће тек у будућности постати реалност?

Лењост је круна владавине нихилизма као последње етапе људске цивилизације. Нихилизам лењости почива у претпоставци да не постоји ништа што би било вредно напора. Исходиште, довршење таквог става није само у телесној тромости, у беживотном ленчарењу у којем жив човек сугестивно већ подсећа на мртво тело. Међутим, какав тип нихилизма нам нуди лењост? Да ли оног у позитивном смислу просвећеног ослобађања од предрасуда којима су робовали наши претходници, или пак у негативном смислу разорене

извесности, изостанка очевидности и заједничког смисла који су били услов могућности идеалистичке спекулације⁸? Свакако нема говора о првој могућности. Тамо где је лењост победила више нема смисла, нема вишег разлога због којег би се вредело помучити. Једно је сигурно. Када је тумачимо као производ историје, лењост добија сасвим другачије обрисе у односу на приступ индивидуалне психологије, или теологије људске грешности. Шта ако је лењост заправо последња реч духовних наука, егзистенцијални израз тачке коју ум ставља на самог себе?

Има нечега заједничког у осећају поражености монашких пустињака и савременика који су озбиљно схватали парадоксалну дијагнозу о смрти Бога. Као да и једни и други пате од нелагодне преваге несавршенства, од вишке коначности, од бесконачне снаге негације којој не могу да се супротставе. Погледамо ли пажљивије феномен *tristitia cordis* уочићемо у њој последњи егзистенцијални корак након којег више неманичега. На сваки начин он сведочи о празнини, расцепу, размаку, непревладивом недостајању. Искуство сведока савременог нихилизма није тек једно међу многима. Према Флусеру, ради се о искуству довршења, цивилизациског врхунца. За нас је нарочито значајно што је реч о лењости као исходу дугорочне борбе ума са самим собом: "Нежно сазнање о пролазности свега, племенита туга резигнираности, слатко жртвовање свих пожуда изнова успоставља коначни смирај. Силовита борба која се одвија у уму и због ума [...] завршена је. Оружја су положена"⁹.

Феноменологија лењости уједно је и генеалогија катализма

Илустрације ради, класични примери књижевне обраде феномена лењости показују нам да је логика *homo faber* према којој је рад сврха, а не средство, представљала природан и очекиван одговор на сусрет с лењишћу. Тако забринути пријатељ Штолц на нихилистичку провокацију Обломова који тврдоглаво одбија да у било чему препозна сврху човековог постојања, без много устезања одговара да је човек ту: "Само зарад рада, ни за шта више. Рад је – слика, садржина, стихија и циљ живота, бар мога. Ето, ти си истерао рад из живота, па на шта ти је живот налик?"¹⁰

За разлику од легендарног руског јунака, који је у своје време био разорујан овим аргументом, савремени симпатизери Обломовљевог начина живота би засигурно имали унапред припремљен арсенал контра-аргументата. Први међу њима би свакако био везан за спреку између рада и новца. Након што је редукован на средство, основни подстицај за рад нужно је постао везан за стицање новца, што онда повратно ствара непосредну везу између квантитативног износа и "квалитета" рада. Због тога савремени хедониста није нужно и лењивац. Хедонистички мотивисано делање спремно је на све, па и на беспоштедно изгарање у раду, уколико процени да је оно неопходно да би се уживало. Он постаје лењивац тек када средства за потрошњу не мањају, када су она дугорочно осигурана и дискретно заштићена.

При томе не треба да заборавимо да где год добије прилику, рад појмљен као средство најчешће бива усредсређен искључиво на максимализацију учинака при минималном улагању. Феноменологија лењости спонтано постаје и генеалогија капитализма. Из перспективе хедонисте постаје смислен и оправдан само онај рад који подразумева сразмерно високе приходе, док онај рад који их не обезбеђује бива обезвређен и обесмишљен као понижавајући и недостојан. Таквом становишту је несхватљива теза о стваралачкој природи рада, оно њу одбације и приговара јој да мистификује "истинску" природу рада. Речју, апстрактни језик, меркантилизација и, изнад свега, Марково откриће рада као *oīyu-đenoč*, корумпирали су савремене представе о раду до мере у којој је он изгубио сваку назнаку саморазумљивости и недодирљивости. С једне стране, захваљујући неумољивости свакидашњих потреба још увек се жилаво одржава представа о животној угрожености лење егзистенције, док се с друге непрекидно де-конструише ореол рада као незаобилазног медија људског постојања.

Премда је безизлазна и беживотна немоћ основна атмосфера Гончаровљевог романа, у једној ствари Обломов доследно демонстрира чист, недвосмислен и јасан увид. Захтеви економског пословања не могу се помирити са сном о целовитости људске егзистенције. Негујући себе, економски субјект потискује у страну неке друге људске квалитете, ко-

ји немају никаквог додира са економијом и калкулацијом. Интегритет и самопоштовање постају пук поза, када се иза њих крије улагање, инвестирање, односно варијације на тему коцкарског односа према животу: "Чини ти се, људи наоко тако паметни, тако изгледају достојанствени, а овамо само чујеш 'Овоме дали то, онај добио закуп'. – 'Побогу зашто?' виче неко. 'Овај изгубио синоћ у клубу; онај добија триста хиљада!' Досада, досада, досада! А камо ту човек? Где је његова целина? Куд се сакрио, како се разменио за сваку ситницу?"¹¹

Амбивалентност савременог појма рада можда је највидљивија у тенденцији смањења радног времена, видљивој у најразвијенијим европским државама, попут Шведске и Немачке. Последице нивелисања рада препознатљиве су свуда: он се одређује као нужан, без њега се не може, али када је већ нужан нека га онда буде што је могуће мање. Последњи човек воли сигурност и удобност, нарочито уколико га не коштају превише труда и енергије. Будући да се радо ослања на друге, да се спонтано социјализује и да пријатељство трансформише у ресурс за лична задовољства, последњи човек ствара "радну заједницу". Његов однос према раду Ниче је интелигентно описано: "Још се ради, јер рад је разонод. Али се брине да та разонода не изнурује"¹². На почетима европске антропологије стоји Сократ и његова идеја рефлексивне тематизације живота, односно бриге о души. Последњи човек бригу о души препушта другима, ради узима медикаменте и консултује психотерапеута. У његово време психологија постаје планетарно најпопуларнија област духовних наука. Однос према болести постаје крајње циничан. Грех је разболети се, али је исто тако грех мислити другачије. Када неко од последњих људи почне да мисли и осећа другачије, добровољно одлази у институције које збрињавају ментално оболеле.

Обриси духовне лењости, у којој Флусер пророчки види крај цивилизације постају видљиви када уместо развијања самоодноса очекујем да се о мени побрине други. Последњи човек постаје ултимативни лењивац када изгуби самооднос, али и сваки интерес за спољашњи свет. Ничеов јунак још увек жмирка, брани се од реалности тако што неће у потпуности да отвори очи за њу. Обломов

пак, више ни не жмирка, јер је изгубио наду да изван себе може да пронађе било шта што би било вредно пажње: "Никад нећеш смотрити на лицу његовом трага бриге ни замишљености, што би показало да се он у тај мах разговара са самим собом, а нећеш никада видети ни то да је упро радознали поглед у какав спољашњи предмет који би хтео прибавити своме знању"¹³. Нема дакле више ни самоодноса, нити интереса за спољашњост. Узмемо ли појам болести у Кафкином смислу, дакле као пук "средство за означавање", чији смишљај је да пружи својеврсни подстицај особи да пронађе своје језgro у духу Достојевског, те да "достигне свој највиши дomet"¹⁴, онда можда не би било лоше да свако од нас бар једном помисли. Лењ сам. И болестан.

*

БЕЛЕШКЕ:

- 1 Vilém Flusser, *The History of the Devil*, Univocal, Minneapolis 2014, tr. R. M. Novaes, стр. 187.
- 2 Wolfgang Sofsky, *Das Buch der Laster*, C. H. Beck, München 2009, стр. 54.
- 3 Friedrich Schlegel, *Lucinde. Ein Roman*, Insel, Leipzig 1919, стр. 26.
- 4 У писању и редакцији првобитне Фридрихове верзије учествовали су Доротеа Фајт, Шлајермахер, Новалис, Хенријета Херц, Каролина и Август Шлегел. Наведено према: Mark-Georg Dehrman, "Lucinde", *Friedrich Schlegel-Handbuch: Leben – Werk – Wirkung*, J. B. Metzler, Stuttgart 2017, Hg. J. Endres, стр. 171.
- 5 Mario Bosincu, "Die Ethik der Mußezeit und die Umwertung der Werte in der Romantik", *Totalität als Faszination: Systematisierung des Heterogenen im Werk Ernst Jüngers*, Walter der Gruyter, Berlin/Boston 2018, Hg. A. Benedetti/L. Hagedest, стр. 78.
- 6 Жан Старобински, *Дарежљивост*, ИКЗС, Сремски Карловци/Нови Сад 2009, прев. М. Вуковић, стр. 11.
- 7 Vilém Flusser, *The History of the Devil*, наведено дело, стр. 200.
- 8 Франц Волпи, *Ил нихилизмо*, Латерза, Бари 1999, стр. 13.
- 9 Vilém Flusser, *The History of the Devil*, наведено дело, стр. 187.
- 10 Иван Александровић Гончаров, *Обломов*, Утопија/Укронија, Београд 2013, прев. М. Глишић, стр. 193.
- 11 Иван Александровић Гончаров, *Обломов*, наведено дело, стр. 183.
- 12 Friedrich Nietzsche, *Also sprach Zarathustra*, Kritische Studienausgabe, Band IV, DTV/De Gruyter, München/Berlin 1980, Hg. G. Collini/M. Montinari, стр. 20.
- 13 Иван Александровић Гончаров, *Обломов*, наведено дело, стр. 32.
- 14 Франц Кафка, *Дневници 1914–1923*, Нолит, Београд 1978, прев. В. Стојић/Б. Живојиновић, стр. 94.

Сажетак

Драган Проле
Лењост: болест последњег човека

Обриси духовне лењости, у којој Флусер пророчки види крај цивилизације постају видљиви када уместо развијања самоодноса очекујем да се о мени побрине други. Последњи човек постаје ултимативни лењивац када изгуби самооднос, али и сваки интерес за спољашњи свет. Ничеов јунак још увек жмирка, брани се од реалности тако што неће у потпуности да отвори очи за њу. Обломов пак, више ни не жмирка, јер је изгубио наду да изван себе може да пронађе било шта што би било вредно пажње: "Никад нећеш смотрити на лицу његовом трага бриге ни замишљености, што би показало да се он у тај мах разговара са самим собом, а нећеш никада видети ни то да је упро радознали поглед у какав спољашњи предмет који би хтео прибавити своме знању". Нема дакле више ни самоодноса, нити интереса за спољашњост. Узмемо ли појам болести у Кафкином смислу, дакле као пук "средство за означавање", чији смишљај је да пружи својеврсни подстицај особи да пронађе своје језgro у духу Достојевског, те да "достигне свој највиши дomet", онда можда не би било лоше да свако од нас бар једном помисли. Лењ сам. И болестан.

*

Summary

Dragan Prole

Laziness: The Disease of the last man

The outlines of spiritual laziness, in which Flusser prophetically sees the end of civilization, become visible when, instead of developing self-relationships, I expect others to take care of me. The last man becomes the ultimate sloth when he loses self-relation, but also any interest in the outside world. Nietzsche's hero is still blinking, defending himself from reality by not opening his eyes to her completely. Oblomov, on the other hand, no longer blinks, because he has lost hope that he can find anything worthy of attention outside himself: "You will never see a trace of care or thought on his face, which would show that he is talking to himself with himself, and you will never see that he has taken a curious look at some external object that he would like to acquire with his knowledge". So there is no more self-relation or interest in the outside world. If we take the notion of disease in Kafka's sense, i.e. as a mere "means of marking", the meaning of which is to provide a kind of incentive for a person to find his core in the spirit of Dostoevsky, and to "reach his highest reach", then maybe it would not be bad think: "I'm lazy. And sick."

Срђан Дамњановић

Авет историјског материјализма: Тукидид и Црњански ван карантине

За предмет тематизације изабрао сам две утицајне, али жанровски веома различите дескрипције епидемије. Тукидидов извештај о атинској куги (*Пелопонски рат*) и романеску епизоду о мигрантима из Црне Горе који су заробљени у бечком карантину (*Сеобе* Милоша Црњанског). На основу литерарних узорака, покушаћу да обrazложим различите типове историјског материјализма. Упркос свим разликама, аргумент историјског материјализма претпоставља узајамно дејство друштва и вируса. Сродну тезу, ону о злоупотребама историјског материјализма, покушаћу да аргументујем позивајући се на бестсeler Џерета Дајмонда, *Оружје, кличе и челик*, затим на околности које су допринеле да *Aids* постане идеолошки симбол новог доба, као и да нестане без трага. Полемишћу узгред са рецентнијим теоријским реакцијама, покушаћу да укажем и на залиху идеја историјског материјализма које нису у тренутној употреби при експликацији пандемије ковида 19.

Атинска куга је назив за епидемију извесне заразне болести која је избила 430. пре нове ере, у периоду друге године пелопонеског рата, док је Атина била под увоз робе и залиха. Куга је потом захватила Далмацију, Рим и друге регионе источног Медитерана и два пута се враћала 429. и у зиму 427/426. пре нове ере. Према проценама историчара медицине, од ове болести преминула је око трећина становника града и околине. Атинску кугу део историчара користи за означавање периода краја Златног доба Атине. Наводно, због куге, Атина је изгубила не само пелопонески рат, већ и место доминантне сile међу грчким полисима. Са данашњим медицинским знањем и описима епидемије, закључују се да она није имала везе са кугом. Каснија истраживања ДНК зубне пулпе доказала су да је тзв. атинску кугу проузроковала тифусна салмонела (*Salmonella enterica typhi*). За епидемију је директно одговоран Перикле, који је и сам подлегао болести. Стратегија за коју се определио Перикле, Атински полис је заштитила од спартанске војске, али је становништво изложила бактеријској инфекцији.

Периклова стратегија почивала је на избегавању копненог сукоба са надмоћнијим Спартанцима уз ангажовање снажне атинске флоте, која је Спарту и њене савезнике требало да исцрпи поморском блокадом. Атина је, са друге стране, могла дugo да ратује и одолева опсади захваљујући флоти и дугим зидовима који су град спајали с луком Пиреј, преко које је се град снабдевао храном и другим потрепштинама. Болест је, наводи Тукидид, прво избила у Пиреју, јер је он поморским путем био у контакту са Египтом, а потом се проширила на остатак града. Лекари су били немоћни у борби са овом пошасти, али особе које су једном прележале болест развијле су одређени имунитет, те су могле без последица да негују оболеле: "Ипак су више сажаљевали умирућег и болеснога они, који су преболели, јер су болест од раније познавали и сами већ били сигурни. Двапут болест истога није спадала, тако да би била и смртоносна" (*Thuc. 2.51*).

Болест је изазвала морални слом и колапс атинске економије. У великому страху од болести Атињани су закључили да су их богови напустили, те да више не морају поштовати њихове законе. Такође, због масовности заразе, престала је свака брига о болесницима, који су најчешће умирали по кућама напуштени од пријатеља и породице. Престали су и сви верски ритуали, а умрли су се сахрањивали бацањем на велике погребне ломаче.

Веома утицајна Тукидидова дескрипција атинске куге добар је пример материјалистичког схватања феномена епидемије. Као да је реч је мајци материјалистичких наратива, с тим да је материјалство створено пост фестум, када се атинска драма давно завршила, а порука која је послата преко Тукидida је једноставна. Људи, својим делатностима, производе и изазивају одређене типове болести. Одмах се намеће следеће питање: да ли те болести имају неку вишу сврху, да ли се од њих могу очекивати друштвене промене и да ли оне могу пружити сламку спаса? У песми *Варвари* Константина Кавафија, на крају баладе остају разочарани грађани, јер се варвари нису појавили пред капијама полиса. Варвари су, како каже песник, "ипак били неко решење". Да ли су епидемије неко решење? Без теоријске мистификације, одмах ћемо обелоданити закључак. Епидемије имају своју динамику. Оне су део проблема, а не и њихово решење. Узалудно је везивати еманципаторне наде за једну епидемију, њихов ефекат је управо супротан.

За роман *Сеобе* Милоша Црњанског везане је једна необична околност. Писац који је почетком XXI века заузео место на врху књижевног таласа "националног ренесанса", аутор двотомног романа *Сеобе*, постаје слањен управо од заговорника антимигрантске политике, као и оних који одбијају примену санитарних мера против епидемије. Та околност није необична, него је заправо логична идеолошка реакција. Идеологем је бљеснуу у своју снази. Превиђа се да је наслов незавршеног пројекта, романа реке – *миграције*, а да они који глорификују Црњанског, изузимају из мигрантског скупа властите народ, коме је посвећен двотомни роман река – *Сеобе*.

Романеска судбина миграната из Црне Горе у *Сеобама*, затворених у бечком карантину под сумњом да су оболели о лепре, исписана је на основу комбиновања поетске имагинације и историјских извора и сведочи нам о вишеструкoj стигматизацији миграната као субверзивних елемената који представљају и биолошку опасност, темпирају бомбу за домицилно грађанство. То исто домицилно становништво је претходно уживало јефтину радну снагу миграната, јер је њихова радна снага је увек јефтинија од најниже домицилне радне снаге. Карантин постаје биополитичко средство дисциплиновања и организовања живота миграната колико и домаћих грађана, а обезбеђује и појачану експлоатацију радне снаге. Мигрантска радна снага има још једну предност. Може се лако отписати када више није потребна. Паралела са радницима из источноевропских земаља за време епидемије ковида-19 је више него очигледна. Корона је открила да радници у немачким кланицама раде у скандалозним условима, а управо су они оптужени да представљају жариште епидемије.

Тукидидов опис крчи пут различитим варијантама историјског материјализма. Друштвене околности, ратови, "производне снаге и производни односи", отварају пут различитим врстама болести. Одређене болести погађају оне које користе ручни, друге који користе парни а треће – електрични млин. Као што постоје болести које захватају оне које свој радни дан проводе за рачунаром. Желимо да испитамо да ли постоји динамика, веза, између историје болести – како се обично мисли, или не? Међутим, занимљива је нешто другачија хипотеза, хипотеза који раскида континуитет, телесологију и развој. Оно што одваја Црњанског од његових сопствених уверења, то је реченица: "Случај је највећи комедијант у животу људи и народа." Црњански је, хтео то или не, ближи тзв. алеаторном материјализму, који истиче динамику случајности, сусрета, структуре а негира дијалектику и телесологију, која је у ембриону садржана у Тукидидовом опису. У оптицају је и могућност да смо спремно учитали, пост фестум, телесологију и закључили како вируси доводе до капитализма, економске кризе, фашизма, као и да поседују своју историјску динамику у склопу једне опште тенденције. Опис миграната у карантину више одговара вибрантном сусрету власника и радника-миграната, који су ослобођених од свега сем своје радне снаге. Алтисер предлаже уместо дијалектике базе и надградње сагледавање "парадаксалног изузетка", који настаје "нагомилавањем противречности", а историја иде управо својом "најслабијом страном" (*Противречност и надодређеност*). У каснијој фази Алтисер развија тезе о материјализму сусрета, случајности, који не иде за претпостављеним смислом (као што се ми наопако враћамо Тукидиду) и који се дефинише нетелеолошки, на пример, у форми сусрета власника новца и власника радне снаге (*Philosophy of the Encounter*). На тој линији се у току епидемије ковида 19 додгио и један духовити заокрет. Виши део радништва, онај који о себи мисли као о средњој класи, мораје да током рада од куће сам обезбеди средства за производњу (рачунаре, интернет). Радничка класа не само да љуби, него и купује своје ланце.

Оружје, клице и челик йоново јашу

Најпопуларнији облик "неолибералног" историјског материјализма у виду географизма представља бестселер Џерета Дајмонда, *Оружје, клице и челик*. Дајмонд тврди да су културе које су прве успеле да доместифишују засаде и животиње, а затим да развију умеће писања, оствариле значајну предност у односу на остale, стварајући централизовану државу, ефикасну технологију, оружје и имунитет на болести (поготово оне које се преносе са животиња на људе). Име Георга Вилхелма Фридриха Хегела, који употребљава *клице, коње и жељезо* као историјске категоријале, није наведено, премда и не-посредно Дајмонд полемише са Хегеловима идејама и ставовима (однос технологија-потреба).

У најкраћем, не само да је епидемија малих богиња унишила астечко царство, него су у Европи епидемије довеле до стварања крупног поседа и слома феудализма. Успех је обезбеђен захваљујући технологији, коњима и челику, као и заразним болестима ендемичним у Европији. Тло за развој технологије обезбедиле су централизоване државе уз помоћ писмених елита. Крајњи узрок предности колонизатора (Дајмонд радије користи термин *освајачи*), лежи у производњи хране, односно вишко

хране. Дајмонд наводи да су мале богиње, морбиле, грипа, тифус, бубонска куга и друге ендемичне заразне болести у Европи одиграле знатну улогу у европској колонизацији, десеткујући народе на другим континентима.

Дајмонд не проблематизује посебно укрштање болести и технологије, него здраво за готово узима тезу да су кроз целу историју, главне убице човечанства биле богиње, грип, туберкулоза, маларија, куга, оспице и колера, заразне болести које су се развијале од болести животиња, иако је већина микроорганизама одговорних за људске епидемијске болести данас парадоксално и готово потпуно ограничена на људе. Заразне болести су пресудно утицале на ток историје, зато што су највеће убице људи. Победе у прошлым ратовима нису увек односиле војске предвођене најбољим генералима и с најбољим оружјем, него они који су непријатеље заразили својим најопаснијим заразним клицама.

Овај "криминалистички" опис историје, раван неком роману Агате Кристи, сем што почива на збрци у схватању различитих модалитета каузалности, могућ је на основу "развалина" спекултивног здана Хегелове филозофије историје. Дајмонд дословно варира следеће Хегелове идеје:

"О Америци и њеној култури, поименце у Мексику и Перуу, имамо додушне вести, али само такве вести, да је то била сасвим природна култура, која је морала пропасти, чим јој се приближио дух... Пошто су се Европљани искрцали у Америци, урођеници су мало помало пропадали од даха (*Hautche*) европске делатности... још помањкање апсолутних органа, помоћу којих се остварује она основна моћ, а то је помањкање коња и железа, средства, чиме су баш били побеђени Американци" (*Филозофија историје*).

На крају, када се обрачунава са теоријом да је технологија израз потреба, као што је то видео Хегел, Дајмонд историју тумачи као збир догађаја на основу одређених узрочних фактора, превиђајући да је она код Хегела нешто сасвим друго, "развој духа у његовој слободи", те да се у медијуму који зна и види да може постати слободан, технологијајавља када и потреба, проширујући хоризонт праксе. Пошто развој духа и слободе (Хегел) као и класна борба и колонијализам (марксистичка нотација) не постоје у бестселеру, није реч о еманципаторном спису него о бљутаво-просветитељском. Дајмондова

"теорија" пада испод нивоа немачке класичне филозофије. Шта је Хегел шифрирао у разлици духа и даха? Развој свести о слободи је остварен полугама зла – онај познати месарски пањ историје је у колонизацији Америке замењен болестима које су донели освајачи.

AIDS, болест коју воли капитализам

Прво је Aids био симптом новог времена, а када се "стабилизовао" у најсиромашњим земљама света, нестало је са обасјаних позорница. Од 34 милиона HIV-позитивних, 69% 23,8 милиона живи у Африци. Реч је о епидемији која је недвосмислено указала на чињеницу да је људско искуство лингвистички посредовано и социјално конструисано, унутар јединственог биосоцијалног оквира. Сида или синдром стечене имунодефицијенције (од франц. SIDA (Syndrome d'immunodéficience acquise); енг. AIDS (acquired immune deficiency syndrome) је полно преносива болест која представља последњи стадијум инфекције организма вирусом хумане имунодефицијенције (ХИВ), а карактерише је прогресивно слабљење имуносистема што појединце чини подложним широком спектру инфекција и тумора. Популарност сида је повезана са концептом људских права. Сида је лансирала идеју да сва људска бића имају универзална природна права, савсим независна од правне јурисдикције или других одређујућих фактора као што су етничитет, држављанство, пол, а у овом случају здравље, односно болест. Појава болести отеловила је и нов политички дискурс и разоткрила доминацију одређених појмова.

Кључни семантички процес почeo је потискивањем и потпуним игнорирањем појмова као што су рад, капитал, вишак вредности, експлоатација, здравствена и социјална заштита, а афирмирањем појмова као што су права пацијената, људска права и права хомосексуалних особа. У суштини, социјална права су замењена борбом против прогањања, одбацивања, дискриминације и избегавања ХИВ позитивних особа. Реч је о колосалној замени појмовног апарата која је прошла испод радара. Када је та замена извршена, АИДС је гурнута у анонимност, као болест сиромашних земаља. Прича о стигматизацији и цео корпус питања примењене етике гурнут је у запећак.

Хало, мобилни штак није телефон!

Бадијув текст *O ситуацији пандемије*, реафирмишао је неке од идеја историјског материјализма, поготово јер је довео у везу мобилни телефон и пандемију. Бадију дијагностикује линије преплитања природа-друштво, посредством противречности која влада између производни снага и производних односа. Мобилни телефон захтева глобалну државу, а ње наравно нема, премда она постоји, али не онако како то теоретичари очекују. Онане постоји да решава ствари, него да ствари "функционишу". Не само да развој који детектује Бадију није праволинијски, него управо он обезбеђује експлозију вируса:

"Мада постоје извесне транснационалне власти, јасно је да су локалне буржоаске државе на првој линији одбране. Ту наилазимо на једну од кључних противречности савременог света: економија, укључујући и процесе масовне производње индустријских предмета, припада светском тржишту. Знамо да производња једног мобилног телефона мобилише ради ресурсе, између осталог

рудне, најмање седам различитих држава" (*O ситуацији пандемије*).

Да ли постоји очигледнији аргумент за Бадијуво фаворизовање историјског материјализма? Тешко. Само ту није на делу противречност: мобилном телефону одговара ковид 19, његова једноставност јесте оно са чим развијена технологија не може изаћи на крај. Уистину, човек који држи мобилни телефон у рукама, прикључен на интернет, још увек живи у националној држави, производни односи постаје сувише уски за развијене производне снаге. Шта аргумент бадијувског историјског материјализма превиђа? Реч о "механичкој" визија односа производних снага (технологија мобилног телефона) и природе (вирус). Хегеловим језиком речено, не мисли се оно опште! Вирус није нешто, ново, али овај вирус је "своје време". Пандемија такође изузетна, она се није могла додрогити у 19 веку, него баш у 20, када је апстрактни језик, "пик", "социјална дистанца" – обликовао феномен са којим се треба суочити.

И прећашње епидемије су се обрушавале на западни свет, али оно што је суштински ново превише је очигледно да би било уочено: ковид 19 епидемија свога времена. Потребно је више него икад нагласити оно до чега је дошла критичка теорија, не постоји нужно слагање између економског, научног, технолошког прогреса и политичког ослобођења. Сходно томе, Бадију се мора признати да је одлично маркирао следећу чињеницу: ковид 19 неће промени свет, он ће остати у длаку онакав какав јесте, ни бољи ни гори. У појави вируса не постоји ништа еманципаторно, он се шири али и повлачи у складу са властитом логиком, али та тврдња је у изазовном конфликту са самим задатком који је поставио Бадију: треба пронаћи пресек, преплитање између "производних снага", "производних односа" и "природе". Као и да Бадију пада испод Шелингове формуле: "Природа је видљиви дух, а дух је невидљива природа", односно испод нивоа линије Хегел – Шелинг, између осталог, зато што сам не полази од места које је назначио.

Можда је прикладније позвати се на једну другу историјско-материјалистичку категорију, а то је *историјеносност и неисторијеносност* (Маркс, Блох, и Светозар Марковић). Баш зато што живимо у доба чудовишно развијене технологије, друштво постаје рањивије на просте вирусе, сходно важећим односима, који подижу високо

заставу технолошког напретка, а разарају сва претходна достигнућа друштвене еманципације. У доба аутомобила и сијалица туберкулоза може бити "мрачно прогресивна" (Ернст Блох). Изгледа да потенцијал Блоховог "решења" није довољно искоришћен. Дијалектика природе прескаче у дијалектику човекове историје, живот као и мишљење облици су кретања квалификоване материје, а дух није дуалистичко друго, него њен највиши цвет. У Блохову одбрану, сада од приговора који долазе од стране алеаторног материјализма, треба истаћи да категорија *још-не*, не делује из телесолошки схваћене будућности и њеног лукавства ума, него да је њом "бременита садашњост". Воз је вазда без вознога реда! Композиција путује у свим смеровима, а унутар ње, односи се су успостављају у "свом времену".

* * *

Сажетак

Срђан Дамњановић

Авет историјског материјализма: Тукидид и Црњански ван карантине

У пређашње епидемије су се обрушавале на западни свет, али оно што је суштински ново превише је очигледно да би било уочено: ковид 19 епидемија свога времена. Потребно је више него икад нагласити оно до чега је дошла критичка теорија, не постоји нужно слагање између економског, научног, технолошког прогреса и политичког ослобођења. Сходно томе, Бадију се мора признати да је одлично маркирао следећу чињеницу: ковид 19 неће промени свет, он ће остати у длаку онакав какав јесте, ни бољи ни гори. У појави вируса не постоји ништа еманципаторно, он се шири али и повлачи у складу са властитом логиком, али та тврђња је у изазовном конфликту са самим задатком који је поставио Бадију: треба пронаћи пресек, преплитање између "производних снага", "производних односа" и "природе". Као и да Бадију пада испод Шелингове формуле: "Природа је видљиви дух, а дух је невидљива природа", односно испод нивоа линије Хегел – Шелинг, између осталог, зато што сам не полази од места које је назначио.

*

Summary

Srđan Damjanović

The specter of historical materialism: Thucydides and Crnjanski out of quarantine

Ревијус епидемије су и дајеје и дајеје на западни свет, али оно што је суштински ново превише је очигледно да би било уочено: COVID-19 епидемија свога времена. Потребно је више него икад нагласити оно до чега је дошла критичка теорија, не постоји нужно слагање између економског, научног, технолошког прогреса и политичког ослобођења. Сходно томе, Бадију се мора признати да је одлично маркирао следећу чињеницу: COVID-19 неће промени свет, он ће остати у длаку онакав какав јесте, ни бољи ни гори. У појави вируса не постоји ништа еманципаторно, он се шири али и повлачи у складу са властитом логиком, али та тврђња је у изазовном конфликту са самим задатком који је поставио Бадију: треба пронаћи пресек, преплитање између "производних снага", "производних односа" и "природе". Као и да Бадију пада испод Шелингове формуле: "Природа је видљиви дух, а дух је невидљива природа", односно испод нивоа линије Хегел – Шелинг, између осталог, зато што сам не полази од места које је назначио.

Биографије аутора

Алпар Лошонц је рођен 1958. у Темерину. Академик, професор је на Универзитету у Новом Саду, предаје на Катедри за друштвене науке Факултета техничких наука, као и на Филозофском факултету у Сегедину (Мађарска) од 1991. Предавао је и на Филозофском факултету у Новом Саду. Пише теоријске чланке, филозофску критику и есеје о књижевности. Објављивао је у многим часописима у Србији и у иностранству. Био је члан уредништва *Uj Symposium*, Поља, Létünk, и других часописа, и главни уредник часописа *Habitus*. Сада је један од уредника *Zlatna Greda*, али и других часописа. Текстови су му превођени на француски, немачки и енглески језик. Између осталих аутор је следећих књига: *Облици недоспјатка* (Форум, Нови Сад, 1988), *Херменеутика сећања* (Форум, Нови Сад, 1998), *Модерна на Колону* (Стубови културе, Београд, 1998), *Европске димензије* (Форум, Нови Сад, 2002), *Suffitientia ecologica* (Stylos, Нови Сад, 2005), *Неолиберализам: судбина или избор* (коаутор), *Eseji o држави благодійства* (коаутор), *Суверенитет, моћ и криза* (Светови, Нови Сад, 2006), *Моћ као друштвени доцај* (Адреса, Нови Сад, 2009), *Оийор и моћ* (Нови Сад, 2012). Награђен је наградом ДКВ *Иштван Конц*.

*

Losoncz Alpár was born in 1958 in Temerin. He is academician at SANU and professor at the University of Novi Sad, where he teaches at the Department of Social Sciences of the Faculty of Technical Sciences; he has also taught in the Arts Faculty in Szeged (Hungary) since 1991. For a long time, he also taught in the Arts Faculty at Novi Sad. He writes theoretical articles, philosophical criticism, and essays on literature.

He has been published in many magazines in Serbia and abroad. He was a member of the editorial board of *Uj Symposium*, Polja, Létünk, and other magazines, and chief editor of the magazine *Habitus*. He is currently one of the editors of *Zlatna Greda*, and of other magazines.

The following is a selected list of his works: *Hiányvonatkozások: társsadalomfilozófiai téma* (Forms of Shortcoming, Forum, Novi Sad 1988), *Az emlékezés hermeneutikája* (The Hermeneutics of Memory, Forum, Novi Sad, 1998), *Moderna na Kolonu* (Modernity on Colonus, Stubbói culture, Beograd, 1998), *Európa-dimenziók* (European Dimensions, Forum, Novi Sad, 2002), *Suffitientia ecologica* (Stylos, Novi Sad, 2005), *Souverenitet, moć i kriza* (Sovereignty, Power and Crisis, Svetovi, Novi Sad, 2006).

He has received the Writers Association of Vojvodina's Istvan Konc (Koncz István) award. He lives in Temerin.

* * *

Дамир Смиљанић (1972), студирао филозофију, театрологију и социологију у Ерлангену (Немачка), где је после магистарских студија (тема магистарског рада: херменеутичка логика) уписао докторске студије. Одбранио дисертацију *Philosophische Positionalität im Lichte des Perspektivismus* [Филозофска позиционалност у светлу перспективизма] 2005, а објавио је 2006. Од 2007. ради као редовни професор на Катедри за филозофију у Новом Саду.

Добитник је прве награде на конкурсу града Офенбаха о филозофији Филипа Мајнлендера (есеј: "Mainländer Anleitung zum glücklichen Nichtsein" ["Мајнлендерово упутство за срећно не-бивствовање"].

Превео са немачког на српски: Вилхелм Шмид, Леп живот? Увод у животну уметност (Светови, Нови Сад 2001), Бернхард Х. Ф. Таурек, Филозофијати: Учити умирати? Оглед о иконо-лошкој модернизацији наше комуникације о смрти и умирању (Адреса, Нови Сад 2009). Објавио је 2011. књигу *Синесијећика* а 2015. *Иришације*.

*

Damir Smiljanić (1972), studied philosophy, theatrology and sociology at the University of Erlangen (Germany). He wrote his master's thesis on hermeneutic logic and in 2005 he had his doctoral degree. The ti-

tle of his doctoral thesis was Philosophische Positionalität im Lichte des Perspektivismus, and it was published in 2006. He has been an assistant professor at the Department of Philosophy in Novi Sad since 2007.

His essay "Mainländers Anleitung zum glücklichen Nichtsein" won the first prize at the City of Offenbach contest on Philipp Mainlander's philosophy.

He translated Wilhelm Schmidt and Bernhardt H. F. Taurek into Serbian. He published in 2011. a book about theory of knowledge *Synaesthesia and Irritations*, 2015.

Бојан Јовановић, рођен је 1950. године у Нишу. Завршио је гимназију у Нишу, а потом и студије етнологије на Филозофском факултету у Београду. Докторирао је у Београду. Осим антропологије, бави се алтернативним филмом и пише поезију. Важан аспект његовог књижевног рада чине тематски есеји и текстови о домаћим и иностраним писцима.

Радио је као научни саветник Балканолошког института САНУ. Објавио је низ књига из домена антропологије: *Српска књиџа мртвих* (1992, 2002), *Магија српских обреда* (1993, 1995, 2001, 2005), *Тајна лајоша* (1999), *Дух паѓанског наслеђа* (2000, 2006), *Клопка за душу* (2002, 2007), *Карактиер као судбина* (2002, 2004), *Говор љећинских сенки* (2004), *Близкост даље* (2005), *Судбина и мађија* (2007), *Близкост даље*, *Anahronike III*, (2005), *Судбина и мађија* (2007), *Пркос и инат* (2008), *Речник јавашлука* (2009), *Љубав и оправашање* (2011), *Чишћање пророчанства* (са М. Демићем) (2011), *Израње с нишавилом* (2011), *Околни јућ* (2013).

Приредио низ ауторских зборника тематски посвећених поетици сажетости, алтернативним знањима, британској антропологији, негативној утопији, теорији ритуала, месијанству, српској Византији, карактерологији Срба, мистици, Џојсовом поетици, Фројдовом антрополошком пессимизму, делу Веселина Чайкановића. Аутор је преко десет песничких књига и четрдесет алтернативних филмова.

*

Bojan Jovanović, was born in 1950 in Niš. He finished grammar school in Niš, and then studies of ethnology at Faculty of Philosophy in Belgrade. He got his PhD in Belgrade. Besides anthropology, he is into alternative film and writes poetry. A very important aspect of his literary work includes thematic essays and texts on domestic and foreign writers. He employed as scientific counselor at Balkanologic Institute SANU. He has published series of books from the field of anthropology: *Srpska knjiga mrtvih*, *Magija srpskih obreda* (1999), *Duh paganskog nasleđa* (2000, 2006), *Klopka za dušu* (2002, 2007), *Karakter kao sudbina* (2002, 2004), *Govor pećinskih senki* (2004), *Bliskost dalekog* (2005), *Sudbina i magija* (2007), *Bliskost dalekog*, *Anahronike III*, (2005), *Sudbina i magija* (2007), *Prkos i inat* (2008), *Rečnik javašluka* (2009).

He has edited numerous alamanachs dedicated to poetics of brevity, alternative skills, British anthropology, negative utopia, theory of rituals, messianism, Serbian Byzantium, characterology of Serbs, mysticism, Joyce's poetics, Freud's anthropological pessimism, work of Veselin Čajkanović. He is the author of over ten books of poetry and 40 alternative films.

Корнелија Фараго, рођена 1956. у Темерину. Завршила је студије мађарског језика и књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду где је магистрирала и докторирала 2000. године.

Била је члан редакције часописа *Új Symposium*, стручни сарадник у Југословенском лексикографском заводу (Загреб), уредник Енциклопедије Југославије на мађарском језику, уредник часописа за друштвена питања *Létkink*, заменик главног уредника, затим главни уредник књижевног часописа *Híd*.

Корнелија Фараго је редовни професор Одсека за хунгарологију Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, сарадник Одсека за медијске студије. Од 2000–2013 гостујући

професор на Катедри за хунгарологију Филолошког факултета у Београду.

Сада је руководилац пројекта Матице српске: Српско-мађарске књижевне и културне везе, и руководилац-кординатор (са Андражем Капањош) заједничког пројекта Српске академије наука и уметности и Института за проучавању књижевности (у Будимпешти): Модерни правци мађарске књижевности.

Члан управног одбора Интернационал Association of Hungarian Studies, члан управног одбора ДКВ, члан Одбора Одељења за књижевност и језик Матице српске, члан српског ПЕН центра, спољни члан јавног тела Мађарске академије наука.

Награде и стипендије: Стипендија Аладар Шефлин за књижевнокритички рад – 2005, Будимпешта, Књижевна награда *Híd* – 2006 и 2010, Нови Сад, Књижевна награда Тибор Дери – 2010, Будимпешта, Књижевна награда Корнел Сентелеки, 2015, Нови Сад.

*

Faragó Kornélia was born in 1956 in Temerin. She finished studies of Hungarian language and literature at Faculty of Philosophy in Novi Sad where she got her BA and PhD in 2000. He was the member of the editorial board of the magazine *Új Symposium*, expert assistant and editor in Yugoslav lexicography institute (Zagreb), member of editorial board of Encyclopedia of Yugoslavia (Novi Sad), a teaching lecturer at Department for Hungarian language and literature at Faculty of Philosophy in Novi Sad, editor in the magazine for social, scientific and cultural issues *Létünk*, lecturer at Specialist academic studies in Novi Sad.

Now, she is a professor of contemporary Hungarian literature and literary culture at Faculty of Philology in Belgrade, professor (Theory of literature), professor on Department for Hungarian language and literature at university in Novi Sad and associate of section for media studies, teaching group for journalism at the same university. Kornelija Farago is the editor in chief of the literary magazine, *Híd* and a member of editorial board of Faculty of Philosophy Annual in Novi Sad.

She is the member of various associations, boards and jury for Hungarian literature and Board of directors of Association of Writers of Vojvodina. She was a scholar of Hungarian Academy of Sciences and many academic institutions and universities abroad.

She won the literary award "Híd" (for 2005) – Novi Sad, 2006.

Kornelija Farago researches in the following fields: theory of literature, poetics of space; theory of genres, cultural storytelling, literary anthropology, forms and formations, contemporary Hungarian literature, comparative study of Hungarian and Serbian literary culture, culture of translation work, reception of translations. She is the author of dozens studies and monographies.

Драган Проле, рођен у Новом Саду 1972, где је завршио основно и средње школовање. На Одсеку за филозофију Филозофског факултета у Новом Саду дипломирао 1997, магистрирао 2001. и докторирао 2006. године. Од 1998. године запослен је најпре у звању асистента-приправника и асистента, а данас у звању редовног професора на предметима Онтологија, Филозофска антропологија и Филозофија историје. Студијски боравци у иностранству: Хумболт Универзитет Берлин (јун 2002), Вајмар (август 2003. и август 2004), Институт за филозофију/Хусерлов архив Лувен (октобар-децембар 2005), Институт за филозофију Карл Франценс Универзитет Грац (новембар 2006), Институт за филозофију Карл Рупрехт, Универзитет Хајделберг (октобар 2008), Институт за науке о човеку Беч (април-јун 2010). Објавио је пет превода књига са немачког језика, међу којима су две књиге Бернхарда Валденфелса, Хусерлова *Права филозофија* и *Први нацији сисијема филозофије* природе Ф. В. Ј. Шелинга. Објављује есеје и књиге из области онтологије, естетике, класичне немачке и савремене филозофије, посебно тзв. феноменологије страног. Објављене књиге Хусерлова *Феноменолошка онтологија* (2002), *Ум и повеси*. *Хайдегер и Хегел* (2007), *Страност бића. Прилози феноменолошкој онтологији* (2010), *Хуманост стварајућег човека*, (2011) и

Унущање иностраниство. Филозофска рефлексија романтизма (2013). Награду Никола Милошевић добио је за Хуманост страног човека (2011), а награде Стеван Пешић и награду ДКВ за књигу године добио је за Унущање иностраниство (2013).

*

Dragan Prole was born in 1972 in Novi Sad. He had his master's and doctoral degrees from the Faculty of Philosophy in Novi Sad. He has been working at the Department of Philosophy since 1998. He teaches Ontology, Philosophical anthropology and Philosophy of history.

He has translated four books from German, including Bernhard Waldenfels and F.W.J. Schelling. He writes essays and books on ontology, aesthetics, classical German and contemporary philosophy, especially the so-called phenomenology of strange.

He has published *Huserlova fenomenološka ontologija* (2002), *Um i povest. Hajdeger i Hegel* (2007), *Stranost bića. Prilozi fenomenološkoj ontologiji* (2010) and *Humanost stranog čoveka*, 2011.

Срђан Дамњановић (Нови Сад, 1968), предаје у Сремско-карловачкој гимназији. Објавио три књиге: *Мали речник грешака не само за новинаре*, *Речник грешака*, *Медиалогике*. Објављивао текстове у многим листовима и часописима.

*

Srđan Damnjanović (Novi Sad, 1968) teaches philosophy in Gymnasium of Karlovci. He published books *Mali rečnik grešaka ne samo za novinare*, *Rečnik grešaka*, *Medialogike*. He also published a number of essays in literary magazines and papers.

Јован Зивлак (1947, Наково), песник, есејист и критичар. У Новом Саду је дипломирао на Филозофском факултету на одсеку за Српски језик и књижевност. Био је главни уредник часописа *Поља*. Водио је издавачку кућу *Светлови*. Сада води издавачку кућу *Адреса*. Уредник је и покретач часописа *Златна грена* од 2001. године, а од 2006. и оснивач је и директор *Међу-*

народног новосадског књижевног фестивала. Био је председник Друштва књижевника Војводине од 2002. до 2010. године.

Заступљен је у многим антологијама српске и светске поезије у земљи и иностранству Књиге песама: *Бродар* (1969), *Вечерња школа* (1974), *Чештар* (1977), *Троножац* (1979), *Чекрк* (1983), *Најев* (1989), *Зимски извештај* (избор, 1989), *Чећрпуша* (1991), *Обрећење* (избор, 1993, 1994, 1995), *Осирво*, 2001, *Песме* (1979–2005), 2006, *О гајдама* (2010), *Они су ушли у дом наш* (2012), *Под облацима* (2014). Књиге есеја: *Једење књиге* (1996), *Аурине сенке* (1999), *Сећање и сенке* (2007), *Сабласни ћојези* (2016), *Из Скиције* (2018).

Песничке књиге у преводу: *Trepied* (француски, 1981), *Penge* (мађарски, 1984), *Триножник* (македонски, 1985), *Зол ћостин* (македонски, 1991), *Il cuore del mascalazone* (италијански, 1994), *Zly host* (словачки, 1997), *Penitenta* (румунски, 1998), *Poèmes choisis* (француски, 1999), *Зол ћостин и други ћесни* (македонски), 2007, *Zyl "os, i dru" i s,ihove* (бугарски, 2008), *Gedichte, Mitlesebuch* 79 (немачки, 2009), *Despre gaide* (румунски, 2009), *Szczeliny czasu* (пољски, 2011), *Слизане* (бугарски, 2012), *Winterbericht* (немачки), 2013), *Зимски извештај* (македонски, 2014) *Le roi des oies* (француски, 2014), *Informe invernal* (шпански, 2014), *зимни отчет* (русски, 2017); *Sub nori* (румунски, 2018); *Под облаците* (бугарски, 2019)...

Приредио књиге: Јована Дучића, Данила Киша, Душана Васиљева, Милорада Павића: Лазе Костића, Драгана Јовановића Данилова, 2002...

Књижевне награде: Млада Струга 1974; Павле Марковић Адамов (поезија), 1992; Круна Деспота Стефана Лазаревића (поезија), 1993; Станислав Винавер (Једење књиге, есеј), 1995; Душан Васиљев (поезија), 1997; Награда Златна значка КПЗ Србије (књижевност и издаваштво), 1998; Награда Друштва књижевника Војводине за књигу године (Аурине сенке, есеј), 1999; Награда Стеван Пешић (целокупно дело), 2001; Октобарска награда града Новог Сада (књижевност), 2001; Милица Стојадиновић Српкиња (поезија), 2003; Велика Бајзашка повеља (поезија), Темишвар, 2006; награда Димитрије Митриновић (поезија), 2010; награда Кочићево перо, 2014; награда Арка 2014; награда Фронтиера поесис, Румунија, 2015; награда Ваиско Попа, 2015, Књижевно жезло, Скопље, 2016; Награда Никита Станеску, Плоешти, 2017.

*

Jovan Zivlak was born 1947 in Nakovo, Vojvodina, Serbia. He finished secondary school in Kikinda, and graduated from the University of Novi Sad with the degree in Serbian language and literature.

He was editor-in-chief of magazine for modern literature and theory "Polja" (Fields, 1976–1984) which was highly influential in ex-Yugoslavia, as it introduced and spread post-modern ideas and literature. He is currently editor-in-chief of the influential magazine for literature, art and culture "Zlatna greda" (Golden beam).

He was the head of Svetovi publishing, and during this period Svetovi (Worlds) published books of numerous important contemporary thinkers (from Foucault, Derrida to Baudrillard). He is now the manager of Adresa publishing. He is also the head of the International Literature Festival in Novi Sad, which he found in 2006. In addition, Zivlak edited works of well known Serbian authors... and wrote studies about them.

Jovan Zivlak has published eleven poetry and four essay volumes in the Serbian language so far (Tronožac, Čekrk, Napev, Zimski izveštaj Ostrvo, Pesme 1979–2005, O Gajdama, 2010, Pod oblacima, 2014).

His poems are in important anthologies of Serbian poetry at home and abroad, and his books have been translated into numerous languages (German, French, Italian, Polish, Hungarian, Bulgarian, Slovak, Macedonian, Romanian...): *Trepied*, Paris, 1981; *Poèmes choisis*, Laussane, 1999; *Gedichte*, Mitlesebuch, Berlin, 2009; *Despre Gaide*, Temisoara, 2010; *Slizane*, Sofia, 2012; *Szczeliny czasu*, Warszawa, 2012; *Winterbericht*, Leipzig, 2013; *Le roi des oies*, Paris, 2014; *Informe invernal*, Ciudad de Méjico, 2014; *Йован Зивлак, ЗИМНИЙ ОТЧЕТ*, Sankt-Peterburg, 2017; *Sub nori* (rumunski, 2018); *Pod oblacite* (bugarski, 2019)...

He have received many awards.

Jovan Zivlak lives and works in Novi Sad.

Разговора са песницима на Фестивалу

У Новом Саду је од среде, 16. децембра, до петка 18. децембра 2020. године, у сали Дигиталног омладинског центра Градске библиотеке у Новом Саду, одржан петнаesti јубиларни фестивал поезије у организацији Друштва књижевника Војводине.

Током првог дана фестивала одржани су разговори са песницима из иностранства путем видео-линка. Том приликом Весна Савић, преводилац за енглески језик, разговарала је о поезији са **Ахимом Вагнером**, писцем и преводиоцем из Берлина. Више пута је награђиван за свој књижевни рад, а будући да пише и на турском језику, као и то да је превођен на више светских језика, логично је било питање да ли се и у којој мери његова поетика разликује у више

различитих култура и језика. С обзиром на то да живимо у глобалистичком свету, свака култура има своја мерила и своје виђење поезије, па тако и Вагнерове песме могу наћи на различит одзив од културе до културе, било да је у питању руска, турска или немачка. Позиција песника у данашњем Берлину и савременом немачком друштву, бар пре пандемије, била је разнолика, утолико што је на књижевним вечерима некада обичао велики број посетилаца, чак и стотину, а неким приликама и по петоро. Берлин је културолошки разнолико место а данас су сва дешавања, условљена здравственом ситуацијом, мањом прешла у онлајн свет, те се читања поезије одржавају на вебу и људи исказују потребу да се макар на тај начин повезују.

У среду, 16. децембра 2020. године, у склопу Међународног новосадског књижевног фестивала, обављен је, између остalog, разговор са француским песником Франсисом Комбом. Миљана Пешикан, преводилац за

француски и енглески језик, разговарала је о поезији са **Франсисом Комбом**, писцем, уредником из Париза. Више пута је награђиван за свој књижевни рад, оснивач је песничког фестивала у Француској и уредник часописа Европа. Његов поглед на тренутну ситуацију и положај песника на књижевној сцени је веома позитиван из разлога што сматра да се у овим временима поезија враћа на књижевну сцену и постаје све битнија и ближа публици. Ипак, књиге се слабо продају па се, самим тим, и слабије чита, али је све већи број песника који изражавају своје мишљење путем песама. Песници су и даље на грађивани, што указује на поштовање те професије, иако награде нису разлог за писање поезије. Што се тиче између поезије и политike, песник сматра да, иако су то две потпуно различите области, са различитим циљевима, политика без поезије не би била то што јесте, јер је поезија глас политике који се приближава народу.

Музика на Фестивалу

У оквиру Петнаестог међународног новосадског књижевног фестивала, било је осам музичких наступа. На сваком од тих наступа изведено је по једно класично дело: од Менделсоно, Хендла, Албинонија до композиције савременог јапанског композитора коју на саксофону извео Никола Маџура.

У оквиру ових наступа учествовали су солисти и ансамбли, у распону од солиста, дуeta до квартета.

Композиције су извели као квартет Невена Татомировић, Оливера Рис, Станислава Ђорић и Весна Гарабантин, а као дуо: Невена Татомировић и Весна Гарабантин.

Музички програм је уредио Милан Алексић, композитор.

СИР – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
82+008

ЗЛАТНА греда : лист за књижевност,
уметност, културу и мишљење / главни
и одговорни уредник Јован Зивлак. –
2001, 1- . – Нови Сад : Друштво
књижевника Војводине, 2001-.
– Илустр. ; 29 цм

месечно.

ISSN 1451-0715

COBISS.SR-ID 173615879

Фотографије са Фестивала:
Мирослав Николић

* * *

Коректура:
Јони

* * *

Жири за доделу Међународне награде за књижевност Нови Сад:
Јован Зивлак, председник; Давид Кецман Дако, Душка Радивојевић

Jury of is the winner of the international award Novi Sad:
Jovan Zivlak, president; David Kecman Dako, Duška Radivojević

* * *

Чланови жирија за Бранкову награду:
Марија Шимоковић, Драган Јовановић Данилов, Саша Нишавић

Jury of Branko's Award:
Marija Šimoković, Dragan Jovanović Danilov, Saša Nišavić

* * *

Савет Фестивала:

Јован Зивлак, директор Фестивала
Алпар Лошонц, Илеана Урсу, Михал Ђуга, Бранислав Живановић,
Стеван Брадић, Мирјана Марковић, Давид Кецман Дако, Драган Бабић

Board of Festival:

Jovan Zivlak, Director of the Festival,
Alpar Lošonc, Ileana Ursu, Mihal Đuga, Branislav Živanović, Stevan Bradić,
Mirjana Marković, David Kecman Dako, Dragan Babić

* * *

Друштво књижевника Војводине, 21000 Нови Сад, Браће Рибникар 5
Association of Writers of Vojvodina, 5 Braće Ribnikar St., 21 000 Novi Sad

Тел. +381 21 6542-432, 6542-431

Bank account: 340 - 2030 - 48;

www.dkv.org.rs; e-mail: zlatnagreda@neobee.net

www.facebook.com/InternationalNoviSadLiteratureFestival

PETNAESTI MEĐUNARODNI NOVOSADSKI KNJIŽEVNI FESTIVAL – DODELA BRANKOVE NAGRADA

14th – 16th Decembar 2020 * Novi Sad * Novi Sad

BRANKOVA NAGRADA

Društvo književnika Vojvodine
Association of Writers of Vojvodina * Serbia
Braće Ribnikar 5, 21000 Novi Sad

Obrazloženje žirija
za dodelu 60. Brankove nagrade
Društva književnika Vojvodine
60. dobitnik Brankove nagrade Đorđe
Ivković, pesnik iz Beograda

Društvo književnika Vojvodine dodeljuje Brankovu nagradu 60. put, održavajući jednu vrstu visoke pesničke kulture koja ne samo odaje počast našem znamenitom romantičarskom pesniku Branku Radičeviću (1824–1853), nego i nastoji da podrži talente i doprinose mladim autora našeg

vremena koji su izabrali poeziju kao jedan od važnih načina razumevanja našeg ljudskog opstanka. Nosioci ove ugledne nagrade su, između ostalih, Vasko Popa, Bora Radović, Raša Livada, Dragan Jovanović Danilov, Nina Živančević, Ana Ristović... autori koji su na bitan način obeležili našu kulturu dodajući radičevičevskim otkrivenjima jezika i osobene osećajnosti složene i uzbudljive vrednosti i značenja koja poezija može da donese. Nagrada se dodeljuje za najbolju knjigu umetničke poezije, autora do 29 godina, izdatu na srpskom jeziku, za period između dve dodele. Dobitniku pripada novčani iznos, kao i diploma.

Na završnoj sednici žirija za dodelu Brankove nagrade Društva književnika Vojvodine, koja se u Novom Sadu uručuje u okviru Međunarodnog novosadskog književnog festivala, održanoj 06. 10. 2020, žiri u sastavu Marija Šimoković (predsednik žirija), Dragan Jovanović Danilov i Saša Nišavić, odlučio je da se 60. Brankova nagrada dodeli

Đorđu Ivkoviću

Za knjigu: *Višnje* *Trešnje*
izdavača Treći trg, Beograd, 2019. godine

Žiri je u skladu sa Pravilnikom razmatrao 10 naslova pristiglih na konkurs, a u nauži izbor žiri je uvrstio knjige: Katarine Pantović „Unutrašnje nevreme“, Maše Živković „Kroz visoku travu“, Lene Volgin „Cvet u jami“, Nade Lazarević „Glava iznad vode“ i Jane Radučević „Ako kažem može postati istina“. Odluka da se ove godine Brankovom nagradom ovena Đorđe Ivković – doneta je većinom glasova.

Tokom protekle decenije mlađim pesnicima i pesnikinjama postalo je sve teže da dospeju do prilike da objave svoju prvu zbirku. Gašenje izdavačkih preduzeća koja

su podržavala stvaralaštvo i smanjenog polja mogućnosti zahtevi čitave jedne generacije ovo ostalo moguće su lok objavljuvanje prve zbirke. O to poslednjih godina pristižu na ko

Ovogodišnji dobitnik Đo godine. Osnovne studije završio Univeziteta u Beogradu, smer srpski master studije Komunikologije za u Pitburgu, Pensilvanijska. Živi u E

Prva knjiga pesama Đorda Ivkovića koju je obavio Treći trg, već Beogradskog festivala poezije i ukazuje na mladog pesnika koji unutrašnja tenzija ovoj knjizi daje same ideje stvari, u platonovskom d

realnog. Njegove pesme, na sasvim sve osnovne postulate poezije ali magmatičan sklop slika koje ne nalikuju pravilima harmonije, srazmre, reda, jasnoće i mere, ali ih sažimaju u sebi.

Priroda se potrudila da svaka stvar bude neko jedinstvo dveju stvari – sa jedne strane „bezoblične materije“ a s druge forme, ili čulnog izgleda svega što jeste (Višnja* *Trešnja). Ova knjiga kao da vibrira na frekvenciji duše stvari ili entelijije, izgovarajući svet i njegove unutarnje otiske arhetipskim jezikom kojem nije strana spoznaja celine ali ni razlomljenog sveta iz kojeg je valja iskazati. Tako je mladi pesnik dobio kovinu koja izaziva samo tko poezije da se pokaže.

Da bi se napisala ova knjiga, zasigurno je valjalo hironovski zaroniti u štivo sveta, dodajući svoju oštricu brijača kako bi se svet raskomadao i ponovo spojio, ovoga puta u srcu. Nervima. Genetici. I zatim je iznova sastaviti u stihu. Na ivicama sastavljenih komada još pulsira krv, još su žive rane, i pojedini stihovi, recimo to hrabro – većina njih, živi su. UKazuju nam se poput višedimenzionalnih svetova u čiji šum reči verujemo, jer nose u sebi ideju neobrađene gromade kamena sa početka sveta. Knjiga Đorda Ivkovića zaslужuje svu pažnju znalaca poezije koji tragaju za novim i vibrantnim štivom.

I kako bi rekao recenzent ove knjige: Prva knjiga pesama Đorda Ivkovića pisana je u

Treći Trg

Бранкову најраду

За 2020. годину

Бранко Јевковић
Вишње* *Трешиње

Издавач „Трећи трг“, Београд, 2019. године

Novi Sad / Novi Sad
oktobar / October 2020

U Novom Sadu,
07. 10. 2020. godine

Žiri nagrade:

Marija Šimoković, predsednik
Dragan Jovanović Danilov i
Saša Nišavić

Приказник издавача
Живојин Јаковић

Приказник издавача
Марко Јеленковић

Читај Треду

лишће за јамеће читаоце

